בסיעתא דשמיא

קונטרס
בים דרכך

ביאור פנימיות עבודת הזמנים

חנוכה

ובסופו מאמר רחב

בענין יסודי בדרכי העבודה

'רחל ולאה'

מהדורת ביקורת

בני ברק

כסליו תש"פ

<u>המאמרים נערכו על פי הספר 'ליקוטי ים החכמה' חלק המועדים</u>

כיוון שתקוותנו להוציא בעז"ה בקרוב את הספר 'בים דרכך' – 'דרכי עבודה למעשה' נבקש
מי שנשאו ליבו לסייע להדפסת הספר (ניתן להנציח שמות).
וכן מי שיכול ומעוניין לשמש כנקודת מכירה באזורו.
נא ישאירו על כך הודעה קולית בטלפון
0527624651

נשמח לקבל הארות
בטלפון הנ"ל

להשיג ולתרומות להפצה;

במודיעין עילית - 0527139863

בבני ברק - 0527624651

בבית שמש - 0583245527

ברכסים - 0527134183

- מהי פנימיות הדלקת הנר?
- איך אפשר להודות מכל הלב על נס שנעשה לפני הרבה שנים?
- איך זוכים לצאת מהחג עם תחושת סיפוק ועליה?
- איך קונים את האור של חנוכה לכל השנה?

* * *

- מפני מה יש בני אדם שה'מצב רוח' שלהם משתנה מהר, ואילו אחרים יציבים בהרגשתם?
- מה יעשו אנשים שכאשר 'אין להם חשק', אינם מצליחים לעשות כלום?
- מהו הטעם שישנם שנהנים מעצם הלימוד או העבודה, ולעומתם יש כאלו שמיד כשמתחילים מסכת, הם חושבים מתי יזכו לסיימה?
- מדוע יש אנשים הקרובים אלי, ואף על פי כן יש לנו חילוקי דעות כמעט בכל דבר, אף שבהשקפה הכללית אנו קרובים בדעותינו מאוד?
- מפני מה יש אנשים שכדי שיהיה להם חשק לעבוד, הם צריכים לקחת על עצמם דברים גדולים, ויש כאלו שמסתפקים במעט, ומרגישים טוב בזה?
- מה גורם לבחורים ואברכים, טובים ומוכשרים, ואוהבים ללמוד, להתקשות לקבל על עצמם מסגרת?

תוכן העניינים

חנוכה

פרק א' - הוד ..... **א**

על מה מודים ..... **א**

להכנס לפנימיות המצוה ..... **א**

הוד – להודות על היחוד ..... **ב**

מידת ההוד צריכה תיקון ..... **ג**

תודה ..... **ו**

פרק ב' – אור הנרות ..... **ז**

להתבונן ..... **ז**

גם המלחמה מתחדשת כל שנה ..... **ח**

ההכנה להדלקה - השתוקקות ..... **ח**

ההדלקה – הכנסת האור ללב ..... **ט**

אחר ההדלקה – הורדת האור לתוך פרטי העולם ..... **י**

פרק ג' – ביאור כוונות הברכה - להדליק נ"ר חנוכה ..... **יב**

ביאור תיבת להדליק - השתוקקות ..... **יג**

ביאור תיבת נ"ר - היחוד ..... **טו**

ביאור תיבת חנוכ"ה – גילוי אלקות למטה ..... **כא**

פרק ד' – ענין ריבוי הימים והנרות – נצח והוד ..... **כד**

להעמיק ביחוד עוד ועוד ..... **כד**

עומק מיוחד מתגלה כשמודה דוקא כאשר לא מצליח ..... **כה**

נצח והוד יחדיו – להתאמץ מחד ולהודות מאידך ..... **כה**

פרק ה' – שבת חנוכה ..... **כז**

רחל ולאה

בשער ..... **לג**

פתיחה – ב' סוגי נשמות ..... **לו**

פרק א' – ההגדרות היסודיות של ב' הסוגים ..... **לח**

שורש החילוק - מהו תפקיד הנברא בעולם ..... **לח**

לאה- הבנה (ידיעת השכל), רחל- הרגשה (השגת הלב). ..... **מ**

אנשי לאה חיותם מהיגיעה, ואנשי רחל מהאור. ..... **מב**

נפש האדם חייבת חיות ..... **מב**

חשיבות הבנת דרכי הנפשות ..... **מג**

מי אני ..... **מג**

המחלוקת ..... **מד**

'והיו לאחדים בידך' ..... **מו**

פרק ב' – הבחנות בין אנשי רחל לאנשי לאה ..... **מח**

לרחל קשה לקבל עול ..... **מח**

רחל נלחצים לגמור ..... **מט**

רחל נוטים אחרי מצבי רוח ..... **נ**

התנהגות אנשי לאה בשכל, ואנשי רחל ברגש. ..... **נ**

לאה מכסים רחל מגלים ..... **נב**

הרגשת וודאות או ספק ..... **נב**

לא למכור את פנימיות הלב למי שלא מבין..... **נד**

פרק ג' – מה יעשו אנשי רחל כשאין להם אור ..... **נה**

הקושי לעבוד בלי אור ..... **נה**

כלי לאה ..... **נו**

אנשי רחל מוכרחים לקנות את כלי לאה..... **נז**

צריך להכניס אור בכלים..... **נח**

להאיר את קבלת העול ..... **סא**

להאיר ולמתק את התאוות ..... **סב**

הקושי כשמתעלם האור אחרי חג וכדו' ..... **סה**

לקחת את ב' הצדדים יחד..... **סו**

או הכל או כלום ..... **סז**

איך לזכות לדבקות כשאין אור .... **סח**

דבקות עצם..... **סט**

פרק ד' – איך אנשי לאה יקנו את האור ..... **ע**

הסכנה של דרך לאה - לא לשכוח את הבורא..... **ע**

אנשי לאה צריכים להשלים את עצמם, על ידי קבלת אור רחל..... **עב**

ההתמודדות עם העולם הזה היא רק בדרך רחל..... **עג**

הכרה שיש אור גבוה יותר ..... **עו**

ההכנה לאור – השתוקקות והתבוננות..... **עז**

להרגיש את האור במקיף ..... **עט**

להרגיש את המקיף בזמן העבודה ולהחשיב כל הרגשה ..... **פא**

בסופו של דבר האור נכנס פנימה ..... **פב**

להנצל מהגאוה..... **פג**

קבלת עול בצורה מאירה..... **פד**

חקירות..... **פו**

נספח א' - דרכי עבודת ה', רחל ולאה..... **פז**

העסק בעניני גשמיות ..... **פז**

השתוקקות..... **פט**

שמירת ההלכה..... **צ**

חומרות והידורים..... **צג**

דבקות – לאה בהתבוננות רחל באור ..... **צה**

ביטול..... **צז**

השתדלות ובטחון וביטול..... **צט**

ענווה ..... **ק**

תשובה ..... **ק**

צניעות ומלכות..... **קא**

עזות דקדושה..... **קב**

נספח ב' - דרכי הלימוד של רחל ושל לאה ..... **קג**

להכניס סיפוק ודבקות בלימוד ..... **קג**

להכניס דבקות בלימוד ..... **קה**

ללמוד עם קבלת עול ולא רק כשיש חשק ..... **קו**

דרכי העיון והבקיאות של רחל ושל לאה..... **קז**

מעלת החזרה ..... **קט**

נספח ג' - ביאורי סוגיות ..... **קט**

חנוכה

פרק א׳ - הוד

על מה מודים

הנה ימים באים, ימי חנוכה הקדושים והמאירים, שהם ימי הלל והודאה, להודות על הניסים ועל הנפלאות, שעשה ה׳ לאבותינו, בימים ההם בזמן הזה.

והנה, באמת, קצת קשה לאדם, להודות עם כל הלב, על נס שנעשה לאבותיו, לפני כל כך הרבה שנים.

והתשובה היא, על פי מה שכתב האריז״ל[א], שבאמת ההודאה וההלל, אינם רק על מה שהיה אז, אלא על שבכוח מה שהיה אז, **נשפע עלינו בכל שנה מחדש,** אור שמלמד אותנו ומשפיע עלינו, ומזכך ומרומם אותנו.

להכנס לפנימיות המצוה

והאור הזה נכנס בנו, בכוח קדושת הימים, ובפרט בכוח מצוות הדלקת הנר, כי על ידי קיום המצוה המעשית, נשפע עלינו האור הרוחני.

אמנם, מי שליבו ער, ורוצה לקנותאת האור, ישים אל ליבו, שלא מספיק לעשות את מעשה המצוה לבדו, אלא **צריך להשקיע באור,** להבין את מהותו, וללמוד איך לקנותו, איך להאיר את נפשנו באור שמתחדש ובא.

שהרי אם השי״ת שולח לנו מתנה כל כך יקרה, בוודאי שצריך

א. כתב האריז״ל, שבכל שנה ושנה, מתעוררת מחדש אותה השפעה שהיתה אז, וארובות השמים נפתחים, להשפיע לנו את אותו השפע, שנשפע בימים ההם.

לשים לב איך לקנותה, ואיך להשתמש בה, ולא להסתפק בעשיית המעשה בלבד[ב].

ובאמת, כל יהודי מרגיש התרגשות מיוחדת לקראת הדלקת נר חנוכה, שהיא מצוה חביבה עד מאוד כלשון הרמב"ם.

אמנם אחרי ההדלקה, יש לפעמים תחושה, 'כל כך ציפיתי למצוה נפלאה זו והנה כבר נעשתה ונגמרה', ובפרט ביום השמיני, יש תחושה, 'הנה כבר נגמר חנוכה', ומתפשטת מעט אכזבה בלב.

הסיבה לזה היא, כי הנשמה עייפה מריחוקה מהשי"ת, ורוצה ומחפשת אלקות, **והיא מצפה ומשתוקקת לאור השי"ת שמתגלה בחנוכה,** ואם לא זכתה לקנין כראוי, יש לה אכזבה.

אבל אם זוכה להדליק כראוי, עם הרגשה וטעם באור המצוה, עם התבוננות ועבודה פנימית, אז הנר יאיר את הנשמה באור מופלא רום מעלה, וייצא מן החג בתחושת התרוממות וסיפוק.

ולכן, כל כך חשוב להבין היטב מהו האור הזה, ולהכין את עצמנו היטב להיות ראויים לקבל אותו, ואז **נזכה בעז"ה להדליק את הנשמה באור הנרות הק', ולהתמלא באור** המצוה לשובע, בקנין נצחי[ג].

הוד – להודות על היחוד

והנה, מתבאר מדברי האריז"ל, שהאור שמתגלה בחנוכה,

ב. משל למה הדבר דומה, לאדם שהודיעוהו שמתכוונים לתת לו מתנה יקרת ערך, אלא שכדי לקבל את המתנה צריך שיפנה מקום בביתו בשבילה, והנה אם האדם הזה הכין מקום והעמיד שם את המתנה, אבל לא פתח אותה, ולא השתמש בה, הלא לשוטה יחשב.

ג. והנה, אם יזכה להרגיש בפועל, אשריו, אבל גם אם אחרי כל ההכנה, לא זכה להרגיש בפועל את האור, ובפרט, וכמו שמצוי, שאין כל הימים שווים בהרגשתם.

ידע ויאמין, שכיוון שהתבונן והכין את עצמו והשתוקק, בוודאי זכה לאור, ונשמתו פנימה מאירה באור יקרות, אלא שלפעמים האור מגיע באופן בלתי מורגש, וכמו שיתבאר לקמן בפרק ד'.

אבל אם לא התכונן, ולא חיכה לקבל את האור הפנימי, אז לא רק שלא ירגיש, אלא אפילו אם כן ירגיש, מכל מקום אין לו קנין בזה, ולכן אחר כך מגיעה האכזבה.

הוא אורה של מידת ההוד, ולכן יש לבאר תחילה, את פנימיות ענין מידת ההוד, כי 'הוד' הוא יסוד המועד הק' הזה.

מידת ההוד, ענינה, להודות על האמת.

והיינו, להכיר ולהודות, באמת האמיתית, שהכל נעשה ע"י השי"ת, ואילו האדם אין בכוחו לפעול מאומה בעצמו.

וביותר עומק, להודות שאין מציאות אמיתית חוץ מהשי"ת, כי הוא חיות כל הבריאה, והוא מהוה אותה כל רגע, ואין לה שום מציאות עצמית, **אלא הבורא ית' הוא הכל, ואין עוד מלבדו.**

וזה התגלה במה שעשו החשמונאים, כי בזה שהם יצאו למלחמה, שהיתה חסרת סיכוי בדרך הטבע, בזה הם הודו על האמת, והכריזו שאין טבע, אלא יש רק את השי"ת. **והכריזו,** שאף שהאדם צריך לפעול ולעשות השתדלות, מכל מקום, באמת אין פעולתו משפיעה כלום, לא להועיל ולא לקלקל, כי אין הדברים נעשים בידי אדם כלל, **אלא יש בורא שהוא מנהיג את הכל, ועושה הכל, ואין בלתו שום כוח, ושום מציאות.**

ובזה תיקנו החשמונאים את מידת ההוד בימי החנוכה, ומכוחם, כל אחד מישראל, יכול לזכות לקנות את ההוד, על ידי אור הימים הק' האלו.

מידת ההוד צריכה תיקון

כי אף שבוודאי כל יהודי מאמין בהשי"ת, וגם מוכן למסור נפשו על יחודו ית', אף על פי כן, למעשה, מידת ההוד נפגמה[ד].

והסיבה לכך היא, כיוון שאנו חיים בעולם גשמי, שבו הבורא מסתתר ומתלבש בכל מיני דברים,

---

ד. זה שאדם, חושב ומרגיש **שהוא** עושה משהו, זהו פגם במידת ההוד, שענינו לדעת ולהרגיש בבהירות גמורה, שאין עוד מלבדו, **והוא לבדו עושה את הכל, עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.**

כך שיתכן שאפי' אנשים שזוכים לנצח את היצר הרע, ומידת ה'נצח' שלהם מתוקנת, עדיין צריכים לתקן את ההוד, להכיר שאף שאני צריך לפעול ולעשות, מכל מקום אני רק שליח, ורק כוח המשלח שבתוכי, הוא הפועל האמיתי.

ואנו רואים את חיצוניות העולם, שמטעה לחשוב שיש ח״ו טבע, זה גורם שחסר בהכרה ובהרגשה, שרק השי״ת הוא העושה האמיתי והיחיד, ואילו האדם הוא רק כלי וצינור לאורו יתׄ.

והיצר הרע תמיד מנסה לבלבל, ועוטף את זה בשמות כמו ׳השתדלות׳, או ׳יש דרך טבע שהשם מנהיג׳ וכדו׳, ומתוך דברים אלו, שהם נכונים לעצמם, הוא מפיל את האדם לגמרי, וכבר הוא רץ אחר ה׳השתדלות׳ כאילו היא באמת מועילה, וכאילו בלעדיה לא ישיג, וחושש מעניני הטבע כאילו יש ל׳טבע׳ כוח עצמי.

והוא שוכח שההשתדלות היא חובה, אבל אינה מועילה, כמו שכתב המסילת ישרים, והטבע הוא הנהגת השי״ת עצמו, בהשגחה פרטית מופלאה, וכמו שהגדיר החזו״א, שהטבע הוא הרצון היותר מתמיד של הבורא, ואין לטבע שום כוח וקיום עצמי.

כך שאפילו שבוודאי כל אחד מאמין בלב שלם, מכל מקום, צריך לעמוד על המשמר, שלא ליפול למחשבה שיש לתחתונים כוח עצמי לפעול, **ואפי׳ לא באופן חלקי.**

וזהו כוח המועד הקדוש הזה, אור מידת ההוד[ה], להחדיר בנו את

ה. הוד ענינו להודות. ועיקר ופנימיות ההודאה, היא, להודות על יחוד ה׳, על מציאותו בכל דבר וענין. שהוא הכל.

והנה, ענין היחוד עצמו, אינו שייך דווקא למידת ההוד, אבל יש נקודה שמתחדדת על ידי מידת ההוד.

כי הנה, ענין היחוד, הוא ההבנה שהכל זה השי״ת ורק הוא העושה, ואין עוד מלבדו כפשוטו.

וההכרה הזאת מביאה את האדם להתבטל להשי״ת, כי מתוך ההבנה שבאמת הפנימית, האדם אינו עושה כלום, ממילא הוא נכנס לביטול ולמנוחה, ועושה מה שצריך בנחת ובאמונה ובשמחה, ואינו רדוף לעשות, כי יודע שהכל השי״ת עושה.

אבל המנוחה הזאת, יש בה סכנה מסוימת, שלא ייפול האדם לומר, איני צריך לפעול כלל, כי ממילא ה׳ הוא העושה האמיתי, ומה תועלת יש ביגיעתי. וזו טעות גדולה, כי הבורא ברא את הנבראים כדי שיפעלו, **ובתוך**זה יגלו את יחודו.

דהיינו, היחודיות של העולם הזה היא, ש׳נתאוה הקב״ה להיות לו דירה בתחתונים׳, שדווקא על ידי שיש תחתונים, דהיינו שיש לנבראים כוח פעולה מסוים, והם כן

האמת הזו, עד שנרגיש אותה בכל לבבנו, ונחיה אותה, ונזכה לראות בתוך כל מה שקורה לנו, ובתוך כל מה שאנו עושים, איך שהכל נעשה רק על ידו ית'.

ולהצליח לגלות בכל הפרטים והענינים שקורים בעולם, את יחוד ה', לראות איך שהשי"ת הוא העושה האמיתי, והוא המציאות האמיתית.

כי יש בכוח אור החנוכה, ללמדנו, שלא רק שהעולם לא יסתיר את הבורא, אלא אדרבה יגלה ביתר שאת, את מציאות הבורא ואת כוחו, ובכל דבר יראה את מי שכביכול מסתתר בתוכו, את אור ה'[1].

פועלים ועושים, שבזה נראה לכאורה שהם קיימים כדבר עצמי.

ואז, אם בתוך ההסתרה הזאת, מתגלה שהכל זה השי"ת, ורק הוא הכוח והמציאות האמיתיים, והם פועלים רק מכוחו ולא כדבר עצמי, הרי זה גילוי יחודו ית' ביתר קישוט, שאפילו שנראה לעין שיש כאן נברא שפועל, מתגלה שזה רק בחיצוניות, אבל האמת הפנימית והאמיתית היא, שרק השי"ת הוא העושה.

ולכן צריך תמיד, לשלב את הביטול יחד עם ההשתוקקות ורצון לפעול, וצריך לעשות ולפעול פעולות, **ובתוך** זה להיות במנוחה, הנובעת מההכרה שהכל השי"ת עושה. ובזה מתגלה יחודו ית' ביתר שאת.

וזו הנקודה היחודית למידת ההוד, שהיא מידה ממידות **הפעולה** של האדם, דהיינו היא מגלה איך מכניסים את היחוד בתוך מעשי האדם, ולהודות על האמת **תוך כדי שאתה פועל**, לא לפרוש לגמרי, אלא כן לפעול ולעשות, ותוך כדי זה לזכור, שרק השי"ת הוא העושה האמיתי, ואני רק ככלי בידו.

ולכן ימי חנוכה הם ימי חול, והדלקת הנר היא למטה מי' טפחים, כי האור הוא אור כל כך חזק, שמצליח להאיר בתוך ההסתרה, ולגלות את היחוד בתוך הנבראים, שנראים כמשהו עצמי.

ו. וזהו ענין שמן זית.

כי נודע שהזית קשה לשכחה, ואילו השמן של הזית טוב לזכרון, וזה פלא, כי זה דבר והיפוכו, ואיך בפרי אחד ימצאו ב' תכונות הפוכות ממש?

וביאור הענין הוא, שהשמן הוא הפנימיות של הזית, ואילו הזית עצמו הוא החיצוניות, וזה מה שמרומז כאן, אם אדם אוכל את הזית, את החיצוניות, דהיינו, **מי שמסתכל על החיצוניות של העולם, זה קשה לשכחה,** כי במבט שטחי וחיצוני, נראה כאילו יש לעולם כוח עצמי, וזה גורם לשכוח את ה' ח"ו.

ורק אם מוציא את השמן מהזית, דהיינו מכה בחיצוניות ומבטל אותה, ומתבונן

ואז ייצא, בעז"ה, מהחג עם מטען חדש לכל השנה, עם הסתכלות אחרת על העולם ועל כל מה שקורה בו, ויזכה לחיות עם אמונת היחוד, להכיר בבהירות שהכל זה רק הבורא ית'.

תודה

והנה, כאשר מידת ההוד מתוקנת, דהיינו, כאשר ברור לאדם שהכל רק השי"ת עושה, ואין דבר בלתו, אזי מיד הוא רוצה לומר להשי"ת תודה.

כי אחרי שהאדם מכיר בכך שהוא אינו כלום, וכל מה שיש לו זה מהשי"ת, וכן כל מה שפעל ועשה וזכה, הכל זה מתנות מהשי"ת, שבחר בו להיות הצינור לכך, ממילא הוא מרגיש רצון לומר לו תודה[ז].

ולכן הם ימי הלל והודאה, לא רק הודאה על הניסים שהיו אז, אלא בעיקר 'בזמן הזה', להודות

בפנימיות של העולם, שהשי"ת הוא מחיה ומהוה את הכל, והוא העושה האמיתי, אז **זוכה לזכרון, וחי את האמת, את מציאות השי"ת.**

והנה, המדרגה הגבוהה היא, מה שנזכר בכתבי האריז"ל, שאם אדם זוכה לאכול זיתים, עם כוונת השמות שמבאר שם, אזי, לא רק שהזית לא יגרום לו לשכחה, אלא אדרבה יוסיף לו זכרון.

והביאור בזה הוא, שהשלימות היא, שגם החיצוניות תגלה את האמת, ולכן אם זוכה לאכול את הזית, את החיצוניות בכוונה נכונה, זה מוסיף זכרון.

כי אם אדם זוכה 'לאכול' את החיצוניות, מתוך הכרה בהירה שהיא רק כלי, אזי אדרבה דווקא הכלי מגלה גילוי יותר עמוק של יחוד ה', כי מתגלה, שאפי' הדברים שנראים נפרדים, גם הם באמת רק אור ה'.

וזה מחזק את הזכרון, מחזק את הידיעה שהכל זה ה', כי הנה אפי' בדבר כה רחוק, כמו החיצוניות, מתגלה שגם בה טמון אור ה', שמחיה ומהוה אותה.

אבל בשביל להגיע למדרגה זו, צריך תחילה למחוק את החיצוניות ולכתשה, ולהכנס לפנימיות, ואחר שקנה את הפנימיות בחוזק, והדליק בשמן הזית, אזי אם יזכה יוכל להגיע למדרגה, שיאכל את הזית, ולא ינזק, אלא אדרבה יוסיף לו זיכרון, יוסיף לו הכרה יותר גבוהה ביחוד ה'.

ז. אמירת תודה והכרת הטוב הם מענפי מידת ה'הוד', והכל נובע משורש אחד, שהוא ההכרה וההודאה ביחוד השי"ת.

ולהלל להשי"ת על הכל, מתוך הבנה והרגשה שבאמת הוא הכל.

וזו עבודת אלו הימים, בהדלקת הנרות ובהלל ובאמירת 'על הניסים', וכן בכל שעות הימים הק' האלו, להתבונן ולהרגיש, לחזק ולבסס, במוח ובלב, את הידיעה העמוקה הזו, שהכל זה רק הבורא ית', והוא לבדו עושה הכל, וכל הברואים הם ככלי בידו, והוא פועל דרכם את רצונו, וכל רצונו רק להיטיב לנו.

וכמה שאדם זוכה להבין את זה, **ולהרגיש כמה הוא בידים טובות וחזקות**, וכמה שהוא זוכה יותר להעמיק בזה, כך מודה יותר, ונפשו מתרוננת 'ברכי נפשי את השם'.

פרק ב' - אור הנרות

להתבונן

שעת הדלקת הנרות, הוא הזמן להבעיר בליבנו את אש היחוד, לראות איך הכל זה רק אור ה', **להתבונן בשלהבת הקדושה, ולהכנס לאור הפנימי שלה, המרמז על אור ה' הזורח על התחתונים, ולהחדירו למוח וללב.**

ובכוח ההתבוננות באור הנר, מקבל כוח ואומץ למחוק את כל המציאות הגשמית, ולהבין, שבאמת, היא אינה כמו שהיא נראית בחיצוניותה, אלא לראות את האמת הרוחנית, שהיא פנימיות כל הבריאה.

ואז, בכל מה שקורה עימו, וגם בכל המעברים שעוברים על נפשו, ישמח מאוד, כי כיוון שהוא רואה את אור מציאות ה' בכל דבר, ממילא הוא רואה את הכל בעין טובה.

וישמח בעבודתו, וגם בעבודת חברו, ובהצלחת חברו, וכל מה שקורה עימו יקבל בעין יפה, הכל בכוח האמונה הבהירה ביחוד ה', שמתגלית בעוצמה

מיוחדת, בהדלקת הנרות הללו שאנו **מדליקים**.

גם המלחמה מתחדשת כל שנה

והנה, הענין שהתבאר בתחילת הדברים, שהאור שהאיר אז, חוזר להאיר בנפשנו בכל שנה, אינו סתם בלי סיבה.

אלא עומק ענינו הוא, שכל מה שארע אז, חוזר להיות גם היום, **בנפשנו פנימה, כי גם היום היוונים נלחמים בנו,** ולכן השי"ת מאיר את האור הגבוה ההוא, כדי שנצליח במלחמה[ח].

כי גם היום היוונים מטמאים את השמנים, השמנים הם המוחין, ההשקפות, והיוונים מנסים להכניס בלבולים בבהירות האמונה, ולעשות חושך להסתיר את אור ה', ואת אור מתיקות התורה[ט].

וכנגד היוונים וטומאתם, אנו צריכים לצאת במלחמה במסירות נפש, כמו החשמונאים, להתאמץ להלחם בהשקפות הזרות, ובכוח האור העצום שהשי"ת משפיע, לנצחם, ולהכנס לאמונה בהירה ומוחלטת, ובזה נדליק את הנרות, את אור האמונה, 'בחצרות קדשך', דהיינו, **בתוך נפשנו פנימה.**

כי הכל מכוון אל האדם, שהוא עולם קטן, וכל מה שקרה אז בעולם, בימים ההם, חוזר להיות בנפשנו פנימה בזמן הזה.

ההכנה להדלקה - השתוקקות

והנה, היוונים מטשטשים את הדעת ואוטמים את הלב, ומכניסים

ח. וממילא, לפי כמה שמכניס את עצמו ללחום ביוונים שבתוכו, כדלקמן, כך יזכה יותר לאור, כי אין די רק לחכות ולרצות את האור, בסתמא, אף שזה יפה מאוד, אלא צריך לרצות את האור, מתוך הכרה שאנחנו במלחמה, וזועקים להשי"ת שישלח את אורו להצילנו.

ט. כמו שדרשו חז"ל 'וחושך על פני תהום- זו מלכות יוון'.

והם רוצים, רח"ל, לבטל מאתנו את השבת, דהיינו להוציא אותנו **מפנימיות** האמונה, ולהפיל אותנו מקדושת ברית המילה, שהיא הקשר הפנימי עם השי"ת.

וגם רוצים להרחיקנו מקידוש החודש, שנעשה על ידי בית דין, שפנימיות ענינו היא, שיהודי צריך לשמוע לצדיקים (בי"ד), שמלמדים אותנו **להתחדש** תמיד בעבודת ה', ולא ליפול ליאוש בגלל מה שהיה.

גאוה ותאוות, ואפי' מי שכבר נכנס בעבודת ה', היצר מכניס לו תחושה שהוא העושה והעובד, ובזה הוא מחטיא את המטרה האמיתית, שהיא, להרגיש רק את השי"ת.

ולכן, צריך קודם ההדלקה, בזמן הכנת הנרות וכל ההכנות למצוה, להתבונן כמה אנו רחוקים, וכמה היצר מבלבל אותנו, ומכניס בנו מחשבות של גאוה, ועצבות, ובלבולים, וחוסר בטחון.

ומתוך ההבנה בגודל קושי מצבנו, וחוזק המלחמה, ישתוקק ויבקש מהשי"ת, בלב ובפה', שיאיר לנו את אורו, ושנזכה כבר לצאת מכל הבעיות האלו, לצאת מהחושך, ולזכות לחיות חיים אמיתיים, חיים של אמונה, חיים של אור[א].

ההדלקה – הכנסת האור ללב

ואו, בזמן עשיית מעשה המצוה, הברכה וההדלקה, **צריך להכניס את האור בתוכו,** להכנס לפך

י. וזהו ענין התפילות שאומרים בזמן הכנת הפתילות, ומי שלא נוהג לאמרם, יכול להגיד תפילות משלו, ויזעק במעמקי ליבו להשי"ת, 'שלח אורך ואמיתך המה ינחוני'.

יא. להבין שהבורא הוא בעל הכוח היחיד, וכל הנעשה, נעשה רק בכוחו ובאורו, וכל יהודי, צריך לדעת ולהאמין שכל מה שנעשה בעולם, השי"ת הוא העושה, 'הוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים'.

ומה שנראה לעיניים שיש גשמיות וטבע, ואנשים שעושים וכו', יידע שזה רק הלבשה והסתרה, אבל באמת השי"ת הוא העושה, כי הוא הכוח שמפעיל הכל, והוא מנהיג הכל, וכל המציאות חיה וקימת מאורו שמאיר בה, ומהוה אותה בכל רגע.

וממילא כאשר אדם נקלע למצוקה ח"ו, מיד יפנה רק לבורא, ולא 'ללבושים' שאינן יכולים להועיל לו, וכן כשיש לו הצלחה וכדו' לא יתגאה, אלא ידע שהוא רק 'לבוש' וצינור, ובאמת הכל מהבורא שהוא יחיד בעולמו ועושה הכל.

והחי בידיעה זו חייו מתוקים מדבש מכוח אמונת היחוד שמאירים לו הנרות, ויודע שאין לו בעולמו אלא את השי"ת, שנמצא אתנו כאן ממש בכל מקום, וממילא הוא רגוע וחי בשמחה ובשלוה פנימית, ובכל מה שקורה הוא רואה שזה השי"ת עצמו, אלא שהוא מתלבש ומסתתר.

וממילא לא יפחד מאחרים, וגם לא יחפש את הערכתם, גם לא יעשה השתדלות יתרה, כי הוא חי את האמת, שהכל רק הבורא עושה, והוא פנימיות כל מה שנעשה בזה העולם.

השמן הטהור, ולהדליק את הנר בתוך הלב.

דהיינו, שיתבונן האיש הישראלי, להאמין בבהירות, שאין עוד מלבדו ית׳ כלל, ולהודות על האמת הברורה הזאת בלי גמגומים, עד שיצליח להרגיש בכל ליבו, **שכל הפרטים והענינים שקורים בעולם, וכל מה שקורה איתו, הכל זה רק השי״ת בעצמו.**

ויתבונן בזה, וירגיש את זה, עד שיצליח לבטל את עצמו, דהיינו, יצליח להרגיש, כמה רגעים, איך שאין כלום חוץ מאור השי״ת, וכל מציאותי היא רק אורו שמאיר בי.

ואז האדם זוכה להזדכך ולהתעלות, ולפי ערכו להרגיש את מציאות הבורא ואת יחודו, ולהאיר את נפשו באור האמת, אור השי״ת, שרק לזה הנשמה מצפה, ׳צמאה נפשי לאלהי״ם לאל חי מתי אבוא ואראה **פני אלהי״ם׳.**

כי יש כוח באור הנרות הק׳, להחדיר בנו את האמונה העמוקה הזאת, ולהבעיר בתוך הלב, את ההבנה הבהירה שאין עוד מלבדו כלל, שזו היא התכלית האמיתית של הבריאה בכלל, ושל נשמות ישראל בפרט.

וכל זמן שהאדם לא הגיע להבנה הזאת, שהכל רק השי״ת עושה, הוא עדיין רחוק מנקודת האמת, והריחוק הזה הוא שורש כל הבעיות שיש.

ואילו כשאדם זוכה להתבטל לפני השי״ת, וזוכה להרגיש ככלי לאורו, להרגיש ולחיות איך הכל נכלל בתוך אור ה׳, כי באמת יש בעולם רק את אור הבורא, אזי הוא חי חיים אמיתיים, חיים של תענוג [יב].

אחר ההדלקה – הורדת האור לתוך פרטי העולם

ואחרי ההדלקה, צריך להתבונן באור הנרות הזך, באמת המוחלטת הזאת, ולהחליט לחיות עימה, לקבל על עצמו למעשה, להכנס למדרגה נוספת בדבקות

יב. וככל שהאדם מעמיק להבין שאין בלתו ית׳, וזוכה למחוק את המציאות הגשמית הנראית לעין, ולהבין שהיא רק לבוש וכיסוי, וזוכה להכנס לפנים, לראות מה ומי טמון בכל דבר, להסיר את הקליפה שעל כל דבר, כך חייו חיי גן עדן ונהנה מזיו השכינה.

הבורא, לחיות עימו ולהרגיש אותו בכל דבר, כי הוא הוא שעושה הכל.

וצריך להתבונן בשלהבת העולה מנרות החנוכה, **ולחוש בקרבו את אור ה'** שזורח עליו, כי נר חנוכה הוא בחי' האור האלוקי שבני ישראל צריכים כדי להאיר את נשמתם.

כי אור החנוכה, צריך לשנות את ההסתכלות שלנו על העולם, **עד שנזכה לראות אלקות בכל דבר**, לראות את יד השי"ת בכל ענין, בכל מה שקורה איתנו, וגם מה שאחרים עושים לנו, נזכור את האמת, שהם רק שליחים, והכל רק לטובתנו, וממילא נזכה להודות ולהלל על כל דבר.

כי זה מה שהנרות מאירות לנו. הן בפשט הענין, שהניסים שהיו מגלים על יחודו ית', ושאין טבע כלל, אלא רק הוא לבדו המנהיג בהשגחה פרטית.

והן בעומק הענין, שהנר הוא כלי ומשל לאור הנר הרוחני, שהוא היחוד השלם, ויביט בנרות לראותם, ומכוחם ימשיך לו אור לראות גילוי אלקות בכל דבר.

אמנם צריך לראותם בלבד, ואסור להשתמש בהם, דהיינו שאסור לומר כיוון שהכל השי"ת עושה, אין אני צריך לעשות פעולות, כי זה טעות חמורה, אלא צריך לפעול ולעשות ככל אשר ציוותה התורה, אבל מאידך, **בפנימיות**, לראותם, **ולזכור שהכל השי"ת עושה.**

ואז האדם עושה את המעשה בשמחה, מתוך רצון לעשות את רצון השי"ת, אבל עם שלווה פנימית, הנובעת מהידיעה שבאמת אין עוד מלבדו.

פרק ג' – ביאור כוונות הברכה - להדליק נ"ר חנוכה

"**התבאר** בס"ד, שכוח הנרות הקדושים של חנוכה, הוא להאיר ולהחדיר בנו את אמונת היחוד, לדעת ולהרגיש ולחיות, שאין עוד מלבדו, כל הבריאה היא רק כלים לאורו הנפלא.

אמנם צריך לעבוד כדי לקנות את זה, כי בלי עבודה, אור הנר מאיר רק בכלליות, וכיוון שלא התכונן ולא עמל, לא קנה את האור לפנימיותו, והוא נעלם.

ולכן כמו שהתבאר בפרק הקודם, צריך להשקיע, ולהתכונן קודם ההדלקה.

דהיינו, להתבונן במציאות השי"ת ויחודו, כל אחד לפי מדרגתו, ולהבין ולהחליט בליבו שאין עוד מלבדו, **ורצוני לחיות את זה ולהרגיש את זה,** וישתוקק לזה ויתפלל על זה, ויתחנן שלא יוכל היצר לבלבלו.

ובשעת הברכה וההדלקה, וגם אח"כ בזמן שמתבונן בנרות הק', יתבונן ויחדיר בנפשו את ההרגשה הבהירה הזו, עד שגם גופו ירגיש עונג בזה, וכמו שיתבאר בעז"ה, ואז יזכה ברחמיו ית' שתהיה השלהבת עולה מאליה, ותאיר נפשו באור ה', בקנין אמיתי ונצחי.

יג. כל הביאורים במאמר זה, בביאור תיבות הברכה, להדליק נר חנוכה, הם תמצית כוונות הרש"ש, וכתבנום בדרך עבודה, כדי שכל אחד יוכל לכוון ולהאיר את נפשו הטהורה.

וכונות אלו יש לכוונם, להרגישם ולהחדירם, שוב ושוב, בשעת הברכה, ואח"כ שוב בשעת ההדלקה, ובכל זמן ההתבוננות בנרות, ויאריך בזה, ויתעכב בזה, כמה שיוכל, כי דברים אלו נקנים בהתמדה.

ולמי שלמד את הסידור, ישנו קונ' נוסף המבאר את הדברים, עם לשון הרש"ש.

ועתה נבאר את הכוונות בעז"ה. והשתוקקות לאור השי"ת, באהבה ודבקות[טו].

ביאור תיבת להדליק - השתוקקות

בתיבת להדליק יכוון[יד]- להדליק **כי** צריך לזכור, שהשי"ת רוצה בליבו, התלהבות שנכניס **לב** ורגש בעבודה, שנרגיש אהבה, יראה, ודבקות,

---

יד. כיוון שלא תמיד יכולים להאריך בזמן הברכה, יש לשים לב, וכמו שכבר כתבנו, שכל אלו הכוונות שייכות גם בזמן ההדלקה, וגם בזמן שיושב ומתבונן בנרות.

וצריך לדעת שיש ב' דרכים כלליות, להכנס על ידם להרגשות, ולהשיגם.

דרך אחת היא, על ידי התבוננות השכל בענין, תוך כדי הפעלת ההרגשה בפועל.

ודרך ב', הנצרכת בעיקר כשאינו מצליח, היא דרך תפילה ורצון, שיחשוב וירגיש, **שהוא מאוד רוצה להרגיש כך וכך**, ויאמר בליבו או בפיו, 'אני רוצה להרגיש כך וכך, אבא תן לי בבקשה להרגיש ולהשיג אותך'. והיא דרך של השתוקקות, שעל ידה יזכה להשגה והרגשה בפועל אי"ה, או מיד או לאחר זמן.

נ.ב. המתבונן יראה, שג' המדרגות שכתבנו בפרק הקודם, לפני ההדלקה, ההדלקה, ואחר ההדלקה, הם אותם המדרגות, שמתבארות בג' התיבות 'להדליק נר חנוכה', אלא שבברכה הם יותר בפרטות ועמקות.

כי ההארה של הנר, אינה רק פעם אחת, אלא ע"י החזרה על הכוונות וההרגשות שוב ושוב, האור מתרבה ומתעלה, ולכן אף שמכוונים אותם בכללות, כמו שהתבאר בפרק ב', שבים לכוונם בפרטות.

ובאמת, גם בפרטות, בברכה, יש לשוב כמה וכמה פעמים על הכוונות, עד שיבערו היטב בבשרו, וגם יחזור עליהם שוב בהדלקה ובהתבוננות. והבן היטב.

טו. כי הנה המדרגה הבסיסית בעבודת השי"ת, היא - לקבל את עול מלכותו, ולהחליט שאני עושה את רצונו כל אשר יאמר אלי.

אבל זה אינו אלא **ההתחלה**, כי קבלת עול, דהיינו, ההסכמה לעשות את צווי ה', אם היא באופן יבש, ללא לב, דהיינו, שבאמת היה רוצה לעשות דברים אחרים, אלא שמכריח את עצמו בגלל דבר ה', היא אמנם מדרגה יסודית, אבל חסר בזה הרבה, כי אין לו חיבור ריגשי עם השי"ת, שזו הכוונה והתכלית במצוות.

ומי שחי כך הוא רחוק מהאמת, כי הלא ה' נתן לנו את המצוות כדי להיטיב לנו, ואם אינו מרגיש שזה טוב, הריהו כאדם שקיבל מתנה, ו'עושה טובה' להשתמש בה, שבוודאי זה עלבון גדול לנותנה.

והנה, זה ברור שקבלת עול היא דבר מוכרח לעבודה, כי א"א לתת לאדם שיעשה מה שיצרו חפץ, ולחכות שכאשר יהיה לו חשק אז יעשה רצון ה', כי העבירות הם

שיהיה לנו השתוקקות ורצון להתקרב לה׳, ולהתבטל לפניו.

ואמיתת עבודת ה׳ היא דוקא מתוך רצון, ומתוך התבטלות והכרה באמת של השי״ת, שירגיש שכל מה שיאמר ה׳ אעשה, כי אני אוהב אותו, וכי אני מכיר באמיתתו, ואני יודע שמה שהוא נותן לי, ומה שהוא מצווה אותי, זה הטוב האמיתי[טז].

אבל אם עבודת האדם היא רק מתוך הכרח וקבלת עול, והוא אינו **מחפש קשר רגשי ופנימי עם השי״ת,** איך יוכל להגיע לאור הנר, שהוא ההשגה הפנימית, וההכרה העמוקה, ביחוד ה׳.

אלא, צריך להכניס רגשות לתוך הקבלת עול, **, וכל אחד לפי מדרגתו צריך להכנס יותר בעומק, להרגיש את השי״ת ולהשתוקק אליו, ובזה הוא מכין את עצמו,** שהשי״ת ירצה בו, ויזכה להתחבר ממש עם השי״ת, לחיות אותו ואיתו, בכל רגע ובכל ענין.

וזה רמוז בראשי תיבות של המילים ״ל׳הדליק נ׳ר ח׳נוכה״, ראשי תיבות שם קדוש נח״ל, שענינו ״נ׳פשנו ח׳כתה ל׳השם״, כי תחילת הכל היא ההכנה, **לחכות ולהשתוקק**

סכנה עצומה, הם ממש חולי או מיתה לנפש, ולכן אף אם אין האדם רוצה, ה׳ מחייב אותו.

וכמו ילד קטן שגם אם אינו רוצה, מכריחים אותו להתרחק מסכנה, ואפי׳ אם הוא צועק וצווח לא מקשיבים לו, כי יודעים שזה מה שטוב לו, וזה מה שהוא באמת רוצה, אלא שכעת עדיין אינו מבין מה טוב ומה רע, אבל בוודאי רצונו בטוב.

אמנם, אע״פ שדרגת קבלת עול היא דבר מוכרח, אין לאדם להשאר רק בזה, אלא צריך תמיד לגדול עוד, **ולרצות** את עבודת ה׳, שזה העבודה האמיתית, כי ׳רחמנא ליבא בעי׳, וכשיש לו לב ורצון לעבודה, זה סימן שהאדם מכיר באמת, באמיתת יחוד ה׳.

טז. ואף שעדיין צריך לפעמים להשתמש במדרגה של קבלת עול, זה במקום שהיצר מערים הרבה קשיים, אז האדם צריך להשתמש בקבלת עול לדחותו מכל וכל.

ובמצב כזה, באמת הפנימית, הוא עושה את רצון ה׳ לא רק כי הוא חייב אלא כי הוא רוצה, אלא שהוא משתמש בקבלת עול, כדי לכפות את המפריעים למיניהם, וכמו ילד שיודע בבירור שאביו רוצה בטובתו, אלא שצריך לפעמים לכפות אותו עד שיאמר רוצה אני...

בעקשנות להשי"ת, להשתוקק באש קודש, נחלי כיסופים[יז].

'**להדליק**' בליבו את הרצון לזכות לחיות עם ה', ולהבעיר את הכיסופים לזכות להרגיש אותו באמת, **ולבקש ממנו ית', שיזכה אותנו לזה, ויסיר מאתנו את כל הקליפות המונעות.**

והדרך לעורר את הרצון הוא, על ידי שהאדם מתבונן ביחוד השי"ת, ושאין טוב אלא להדבק בו, ואין מציאות חוץ ממנו, ואז האדם משתוקק ומתלהב אליו ית'.

זו היא כוונת 'להדליק' - להדליק ולהבעיר את ההשתוקקות לאלקות.

ויכוון שרוצה שבזו האש, יתנקה כל הדם שלו, שהתלכלך במשך השנה, בעוונות והתלהבות תאוות, ויבקש בליבו, שהשי"ת ינקה אותו בכוח ההשתוקקות, שיהיה ראוי שישרה עליו אור היחוד, בתיבת נ"ר.

ביאור תיבת נ"ר - היחוד

ועתה נבאר אי"ה את כוונת תיבת 'נר'.

הנה התבאר, שעומק פנימיות הדלקת הנר, היא, להדליק ולהאיר בנפשנו, את האור האלקי המסתתר, ולגלותו בדעתנו ובהרגשתנו, שנכיר ונחיה בבהירות, שהכל זה רק הוא ית'.

והיא ההכרה הברורה, שאין עוד מלבדו - **שכל הבריאה וכל הנמצאים אינם נפרדים, אלא מחוברים מעצם מהותם, לאור הבורא**, ואין כלום חוץ ממנו, כי הכל זה הוא.

וזו הכוונה שיש לכוון במילים נר חנוכה, להתבונן ולהרגיש איך הכל אלקות, וכל מציאות הבריאה מתבטלת באורו ית', והנבראים אין

יז. וצריך לעמוד בעקשנות דקדושה, בכל הנסיונות שהיצר הרע מנסה להפיל אותנו ליאוש, כי היצר מנסה ללחוש לאדם שאין לו סיכוי, ובא עם כל מיני ראיות.

וצריך להתחזק לדעת שכל יהודי, בכל מצב, יכול להגיע להדבק במלך, ויקח לעצמו משל, מבן שחטא והכעיס את אביו, הלא פשוט שאם יתחרט באמת, אז אביו יקבלו בחזרה בכל מקרה.

ובאמת נפש יהודי מחכה רק לזה, לחזור להדבק במקורה, כי לכך היא נוצרה.

להם עצמיות, אלא הם כלים וצינורות, לאורו ית׳.

ההרגשות, והמוח הוא מקום השכל והמחשבות.

ויאריך בזאת ההרגשה, עד שתחדור היטב לליבו, ותתגבר בליבו ההכרה החושית, במציאות ה׳ ויחודו, שזה תכלית ההדלקה, להדליק את אור הייחוד בתחתונים, לראות בכל דבר את יד ה׳, ואיך שבאמת הכל זה רק אור השי״ת[יח].

ועתה נכנס בעז״ה לפרטים.

ישנם שלשה חלקים באדם, והם - נפש רוח נשמה. וכנגדם יש גם בגוף שלשה חלקים, והם - כללות הגוף (ששם משכן הנפש ועיקרו בכבד), הלב (ששם משכן הרוח), והמוח (ששם משכן הנשמה). הנפש והגוף הם עושים את המעשים בפועל, הלב הוא מקום

ועבודת הדלקת הנ״ר, היא לייחד להשי״ת את כל ג׳ החלקים, ולהבין שכל מעשינו הם רק מכוח הבורא, ולהפנות את כל הרגשתינו ומחשבותינו שיהיו רק עם הבורא.

ויחוד וחיבור ג׳ חלקי האדם עם השי״ת, נקרא יחוד נ״ר, כי ג׳ החלקים הם כנגד ג׳ שמות הקודש, אדנ״י, אלהי״ם, אהי״ה, וכל אחד מהם מכוונים ליחדו ולחברו, עם השם העיקרי שהוא שם הוי״ה[יט].

ובעז״ה, נבאר את ג׳ המדרגות, בדרך עבודה, (למעלה נבאר את האופן העיקרי, ובהערה, נבאר עוד כמה מהלכים, קלים יותר[כ]).

יח. זו היא הכוונה היסודית. ומעתה עד סוף הפרק, אנו נכנסים לענינים מעט יותר עמוקים, ולכן מי שיראה שהוא מתבלבל, ישוב לקטע האחרון, ויעבוד עימו, ובעז״ה בהמשך יזכה להתרחב.

ויש להקדים לכל דברינו בהמשך, שחלקם הם מדרגות גבוהות, אלא שלימדונו רבותינו, שכל אחד מישראל, לפי כוחו, יכול לטעום מכל מדרגה, כך שכל אחד יכול לגעת בזה, רק יזהר שלא יפליג יתר על המידה הראויה למדרגתו.

יט. והטעם שהם נקראים נ״ר הוא, כי ג׳ השמות האלו, עם ג׳ פעמים הוי״ה שמזדווגים עימם, הם בגמטריא נ״ר.

כ. כאן נפרט בעז״ה, כמה מהלכים נוספים, קלים יותר, בג׳ המדרגות הללו, וכל אחד

יראה מה מדבר אליו. אין חובה לכוון בשמות עצמם, אלא העיקר הוא להרגיש את ההרגשות, אלא שהמחשבה בשמות **תוך כדי** ההרגשות, מועילה מאוד מאוד לזכות להרגשה.

(וכדי שלא נצטרך לחזור על השמות הק' בכל פעם, נסמנם כך, שם אדנ"י א, שם אלהי"ם ב, שם אה"ה ג. וכולם מתחברים עם האור הגבוה יותר, כפי המתבאר, והוא בחינת שם הוי"ה).

א. יכוון ויחדיר בעצמו, שכל **מעשה** שהוא עושה, זה רק בכוח אור העליון, וכדרך שהתבאר למעלה, (דהיינו בהסבר המרכזי שהתבאר לקמן בגוף הקונ'), באות א'.

ב. יכוון ויחדיר בעצמו, **שכלל הרגשותיו**, אהבה ויראה ודבקות, הם רק בכוח אור העליון שמפעיל אותו, ואין לו עצמו שום דבר עצמי, וכדרך שהתבאר למעלה באות א'.

ג. יכוון להכנס ל**ביטול** וכדרך שהתבאר למעלה באות ב'.

דרך נוספת. א. יכוון וירגיש במציאות השי"ת, ומתוך זה יקבל על עצמו, שכל **מעשיו והרגשותיו**, יהיו רק כרצון ה', כי הכל רק בכוח אור העליון, וכדרך שהתבאר למעלה באות א'.

ב. יכוון ויקבל כנ"ל על כל **מחשבותיו**.

ג. יכוון ויקבל כנ"ל על כל **רצונותיו**.

דרך נוספת. א. יכוון לקבל על עצמו, **להלחם בגשמיות,** ולקדשה, ושהכל יעשה כפי התורה, כפי רצון המלך ה'.

ב. יכוון לקבל על עצמו, ביתר שאת, **לעסוק ברוחניות**, ולקדש את עצמו על ידי התורה הק', ועבודת התפילה וכללות עבודת ה'.

ג. יכוון לקבל על עצמו, מרוב ההכרה באור ה', **להשתדל להפוך את הגשמיות לכלי לאור הרוחני**, דהיינו, לגלות ולהרגיש את אור ה' בתוך הדברים הגשמיים.

דרך נוספת. א. יכוון להיות דבוק בהשי"ת בכל המצבים, שלא יהיה אצלו חילוק בקשר עם השי"ת בין קטנות (המתבטא לפי ערך בשם אדנ"י) לבין הגדלות (שם הוי"ה), אלא יהיו מחוברים ומאוחדים, שווים, שבכל מצב ישאר נאמן להשי"ת.

ב. וכן יכוון שלא יהיה חילוק בין הרוחניות (הוי"ה) לבין הגשמיות (אלהי"ם).

ג. וכן בין האור שיש לו (הוי"ה) למה שהוא כוסף ומשתוקק (אה"ה).

כלל הכל, להרגיש רק את השי"ת, בכל המצבים ובכל הדרגות.

וזו כוונת תיבת נ״ר, והדלקת הנר.

א. יכוון ויתבונן וירגיש בחוזק, עד שיוחלט אצלו בהרגשה ברורה, איך כל **מעשה והרגשה**[כא] שנעשה על ידי התחתון, **נעשה רק בכוח האלוקי** שמחיה אותו, ובעצם אין המעשה נעשה על ידי התחתון, אלא על ידי העליון שהוא הכוח הפנימי, האמיתי[כב].

ב. יעורר **לבו** להשתוקק לבורא, עד שמרוב **השתוקקות** לאור השי״ת, **יכנס להרגיש את מציאות אור הבורא בעוצמה כזאת, שירגיש שהוא מתבטל** אליו לגמרי, ונכלל באורו, וירגיש כאילו אינו קיים מרוב חיבורו להשי״ת, כי הוא ׳נמס׳ בתוך האור העליון שממלא את הכל[כג].

וירגיש, שמצד אחד הוא משתוקק להשי״ת, ומצד שני הוא נמס ומתבטל בתוך האור האלוקי, שהוא המציאות האמיתית והיחידה[כד].

ג. ירגיש במוחו **רצון עצום למסור נפש להשי״ת,** ולהכלל בו, דהיינו, שירגיש איך מרוב ההרגשה במציאות ה׳, הוא מתבטל מלהרגיש את עצמו כדבר עצמי, **ומוסר את נפשו** להשי״ת, ואז הוא מתבטל מלהיות דבר עצמי, ונעשה כלי לאור הבורא ששורה עליו, וירגיש את

כא. בכל ההרגשות שיש לאדם, יתבונן וירגיש, איך הכל זה בעצם אור ה׳, שמורגש בתוכו ומצטייר בו.

כב. וזה נקרא בלשון הסידור זיווג שמות הוי״ה אדנ״י (נה״י -זיווג זו״ן).

כג. כי מרוב שמתגלה אור פני ה׳, והנברא משיג ותופס את עוצמת גדולתו, אזי הוא רואה ומבין, איך כל הנבראים בטלים בתוך אור הבורא, ומרגיש על עצמו ועל כל הבריאה, שהם רק כלים לאורו ית׳, ואינם משהו עצמי.

ובאמת, צריך לחיות כל כך את מציאות ה׳, עד **שיוכל להיות כל היום ביחוד ודבקות, ולא רק בשעת התפילה והלימוד, אלא אף כאשר מדבר עם אנשים, באופן שהוא למעלה ולמטה כאחד**, וכמו שידוע מהרמב״ן.

כי צריך לחבר את כל הבריאה אל שרשה, ולראות בכל דבר וענין איך שהוא מגלה את האור האלקי, זהו עומק נקודת היחוד, לכלול את העליון והתחתון כאחד, דהיינו, להכניס את השי״ת בכל דבר, וכל ענין וכן כל תאוה צריך להעלותה למעלה, דהיינו, לראות את הנקודה האלוקית שבה, שהיא האמת שבה.

כד. זיווג שמות הוי״ה אלהי״ם (חג״ת - זיווג או״א).

התענוג בהשראת האור אור השי"ת עליו.

ואז, כל מהותו ומעשיו, הם אור הבורא ששורה עליו, והוא מצד עצמו כלום, ומאידך מלא אור ופועל בכוח האור, אבל בהכרה מוחלטת ומתוקה, שהוא רק כלי וצינור לאור העליון. ועיין הערה[כה].

כה. זיווג שמות הוי"ה אהי"ה (חב"ד -ע"י וא"א, כתר).

ונאריך בזה מעט בעומק.

ביחוד נ"ר יש ג' דרגות בגילוי מציאות ויחוד ה'.

יחוד הוי"ה אדנ"י - הוא גילוי מציאות ה' בתוך העולם הגשמי, כי שם אדנות הוא מלשון אדון ומלך על הנבראים, וזה אומר שיש נבראים, והוא מתיחס אליהם ומולך עליהם.

ועבודתנו היא שלא להמשך אחר חיצוניות העולם הגשמי, ולשכוח ח"ו מהאמת, אלא לייחד ולכוון ולקבל ולגלות שיש מציאות הוי"ה בעולם, והוא מתגלה אלינו בשם אדנ"י **כמלך עלינו בתוך העולם,** ואנו צריכים לזכור את מציאותו והנהגתו, ולפעול כל מעשינו כרצונו, ולחפש כל הזמן איך לגלות יותר את כבוד מלכותו.

והנה, אף אמנם שהוא מתיחס אלינו כמלך, אבל בפנימיות צריך לזכור עם מי אנו עוסקים, עם האין סוף הוי"ה ברוך הוא, שהוא מהווה הכל והוא לבדו כל המציאות, **והוא הכוח האמיתי לכל מעשינו**, זהו יחוד הוי"ה אדנ"י.

והדרגה השניה היא, **יחוד הוי"ה אלהי"ם** - שהיא גילוי ההוי"ה **בביטול הטבע**, שההנהגה הנקראת אלהי"ם, שהיא הנקראת טבע, שהיא כלל מציאות העולמות התחתונים הנפרדים, אנו מייחדים ומגלים שבאמת הפנימית, אין מציאות של נפרדים, והם בטלים לגמרי.

כי הכל חי רק מחיות אלקות, שהוא המצוי היחיד והאמיתי, וכל הנמצאים נמצאים מאמיתתו, וקיומם כל רגע ורגע רק ממנו, וממילא הוא עשה ועושה הכל, ואין שום תנועה הכי קטנה שלא ברצונו ובכוחו, זהו יחוד הוי"ה אלהי"ם.

והדרגה השלישית היא **יחוד הוי"ה אהי"ה** - והיא גילוי האמת הזאת ביותר קישוט, ע"י הנבראים, דהיינו לא רק כמדרגה הקודמת שבה הנבראים מתבטלים להשי"ת וכאינם קיימים, אלא בדרגה זו הם כן נחשבים קיימים.

כי מה שאמרנו שהם לא קיימים, הכוונה היא, שהם לא קיימים כדבר עצמי, אבל עכשיו במדרגה זו, הם כן קיימים, וזה כי כל קיומם הוא רק גילוי יותר גבוה של מציאות ויחוד השי"ת, **והם כלי לגלות ביותר תוקף וקישוט את ייחוד ה'**, שמתגלה שאפי' במקום נמוך כזה, שנראה כנפרד מהאלקות, גם שם מתגלה שהכל אלקות,

וטוב שאח"כ יחשוב בהם וירגיש אותם שוב ושוב[כו] ממעלה למטה וממטה למעלה[כו], ובכל שלב יחדיר את האמת הזאת עד בשר גופו ממש, שירגיש את האור בוער בבשרו, דהיינו, שירגיש בבשרו ממש, את עוצמת אור המציאות האלקית, וכל גופו יבער בהרגשת 'אין עוד מלבדו', ואני כולי שלו[כח].

וזו צורתו האמיתית של היהודי, המוח - מלא באור וחכמה, אבל

והנבראים הם כלי ומרכבה לאור ואינם דבר עצמי אלא סוג גילוי של אור הבורא. זהו יחוד הוי"ה אהי"ה.

כו. והנה כתבנו הכל בסדר ממטה למעלה, גוף (מעשים), לב, ומוח, כי כך יותר קל להבין, ואפשר גם לכוון כך אם ירצה, אבל עיקר הכוונה למעשה היא, ממעלה למטה.

והיינו, שיש שתי דרכים ביחוד, אופן אחד הוא ממטה למעלה, והוא בדרך כלל יותר נוח למתחילים, תחילה ייחד את מעשיו, אח"כ את לבו, ואח"כ את מוחו.

אבל אחרי שזכה לאיזה קנין בזה, צריך לייחד בסדר ממעלה למטה, ותחילה יכנס לביטול הגמור, בבחי' כלי לאור, ומשם ירד בסדר המדרגות, עד שייחד את מעשיו.

כי על ידי שיורד ממעלה למטה, הוא מזכך ומעצים את עוצמת היחוד של המדרגה הנמוכה יותר, המעשית יותר, כי אחרי שהיה למעלה, אזי כל ההסתכלות למטה נראית אחרת, דהיינו, אחרי שהגיע ליחוד, להיות כלי לאור ה', אזי הקבלת עול כבר נעשית באופן יותר עמוק ופנימי. ואכמ"ל.

כז. דהיינו יתחיל במדרגה א' ואחריה ב' ואחריה ג', ואז יחזור שוב את הסדרה, אבל יתחיל ממדרגה ג' ואח"כ ב' ואח"כ א'.

ואין בזה כללים אלא לפי הרגשתו, ואכ"מ.

והנה, כל אלו ההרגשות והמחשבות שהאדם מכניס את עצמו בהם, הם כדי לעורר ולחזק את הזיווג, דהיינו, לעורר בנפשו את ההרגשות האלו ולהחדירם, אבל הזיווג עצמו, הוא השגה, שהיא מתנה מהשי"ת כל אחד לפי ענינו, שמרגיש ורואה בבהירות מוחלטת שהכל אלקות, ונכלל בו ית', ואי אפשר כלל לכתוב בזה, אלא כל אחד לפי זכייתו 'נשמת שד"י תלמדנו'.

אבל אנו מצידנו, עבודתנו היא, לעמול הרבה בזיווגים בדרך הנ"ל, לעוררם בחשק וברצון, להתבונן ולהרגיש ולהשתוקק, איך הכל, מתבטל אליו ית', והוא פנימיות הכל, כי הוא הוא המציאות האמיתית.

ואם יתמיד בזה, יזדכך בעז"ה הרבה הרבה, וירגיש כמה זה פועל בו לטובה, ממש כאדם חדש, לראות את השי"ת תמיד, ולהתחבר ולהדבק בו באמת.

כח. ובמדרגה יותר גבוהה, צריך לכלול את כל הבריאה ביחוד, דהיינו שיסתכל על כל

מכיר ומרגיש שהאור הזה הוא אורו של השי"ת ששורה עליו. הלב - מלא ביטול שמרגיש את השי"ת בכל חושיו, ומלא אהבה יראה ודבקות אליו. והמעשים - רק כרצון ה' ובהכרה שהם רק מכוחו. וכולו מרכבה לאור העליון.

ועל ידי שיאריך ויחזור על זה שוב ושוב, יום אחר יום, אזי בעז"ה יזכה שיקבע בהרגשה בהירה ומוחלטת[כט], ואז ישאר לו מזה אי"ה רושם חזק וקנין לכל השנה[ל], כל אחד לפי מדרגתו.

ביאור תיבת חנוכ"ה – גילוי אלקות למטה

תיבת חנוכה היא נוטריקון, חנ"ה כ"ו.

כ"ו הוא גימטריא שם הוי"ה, והנר מגלה איך שהוא ית' 'חונה' כאן, ובתוך כל דבר ופרט הוא נמצא.

וכמו"כ תיבת 'חנוכה' היא נוטריקון חנו כ"ה.

והנה, 'כ"ה' אינו תאריך בלבד, אלא 'כה' הוא כינוי לשכינה הק',

דבר בבריאה שהוא חי מהאור האלקי, ובטל בו, ולראות בכל יהודי, שהוא חלק אלוה ממעל, והוא שליח לדבר ה' שמאיר בו.

וזה ענין פרסומי ניסא, לגלות אפי' בשוק שאין עוד מלבדו כלל, ולפרסם את זה כפי שיוכל לפי ענינו, אבל עיקר הפירסום הוא, על ידי שידליק את הנר בנפשו, וממילא זה ישפיע על האחרים.

כט. עיקר הענין הוא ההבנה וההשגה, שזו האמת ואין בלתה, ואז יוכל להחזיק גם לזמני הקטנות, שכלי ההרגשה אינם פועלים כל כך, ישאר על מקומו בדבקות עם הבורא, מתוך הבהירות שזו האמת.

ל. כשאדם שומע או מבין איזה דבר טוב ומחזק, ומתלהב ממנו, אח"כ, תמיד נחלש הרושם, ובזה המבחן, כי אם הצליח להחדיר, באופן שישאר מזה הרגשה וידיעה מוצקת להמשך, זהו קנין אמיתי, [כי אף שבוודאי אי אפשר שזה ישאר לכל השנה באותה עוצמה, מ"מ מה שנשאר הוא קנין אמיתי].

ולכן צריך להאריך בהרגשות ובהתבוננות עד שירגיש הארה חזקה, ירגיש בהירות בנפשו במציאות ה' ויחודו, ולשוב על זה שוב ושוב, יום אחר יום, ואז בעז"ה ישאר לו קנין אמיתי בזה לכל השנה.

כמבואר בזוה"ק, והכוונה היא - חנוכה, חנו בשכינה, וגילו אותה.

דהנה, ענין השכינה הוא, גילוי מציאות השי"ת בתוך התחתונים, לא רק להכיר שיש בורא ׳מעל׳ הבריאה, ששולט ומשגיח, אלא להכיר איך שהוא נמצא פה ממש, בתוך הבריאה, לראות בתוך התחתונים, ובפרט בתוך מעשי האדם, איך באמת הכל זה רק כוח השי"ת.

וזו הנקודה היחודית לחנוכה, כי בשאר המועדים, הראה השי"ת שאין טבע כלל, ולמשל ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, היה ביטול הטבע ושידוד המערכות לגמרי, אבל אור החנוכה, הוא גילוי יד ה׳ **בתוך** הטבע[לא].

כי המכבים יצאו למלחמה כדרך העולם, אלא שבתוך המלחמה שהיא מעשי האדם, התגלה בכל העוצמה איך הכל זה רק כוח ה׳.

ובדיוק לכן הם יצאו למלחמה, ולא נעשה להם נס כמו אצל חזקיהו, שכלל לא יצא למלחמה, אלא מלאך הכה בכל חיל האויב ברגע אחד, כי הגילוי הוא בתוך הטבע ולא מעליו, ולכן יצאו למלחמה, ומאידך השי"ת ניצח בעדם[לב].

וזהו הקנין של חנוכה, שמתגלה שהשי"ת ׳חונה׳ כאן, נמצא כאן בכל דבר, **ועל ידי ההכרה הזו, היהודי מרגיש הנה ה׳ ניצב עלי, ומתלהב אליו ית׳**, ומקבל כוח והחלטה לחנות **בתוך** כ"ה, בתוך השכינה, ליחד את כל ה׳טבע׳

לא. ובזה שונה נר חנוכה מנר שבת, כי כל ׳נר׳ הוא גילוי אלקות, אבל בשבת העולם שובת, ומבטלים את התחתונים, ונותר רק גילוי העליון.

אבל בחנוכה שהוא יום חול, הוא גילוי השכינה למטה, כאן בעוה"ז, למטה מי׳ טפחים.

ועיין במאמר ׳שבת חנוכה׳, השלמת הענין.

לב. וכמו שהתבאר לעיל שזהו ענין ההוד, שהוא גילוי היחוד בתוך מידות ומעשי התחתון.

והמציאות הנראית לעיניים, עם האמת המסתתרת, עם המקור[לג].

וזה יכוון בתיבת חנוכ"ה, להתבונן ולהרגיש את האור העליון, איך שהוא מתגלה בכל חלקי התחתון **כאן למטה**[לד], ואיך שהוא נמצא ושוכן בכל פרטי הבריאה, דהיינו גם בכל הנבראים, וגם בכל המעשים שנעשים כאן.

וטוב לחזור ולכוון כעת שוב את זווג נ"ר הנ"ל, אלא שעכשיו זה בתוספת התבוננות והתלהבות, **ולהתבונן ולהרגיש איך האור נמצא בכל פרטי החיים**, לראות בכל פרט איך גם בו מתגלה אור ה'.

ובפרט יעמול להרגיש את יחוד ה', בדברים הנוגעים לו למעשה, ובפרטי פרטות, בענינים

לג. והוא גילוי יותר עמוק משל ביטול הטבע, והוא מעין הגילוי שיהיה לעתיד לבוא, לגלות את הכוח האלקי שמסתתר בתוך הנבראים הנפרדים ומחיה אותם, ומתגלה שגם מה שנראה כמעשי התחתון, וגם מה שנראה כנפרד, באמת הכל זה רק הוא ית' בלבד.

כי זהו הסוד שמגלה החנוכה, **שהקב"ה נכנס לתוך מצבו של האדם**, שלא יחשוב האדם שהוא כלוא בגשמיות, ואוכל ושותה, וכביכול רחוק מאלקות, ואין לו דרך להגיע אליו.

ובפרט אם חטא, שאז היצר אומר לו, 'מה לך ולחיפוש אלקות וקרבת השם', ורוצה לייאש אותו.

אבל האמת היא שאדרבה, דווקא בזמן כזה, ובמצב כזה, דוקא מה שלכאורה רחוק מאלקות, יכולים להפוך אותו, ולגלות בו אלקות ביתר שאת, שזה סוד האור של נרות חנוכה.

ומזו הידיעה, יתחזק שלא ליפול משום מציאות שעוברת עליו, אלא אדרבא, ישכיל ויבין שכל מציאותו, וכל מה שעובר עליו, הם בעצמם יביאו אותו להשגת אלקות יותר עמוקה.

וכשזוכה להבין את זה, אזי כל הבריאה נעשית 'נר חנוכה', נר ענינו כלי עם שמן ופתילה, ועל ידו מתגלית האש ומאירה, כך הבריאה כולה, היא כלי, שבה מתגלה, בכל פרט, האור האלוקי.

לד. ובכוונות מתבאר שכאן מכוונים את אותם שמות של יחוד נר, וככל המתבאר לעיל בביאור יחוד נר, אלא שכאן זה באופן של **זיכוך התחתון ע"י אור העליון ששורה עליו** ולא בדרך של ביטול התחתון, והעלאתו לעליון, כמו בתיבת נר.

שקשה לאדם לראות זאת, ויתבונן ויעמיק בזה, עד שיאיר לו, בעז"ה [לה].

פרק ד' - ענין ריבוי הימים והנרות - נצח והוד

להעמיק ביחוד עוד ועוד

יש להבין, הרי נר אחד הוא כבר 'נר', עם כל עוצמתו, ונר אחד כבר מגלה את כל האורות העמוקים, ואם כן, מה שייך להוסיף עוד נרות,.

מהו ביאור הענין של מוסיף והולך? למה בכל יום נוסף עוד נר? מה מתחדש בכל יום שלא היה אתמול?

וביאור הענין הוא, כי אף שהנר מגלה בכל יום את היחוד,

אבל כל יום הוא ביתר עומק.

בכל יום מימי החנוכה, צריך האדם לעלות מדרגה אחר מדרגה, עומק אחר עומק, בהשגת היחוד.

וזהו הטעם שמרבים בנרות, וכל יום מוסיפים והולכים, להורות שאין זה נר אחד, מדרגה אחת, אלא **יש להוסיף ולהרבות ולהעמיק בעבודת היחוד, שמתגלית על ידי הנרות**, עוד ועוד [לו].

והיינו, שיכוון שיורד אור העליון ונכנס בו, במוח, לב, וגוף, והם מתאחדים איתו, באופן שהם פועלים כאן למטה, אבל באמת האור הוא הפועל הפנימי, ואין לאדם שום הרגשה עצמית.

לה. זו כוונה המרומזת במילה חנ"ה, שהיא בינה, שענינה התבוננות והשתוקקות, והיא משפיעה לשכינה הק', ונעשית נר חנוכה, דהיינו נר ביתר עוז של התבוננות והתלהבות.

לו. נודע, שדעת בית שמאי שפוחת והולך, ודעת בית הלל מוסיף והולך.

ולפי דרכנו התבאר בס"ד דעת בית הלל, שצריך להוסיף גם באיכות, וגם בהרחבת ההשגה, לראות יותר ויותר, וביותר פרטים, את גילוי האלקות שבהם.

ודעת בית שמאי היא, **שצריך לחדד את היחוד**, שזה ענין פוחת והולך, שבתחילה משיג את הענין בהרחבה, וכשמשיגים בהרחבה חסר בבהירות, ואז מצמצם ו'מסכם' ומחדד, עד שמגיע ללב הענין, עד הנר האחד, הנקודה האחת הבהירה והשלמה.

עומק מיוחד מתגלה כשמודה דוקא כאשר לא מצליח

והנה, המציאות היא, שאין כל **הימים שווים,** ויש ביניהם שינויים במציאות כמה מצליח, יש ימים שההדלקה יותר מאירה, ויש ימים שהאור בא בקושי, ויתכן שיהיו ימים שלא מרגיש כל כך את ההארה, כל אחד לפי ענינו.

והטעם בזה הוא, **כדי להרימו עוד מדרגה,** בהשגת היחוד.

כי חלק מענין מידת ה'הוד'- ההודאה ביחוד, היא, לשמוח בחלקו, לזכור בכל מצב, שהשי"ת הוא זה שהביא אותו, ולהתבטל אליו בזה, ובכל יום ישמח ויודה על מצבו, ועל מה שזכה, **וזה עצמו השגת היחוד ביתר שאת.**

כי זה עיקר העבודה בהודאה, לראות את הטוב והחסד שבכל פרט, **ולהודות לה' בכל מצב,** ודווקא כשהוא מרגיש רחוק, ולא מצליח כמו שרצה, אם בכל זאת הוא מודה לה', על כל קצת שהוא כן זכה, זה מורה שמבין באמת שהכל מהשי"ת, והכל זה רק השי"ת[לז].

נצח והוד יחדיו – להתאמץ מחד ולהודות מאידך

אמנם, בד בבד, חובה להלחם ביצר ולהתאמץ במלחמה, שזו היא מידת הנצח, שהיא מחוברת תמיד עם מידת ההוד.

דהיינו, מצד אחד צריך לשמוח במה שיש, ולהאמין שהכל מה', ומצד שני להאמין שיש דרך

לז. כי אין ההצלחה נמדדת בכמות אלא באיכות הפנימית, איכות השגת היחוד, להבין שאת כל המצבים רק השי"ת עושה, ושהוא עימי בכל המצבים, ללא חילוק.

כי מבחינתו ית', אין חילוק בין המצבים, כי הוא הכל, וכל הרגשת החילוק בין המצבים, היא רק איך שזה נראה בחיצוניות, בתפיסה שלנו בני האדם.

וממילא, כמה שזוכה להבין שהכל זה השי"ת, זוכה להעמיק את ההכרה, שכל השינויים הם חיצוניים, אבל המצב האמיתי אינו משתנה, ותמיד השי"ת כאן עימנו, ואין ולא יכול להיות מצב שהוא רחוק מאתנו.

וממילא, לא משנה לו אם מצליח להרגיש, או לא, ולא מתיאש לחשוב שאין סיכוי להדבק באמת, ולא נשבר המצב שהוא עומד בו, אלא אדרבה, תמיד דבוק וחבוק עם השי"ת, כי יודע שאנו דבוקים בו מעצם מציאותנו, ותמיד שמח ומודה לו, וגם שואף תמיד לעשות לו נחת.

להצליח, ולנצח ולהתאמץ להתעלות, בבטחון גמור בבורא.

וכך חי האדם חיים טובים ואמיתיים, שבהם הוא מתענג על מציאות ה׳ ויחודו, שמח בכל מה שקורה, וגם מתאמץ לנצח על מלאכת בית ה׳.

ודוקא על ידי שמודה על כל מצב, יזכה לקבל כוח נצח, לעלות יותר ויותר, כי הכלל הוא ״יש לו מנה רוצה מאתים״, דהיינו כיוון שמודה על מה שכן יש, ורואה את עצמו ״טוב״, אזי יהיה לו חשק להיות יותר טוב.

ולא שיהיה בעצבות על מה שעוד לא זכה, ועל מה שחסר, כי אף שבודאי צריך לכסוף להכל, אבל עיקר העבודה היא, להיות מלא הודאה על כל נקודה[לח].

לח. והסימן לזה היא השמחה, והשמחה היא סימן לאמונה אמיתית.

כי העצבות נובעת מפגם האמונה, שלא בהיר אצלו שהכל השי״ת עושה, ונעשה עצוב או מדברים גשמיים שקורים לו, או בעבודה הרוחנית, שלא הולך לו כרצונו.

והעצבות בגלל חוסר הצלחה בעבודת ה׳, נובעת מכך שהאדם חושב שהוא צריך לפעול ולעשות, ואינו מבין, שהשי״ת הוא העושה האמיתי, והאדם הוא רק כלי בידיו.

ואף שבודאי **מוטל על האדם לפעול ככל יכלתו**, מ״מ צריך לפעול ולעבוד מתוך ביטול להשי״ת, לדעת שהוא כגרזן ביד החוצב, ובסופו של דבר, **העושה האמיתי הוא רק השי״ת**, והתוצאות, מה שנעשה למעשה, אינם ביד האדם, וכל שכרו או עונשו הם רק על רצונותיו ומאמציו. והאדם שחי את זה בבהירות, הוא תמיד שמח.

כללו של דבר, כל מה שקורה רק השי״ת עושה, ואין לאדם בעולמו שום עצב, אלא תמיד בכל ענין ובעיה, ירוץ להדבק יותר חזק בהשי״ת, **ויכנס יותר עמוק באמונת היחוד, לדעת 'כי ה' הוא האלהי״ם אין עוד מלבדו'.**

ויתבונן, שהשי״ת שהוא אביו אוהבו, הוא רוצה ועושה כל מה שקורה עימו, והוא **מנהיג ומשגיח על כל העולם**, את כל הדומם צומח חי מדבר, ובפרט את היהודי עצמו, בתכלית ההנהגה וההשגחה, להביאו לתיקונו השלם באופן נפלא מאוד.

ודע, שכל הפגם של המיתה, שנגזר באכילת עץ הדעת, הוא בגלל שאדם לא האמין בהטבת השי״ת עד הסוף, וממילא נעשה פגם, כאילו יש חלילה איזו נקודה שהקב״ה לא מנהיג בה את האדם בשלמות, ואז מתעוררת העצבות, זה שורש המיתה שנגזר בחטא אדם הראשון.

ועבודתנו היא להביא את האור של תחיית המתים, ולהאיר אותו כבר עתה, לתקן את מידת ההוד, **להיות כולו מונח בהודאה למלך אל חי וקיים**, ולהיות כולו שלהבת

ודוקא על ידי שנותן שבח והודיה להשי"ת על כל נר ונר, דהיינו, על כל משהו שמאיר לו השי"ת, ולא מסתכל על מה שחשב שיהיה, ובוודאי בלי להסתכל על עבודת זולתו, אלא שמח בחלקו שנתן לו השי"ת, ומודה ומהלל אותו ית', אזי יזכה על ידי זה, ללכת מחיל אל חיל, ולהצליח לנצח ולהתעלות.

כי על ידי ששמח בחלקו אשר חלק לו השי"ת, זוכה לקבל עוד נרות, עוד עומק והרגשה במציאות ה' וביחודו, ולחוש גילוי אלקות בכל דבר ובכל פרט, ועל ידי זה יוסיף כוח למלחמה, לנצח על מלאכת הקודש.

זו היא עבודת ריבוי ימי החנוכה, שבכל יום יתחדש **בהשגה יותר פנימית**, להעמיק את השגת היחוד עוד ועוד, והסימן לזה הוא, שבכל יום מודה על עוד אור, עוד נר קטן. ועל כל קצת שזוכה בעבודת ה', יהיה מלא שירה והודאה לה'. ימי הלל והודאה.

פרק ה' - שבת חנוכה

נר שבת מדליקים אחר נר חנוכה.

והנה, התבאר לעיל, שנר חנוכה ענינו לגלות בתוך העולם הגשמי, את מציאות השי"ת ויחודו, לגלות את השכינה למטה, כאן.

קודש להשי"ת, להורות ולהרגיש שהכל, הכל, אורות נפלאים וזכים.

ומצד אחד צריך להתחדש לגמרי בכל רגע, ולהתחיל מחדש בעבודה חזקה ובהתלהבות, אמנם מצד שני, צריך להיות תמיד בשבח והודיה עצומה להשי"ת, על כל מה שעבר עליו, ויידע שבוודאי יגיע לתכליתו, **ויאמין וירגיש שכל מה שעובר עליו, הם הכלים הטובים ביותר להביאו אל השלמות הגמור**, וממילא יתן תמיד שבח והודיה להשי"ת על כל דבר ודבר, כי שישיג שהכל ייחוד גמור.

כי ענין השכינה הק׳ היא, הנהגת התחתונים, וכל זמן שהנהגת השי״ת נעלמת ולא מכירים בה, זהו פגם וגלות השכינה.

ואילו כאשר זוכים להכיר, שכל מה שקורה, השי״ת עושה, ואם כן מכירים במציאות השכינה בעולם, ושהיא העושה והמנהיגה הכל, (אלא שזה מלובש ומכוסה), זהו תיקונה וקישוטה, שמכירים את האמת, ויודעים מי מנהיג את העולם, ולא הולכים אחר השקר של הקלי׳, המציגים מצגות שקר.

והנה לעיל התבאר, שלגלות את השכינה למטה, לגלות את מציאות ה׳ למטה, ושגם שם הוא היחיד שעושה באמת, זו מדרגת יותר גבוהה מאשר לעלות את התחתונים למעלה, ולבטל את מציאותם.

וא״כ יוצא לכאורה, שמדרגת שבת, שענינה ביטול הבריאה, שביתה מכל מעשי התחתונים, ועליה להכרה וההרגשה שהכל השי״ת עושה, היא מדרגה למטה מחנוכה, שמגלה איך השי״ת נמצא בתוך התחתונים, ואף שהם נראים כמסתירים, מתגלה בתוך ההסתר הזה אור ה׳, שזה קישוט גדול יותר.

וא״כ צריך להבין מהו ענין נר שבת שאחרי נר חנוכה.

וביאור הענין הוא, ע״פ מה שאחז״ל ׳אלמלא לא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין׳. והנה ׳שתי שבתות׳ היינו שתי מדרגות שיש בשבת[לט].

המדרגה הראשונה היא, ביטול הנפרדים, לעלות להכרה כזאת, שרואה שרק ה׳ הוא המציאות, וזה השלב הראשון וההכרחי, כדי להשיג את הבורא, והוא בחי׳ שבת ראשונה.

ואחר כך, ישנה מדרגת נר חנוכה, שענינה הוא לקחת את האמת הזאת שגילתה השבת, ולראות איך היא נכונה גם למטה, גם בתוך הנבראים שנראים כנפרדים.

כי באמת ענין נר שבת ונר חנוכה הוא שווה, כי שתיהם מגלות את אור השי״ת, לדעת שחוץ ממנו ית׳ אין כלום, אלא ששבת היא גילוי

לט. כי אם שתי השבתות הם באותה מדרגה, אז למה לא יספיק שבת אחת.

בכללות, באור גדול, שמתבטלים בו כל הפרטים, וכלל אינם נחשבים.

ומעלת חנוכה הוא גילוי אלקות **בתוך הפרטים**, בתוך הנבראים, לא לבטל את הנבראים מול השי"ת, אלא להבין שכל דבר קטן שקורה לי, ומלובש בכל מיני לבושים של טבע, הכל זה גילויים של השי"ת עצמו.

אבל אחר כך, ישנה מדרגה עליונה יותר, והיא בחינת 'שבת שניה', שזה הוא נר שבת שמדליקים אחרי נר חנוכה, שהוא למעלה מנר חנוכה.

והיא, שאחרי שהארנו את הפרטים, וגילינו איך השי"ת מסתתר בכל דבר, אזי עולים שוב לנקודה הכוללת, שכל המציאות היא רק אור האין סוף, ואין עוד מלבדו, ומבטלים שוב את הפרטים, אבל עכשיו מעלתו יתרה.

כי הכלל שלפני הפרטים, הוא חשוב, אבל אינו שלימות, כי אינו מזכך את הפרטים, את הנפרדים, אלא רק מעלה אותם למקום שיתבטלו.

אבל הכלל שבא אחרי שהתגלה גילוי אלקות בפרטים, אזי כשמעלים אותם לכלל, אין זה בדרך של ביטול, אלא הוא כולל בתוכו את כל הפרטים, והוא תמצית היוצאת מהם.

דהיינו, אם מסתכלים על הדברים שישנם בבריאה כדברים נפרדים מה', אזי בשבת כשהשי"ת מתגלה, הם בטלים, כי בוודאי אין חשיבות ומציאות לנפרד קטן 'ליד' הבורא.

אבל נר חנוכה מלמד אותנו, להסתכל על כל פרט כחלק מגילוי אור השי"ת, וכל תנועה שנעשית שלא כמו שרצינו, להחדיר בלב שרק השי"ת עשה אותה, ולראות בכל דבר את אור ה' שבו.

ואז, אחרי הלימוד הזה, כשמעלים את הפרטים 'ליד' השי"ת הם אינם מתבטלים, כיוון שהם עצמם, כל אחד מהם צועק ואומר גילוי אלקות, אז עכשיו מכולם יחד נעשית צעקה אחת גדולה וכוללת - 'אין עוד מלבדו'[מ].

מ. משל לתלמידים, שכל תלמיד אומר חידוש, הנה אם כל אחד מחדש חידוש קטן

ולכן, אחרי תיקון השכינה, דהיינו, גילוי השי״ת למטה בפרטים, שזה עבודת נר חנוכה, אזי מעלים אותה למעלה, בנר שבת.

בתוכו אלקות, אלא, מתבטלים כל הפרטים, ואין אלא את האור שבהם, שהוא אור אחד בכל הבריאה, ונגלה כבוד ה׳, בלי כיסויים.

ומדרגת נר שבת זו, היא, שלא רק לראות אלקות בתוך הנפרדים, אבל עדיין יש מציאות של נפרדים, שכל אחד לעצמו רואים

ולכן מדרגת שבת חנוכה, היא למעלה מכל החנוכה, כי בו נשלם היחוד, בבחי׳ כלל שאחרי הפרטים, שהוא השלימות.

משלו, אזי בשיעור במקום שיש חידושים גדולים של הרב, אין כלל חשיבות לכל חידושיהם, אבל אם כל תלמיד שינן חלק מהשיעור של הרב, אזי כשיצטרפו כולם יתגלה חכמת הרב ולא יתבטלו דבריהם.

בסיעתא דשמיא

קונטרס
בים דרכך

דרכי עבודה למעשה

רחל ולאה

מהדורת ביקורת

בני ברק

כסליו תש"פ

הקונ׳ מבוסס על הספר ליקוטי ים החכמה.

לעוסקים בח״ן ניתן יהיה אי״ה להשיג קונ׳ להשלמת הענין,

שבו יתבארו הדברים בתוך דברי האריז״ל.

אשמח לקבל הארות

בטלפון

0527624651

באין מענה נא להשאיר הודעה

בשער

בזאת המחברת, באנו לפתוח פתח ליסוד עצום, שהשלכותיו נוגעות לכל שטחי החיים.

הרבה שקט נפשי, שמחה וסיפוק, ועבודת ה׳ מתוך חיבור פנימי, יכולים להשיג על ידי ידיעת יסוד זה. והרבה צער, עוגמת נפש ונפילות, יכולים להחסך על ידי ידיעתו, כמו גם הרבה חיכוכים תרעומת ואי הבנות, בין אדם לחברו, ובעיקר בחינוך ובשלום בית.

והוא יסוד עמוק, חילוק יסודי ושרשי, בין ב׳ סוגי נפשות שיש בעם הקודש, שלכל אחת מהן יש מבנה אחר, הפוך ממש, וצרכים שונים לגמרי, שרק כאשר תקבל אותם, תבוא על סיפוקה ואל מקומה.

הכנסנו את ראשנו בהר הגדול הזה, כי ידענו נאמנה, שידיעת יסוד זה הוא מפתח גדול, להרבה מעובדי ה׳, שיוכלו להבין על ידו, בעז״ה, מה, ולמה, עובר עליהם מה שעובר, ואיך לעלות בהר ה׳, ובעיקר איך לקום במקום קדשו.

כי בתוך עמי אנכי יושבת, וראיתי בני עליה, משתוקקים לעלות בהר ה׳, אלא שעומדים בפניהם קשיים עצומים בנפשם פנימה, עליות ומורדות והרגשות, עד שאינם מבינים מה קורה להם, ולא מצאו מדריך באופן המתאים להם, ובעז״ה בידיעת יסוד זה יפתחו להם שערי אורה.

יסוד זה הוא שרשי מאוד, ומי שאינו יודע אותו, מאבד הרבה, ולפעמים מאבד חיים ממש, ואילו מי שיודע ומבין אותו, יוכל לנתב נכון את הנהגות חייו, ואת דרכי עבודתו, ולהתעלות מאוד, בעז״ה, כיוון שיודע את הדרך בעבודה לפי כוחות נפשו[א].

א. הרבה פעמים אדם רואה שיש לו איזה בעיה בעבודת השי״ת, והוא מנסה לפתור אותה, ומתייעץ, וגם מעיין בספרים, אבל לא מצליח, ובליבו הוא מתיאש לאמור 'אין מה לעשות', ותמה על חבריו שכן מצליחים.

וכל שכן בהנהגתו עם אחרים, בחינוך וכדו׳, אם יפעל עימם בדרכים שאינם מתאימות לנפשם, עלול להיות שיעשה נזק, ולפעמים נזק חמור ח״ו[ב], ואילו אם יידע ויבין מהי דרכה של נפש חניכו, יוכל בעז״ה לדעת איך להתנהג עימו, לרוממו ולבנותו.

וזאת הסיבה השנית שנכנסנו בעובי הקורה, כי יש ביסוד זה, כוח, לפתוח את ההבנה בין היהודים, כי על ידי ידיעת יסוד זה, וכל שכן על ידי הבנתו, יוכל כל אחד להבין את השני[ג], בלב אוהב, ולהתנהל נכון מול נפש זולתו, ובעיקר לחנך את הנער על פי דרכו באמת.

הדברים נחצבו מהררי קודש, הספה״ק, ומבוססים על הספר ׳ליקוטי ים החכמה׳, ונערכו באופן זה בהורמנא דמלכא ובעידודו.

ברצותנו לקצר ככל האפשר, העמדנו בגוף הקונ׳ את יסודות הדברים, ואת הרחבת ביאורם בהערות, כך שההערות אינם ענינים נספחים, אלא הרחבת

שידע נאמנה, שאין דבר שאין לו פתרון בתורת ה׳, אלא שצריך כל אחד ללכת בדרך המתאימה לנפשו.

וממילא אם הרב או הספר אינם בדרך זו, שלא יתפלא למה הוא אינו מצליח על פי דבריהם, ואילו חברו כן מצליח, ׳חברך שרשו בזה ואתה באופן אחר׳.

ב. והרבה מאותם נשמות יקרות הנקראים ׳נושרים׳, היו יכולים להיות עובדי ה׳ אמיתיים, אם רק היו מכוונים אותם בדרך הנכונה לנפשם. לכן חובה עלינו להחלץ חושים, להבין את הענין היטב, שנוכל בעז״ה לחנך בצורה המתאימה לנפש כל אחד.

ג. המתבונן בעין אמת על הנעשה בתוך ציבור יראי ה׳, בכלל ובפרט, והמשקיף לאחור על דברי הימים, וכן כל המתבונן בספרי מוסר ומחשבה מכל שבטי ישראל, כמו גם המעיין בדברי חז״ל בגמ׳ ומדרשים, רואה חילוקים גדולים בין האישים ובין הדברים, ולעיתים בהפכיות גמורה. (הבאנו מעט דוגמאות בסוף הקו׳).

ובעז״ה על פי המתבאר כאן, מתבאר הכל כמין חומר, כי באמת הענין הזה הוא מיסודות התורה ממש, והוא עמוק ושרשי, ומקיף את הבריאה כולה, מתחילתה ועד סופה.

ובו גם מתבאר שורש כל המחלוקות שבעולם, קין והבל, יוסף ואחיו הק׳, שאול ודוד, מלכות יהודה ואפרים, וכך בכל הדורות, עד שיושלם הענין על ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, שאז יהיה האיחוד השלם. ומי שיזכה לקנותו יראה נפלאות אי״ה.

ואתה דע את אשר לפניך.

הענין המדובר.

התמקדנו רק ביסודות מצד אחד, ובפרטים הנוגעים למעשה מצד שני, ולכן אף שידענו, שבלי ספק יהיו ללומד הערות וקושיות, מכמה סוגים, לא יכלנו במסגרת מצומצמת זו להאריך במו"מ, וגם לא בראיות ומראי מקומות, ולא בפרטים.

אבל, בה' בטחנו שהלומד ירגיש בנפשו את אמיתת הדברים, כי האמת עדה לעצמה, ואי"ה נקוה להשי"ת, שנזכה להרחיב בכל הנצרך, במסגרת אחרת.

מהדורה זו היא מהדורת ביקורת, ולכן נבקש מכל מי שיש לו הערה או הארה, או הצעות ייעול, נא ימחל להודיענו.

ולה' נקווה ונתפלל, שלא יצא מכשול מתחת ידינו, ויתקבלו הדברים לתועלת, להוסיף חיילים בעבודת השי"ת, כל אחד לפי הדרך שייעד לו הבורא, עד שנזכה בקרוב ל'והיו לאחדים בידך', בביאת משיח צדקנו במהרה.

פתיחה – ב' סוגי נשמות

הרבה שינויים ישנם בין האנשים, בטבעם ובמידותיהם, והם נובעים מחילוקים בשורשי הנשמות, או מהרכבת יסודותיהם.

בעולם ב' סוגי נשמות, הנקראות בלשון האריז"ל - 'רחל ולאה', (עיין בהערה טעם השמות האלו[ד]).

וב' סוגי נשמות אלו, נקודת החיים שלהן, דהיינו, המטרה של החיים, תפקיד האדם בעולמו, שונה

אמנם, מתוך כל החילוקים מתיחד חילוק עמוק, והוא, שישנן

ד. כל נפש מישראל היא חלק אלו"ה ממעל, חלק מכנסת ישראל, השכינה הק'.

והנה, ענין השכינה הק' הוא, גילוי מציאותו ית' בעולם, לגלות שהוא ית' שוכן כאן בעולם הזה, ושהוא הפועל את הכל.

וזהו תפקידה ותכליתה של כל נפש מישראל, שהיא חלק מהשכינה, לגלות את מציאות השי"ת בעולם, 'לעשות לו דירה בתחתונים'. וכל יהודי מקבל כוחות, לפי פרטי תפקידו, לפי מה שהוא צריך לגלות את השי"ת, בפרטי התחתונים.

והנה, השכינה הק' נקראת על שם אמותינו הק' רחל ולאה, כי כמו שאברהם הוא מרכבה למידת החסד, ויצחק למידת הגבורה, כך רחל ולאה הן מרכבה לשכינה הק'. (ובזה מובן מה שאמר הגר"א ש'עיקר השראת השכינה בזמן הזה הוא בקבר רחל').

כי הן בצדקתן ובעמלן ובמעשיהן הטובים, זכו להיות מרכבה לגילוי השכינה בעולם, ולכן השכינה הק' נקראת על שם רחל ולאה.

וממילא כל יהודי, כל נפש מישראל, שהיא חלק מהשכינה, שייכת או לרחל או ללאה, שהם ב' סוגי גילויי השכינה בעולם, וביחד הן משלימות את הכוונה של הבורא, שיכירוהו התחתונים.

אמנם דרך פעולתן ואופן עבודתן, של רחל ולאה, בגילוי כבוד ה' בעולם, שונה מאוד, וכל אחת, פועלת ענין אחר לגמרי, ובאופן אחר לגמרי.

וזה יוצר חילוק עמוק עמוק, בין הנשמות המשתייכות לרחל ובין אלו המשתייכות ללאה, דבר שהתבטא כבר בחילוק בין יוסף לאחיו הק', ונמשך בכל הדורות, עד שיתגלו משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, שאז יתקיים הייעוד 'והיו לאחדים בידך', ויושלם הכל.

ואף הפוכה. וכמו שיתבאר בעז"ה בפרק א'.

והנה, חילוק זה הוא החילוק השרשי ביותר שישנו, דהיינו, שהוא אינו דבר פרטי, הגורם למידה או התנהגות כזו או אחרת, לטבע כזה או אחר, אלא הוא המניע הפנימי של האדם, הוא הגורם לנפש לפעול, הוא התפקיד שבשבילו הוא חי.

והנה, מכיון שזה הענין נוגע בסיבת חייו, סיבת מציאותו, של האדם, אזי כל חיות נפשו תלויה בזה, ומובן מאליו שמשמעותו רחבה מאוד, עד שכמעט אין דבר שהוא אינו משפיע בו.

וממילא, הבנת ענין שרשי זה, של רחל ולאה, הבנת מהות ב' סוגי הנפשות, וצורת חיותם ופעולתם, היא מפתח עצום לאדם, להבין את עצמו ואת סביבתו, ובפרט בהבנה בין בני זוג[ה], וכן בין אב לבנו[ו] ובין מחנך לתלמידו, שיוכל לקיים 'חנוך לנער על פי דרכו'.

ה. התבאר בהערה הקודמת, ששורש רחל ולאה הוא אחד, השכינה הק', אלא שנחלקו בדרכי העבודה, באופן שכל אחד עובד לפי דרכו, וצריך להשתלם מחברו, עד שיתאחדו 'לאחדים בידך'.

ולכן, מצוי מאוד ששני בני זוג, יהיו כל אחד מסוג אחר, כי אף על פי שבני זוג הם נשמה אחת כידוע מהזוה"ק, מכל מקום גם הם נחלקים לב' בחינות אלו, ברמה מסוימת, כי תפקידם להתאחד ולהשתלם.

ורואים פעמים רבות, שאדם מנסה לשנות את בן זוגו, בכל מיני ענינים שאינם נראים לו, ולא עולה בידו, וכאשר יידע שבן זוגו הוא סוג נפש אחרת, יועיל לו מאוד.

ראשית - שלא יעמול לריק לשנותו. שנית - ידון אותו לכף זכות במה שנראה לו שאינו ראוי. ושלישית - יידע איך כן להתנהג עימו, איך לקבל ממנו ואיך לתת לו, באופן שיצא הכל על הצד הטוב, ויתאחדו.

ו. כל אדם לפי שרשו ומקומו בשכינה הק', ולפי תפקידו, כך צורת פעולת נפשו, אם רחל ואם לאה, ואין זה תלוי במשפחה.

ובפרט שבזמן הזה כל הנשמות מעורבות, כך שמצוי, כמעט בכל משפחה, שאיש ובנו יהיו מב' הסוגים, באופן קיצוני, כל אחד לפי תפקידו.

ובפרט שהאב נותן לבנו רק 'לבוש' לנשמה, שהוא המקשר ביניהם, כמבואר בדברי האריז"ל, אבל בעצם הנשמה, הרבה פעמים אין שייכות ממש.

כי רק אם אדם הולך על פי דרך נפשו, הוא 'חי' באמת, וכמו כן, רק אם האדם יודע את צורת פעולת נפשו, יוכל לדעת איך להנהיגה, בלי ליפול.

פרק א' – ההגדרות היסודיות של ב' הסוגים

שורש החילוק - מהו תפקיד הנברא בעולם

תפקיד הנבראים בעולם הוא, לגלות את כבודו ית', וכמו שאומר הפסוק 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'.

והנה, השי"ת ברא את הנבראים, ונתן להם כוח לפעול פעולות בעולם, כי הנהגת השי"ת היא, שאין הוא 'מתערב' **בגלוי** בעניני הבריאה, אלא אנחנו השליחים שלו לפעול, אבל באמת כל כוחנו וחיותנו היא מהשי"ת, והוא העושה האמיתי, אלא שהוא מסתתר.

וממילא, תפקיד הנברא הוא כפול, מצד אחד הוא צריך לפעול ולעשות, שזו שליחותו, ומצד שני, הוא צריך לגלות, שהעושה האמיתי הוא הבורא, ושהוא ית' הוא בעל הכוחות כולם, והוא המציאות האמיתית.

כי הבריאה, כמו שהיא נראית לעינינו, מורכבת משני 'חלקים'; חלק הבורא שהוא חיות הכל ופנימיות הכל, וחלק הנברא, שבחיצוניות הוא הפועל כאן בעולם המעשה, ועושה נחת רוח ליוצרו.

והנה, הנשמות של לאה, בטבען, מרגישות את החלק השייך לנברא, ולכן המבט שלהם על כל ענין בחיים, הוא 'מה אני צריך לפעול כאן, לקיים את שליחותי', ועיקר העסק שלהם הוא לעשות ולפעול, בתוקף ועוז, את מה שציווה הבורא.

ואילו הנשמות של רחל, בטבען, מרגישות את החלק הפנימי

של הבריאה, ומחפשות לגלות את חלק הבורא, את אור העליון, והמבט שלהם בכל דבר הוא, איפה ואיך מתגלה כאן אור העליון, ועיקר העסק שלהן להרגיש את מציאות העליון, ולגלות את אורו, ואינן נותנות כל כך חשיבות לנברא ולמעשיו[1].

ניתן להגדיר, שאנשי לאה הולכים בדרך של 'עבד', שעושה בכל כוחו מה שאדונו מצווה, ואילו אנשי

---

1. וביותר ביאור.

מטרת שתיהם היא, לחבר את התחתון עם העליון, את החיצוניות שהיא הבריאה, עם הפנימיות, שהוא אור הבורא, שמחיה ומהוה הכל.

אלא שדרך לאה היא, מלמטה, שהנברא צריך להסתכל על הבריאה, כמו שהיא נראית לעינינו, לפי הנתונים שהוא רואה, והוא הרי רואה שיש עולם ויש ברואים.

ולכן אף שבוודאי הנברא יודע, שהכוח הפנימי של הבריאה הוא רק אור הבורא, מכל מקום הוא צריך לפעול לפי מה שרואים בחיצוניות, ולעשות ככל יכלתו, עם הכוחות שהוא קיבל.

ואחרי שהוא יעשה כל מה שהוא יכול, וימצה את כוח התחתון, שניתן לו ע"י הבורא, אז הבורא יגלה את עצמו, יגלה את האור הפנימי, הכוח האמיתי. אבל הגילוי הזה, הוא בגדר 'שכר' העבודה, ולא העבודה עצמה, כי העבודה היא לפעול.

כי לפי דרך זו, צריך להסתכל על כל ענין במבט של נברא, מה אני רואה שצריך לפעול במצב הזה, מה דורשים ממני, כי השי"ת ברא אותי, ונתן לי כוחות ותפקיד ועבודה, ועכשיו אני צריך לעשות ככל יכלתי.

ואין זה מוכרח שיעשה דווקא מעשים, אלא אם, למשל, יש מצב שהוא מבין שאין בכוחו לעשות, אזי תפקידו להתפלל, כי זה גם חלק מהמבט שלי, שאם איני מסתדר אני צריך לבקש עזרה.

ואילו דרך רחל היא, לעסוק ישירות בפנימיות, לגלות ולהרגיש את האור, להאיר את החיצוניות באור הפנימי, להשיג שהכל בידו ית', ורק הוא המציאות האמיתית.

ולפי דרך זו, צריך להסתכל על כל ענין מהמבט של הבורא, כביכול, לראות את יד השי"ת שבדבר, להתבונן מעבר למה שנראה לעיניים, לא לתת חשיבות למציאות החיצונית, אלא להבין ולראות ולהשיג, את אור הבורא שמסתתר בכל דבר, ומחיה ומהוה אותו.

רחל הולכים בדרך של 'בן', שמחפש להרגיש את קרבת אביו, ולהתחבר אליו[ח].

'חיות' וסיפוק והנאה, רק מדברים המובנים בשכל, כי רק דברים שהנברא יכול להבינם בשכל, הוא מרגיש שהם שייכים אליו, ולכן הגישה של לאה לכל ענין, היא לפי הבנת השכל'.

לאה- הבנה (ידיעת השכל), רחל- הרגשה (השגת הלב).

והנה, כיון ששורש חיותם של אנשי לאה, הוא, בחלק של עבודת הנברא, לכן טבעם[ט] הוא, **שיש להם ואילו אנשי רחל, שורש חיותם הוא בגילוי החלק הפנימי, גילוי אור הבורא, ומזה משתלשל שיש**

ח. הנשמות של לאה, הולכות בדרך של 'מלמטה למעלה', דהיינו, מבטם ועיסוקם הוא ב'למטה', בחלק של הנברא, החלק שנתן השי"ת לתחתון לפעול. מתוך אמונה שאחרי שהם ישלימו את חלקם, אזי השי"ת יאיר להם את חלקו, ויאיר אותם לאור העליון, אבל זה אינו בתחום אחריותם

ואילו הנשמות של רחל, הולכות בדרך של 'ממעלה למטה', דהיינו עיקר עיסוקם הוא למשוך את אור העליון למטה, לגלותו ולהרגישו, ואילו המעשים, הם רק כדי שיהיה מקום, שבו יכנס אור העליון.

וניתן דוגמא לדבר.

כתוב 'סור מרע ועשה טוב'. ויש בזה ב' דרכים.

שיטת אנשי לאה היא, מלמטה למעלה, דהיינו, תחילה יש להסיר את הרע, צריך לעמול לסור מעשיית רע, כי זה מה שביד התחתון, ואילו ה'עשה טוב', אור העליון, יבוא אחר כך מלמעלה.

ואילו דרך רחל היא, שיש לעסוק בעשה טוב, ולחפש להשיג את האור העליון, ועל ידי זה ממילא יסור הרע, וזו הדרך מלמעלה למטה.

והנה, חיצוניות לשון הפסוק היא כדעת לאה, ואילו אנשי רחל דורשים אותו באופן פנימי (וכמורגל בזוה"ק), והוא, איך 'תסור מהרע', על ידי 'עשה טוב'.

ט. הטבע הזה קיים גם אצל אדם שרחוק מהשורש, רחוק מכל ההבנות העמוקות האלו, כי שורש הנשמות הוא במקום עליון, והשורש העמוק הוא הגורם לטבעי הנפש בפועל, והטבע מתגלה בכל מדרגה לפי ענינה.

וממילא, אין קשר בין מדרגת האדם והשגתו בשרשי הדברים, לבין הטבע, כי אין הדבר תלוי בהשגה, אלא מוטבע בכל אדם, ובא לידי ביטוי, אצל כל אחד לפי מדרגתו.

י. ואין הכוונה שאין לאנשי לאה רגש, כי בוודאי יש, אלא הכוונה היא, שהגישה לכל

להם 'חיות' רק מדברים המורגשים בלב, כי תפקידם לגלות את הנקודה הפנימית, והנקודה הפנימית מתגלית בתבונות הלב[יא].[יב]

ענין היא בשכל, ואחרי שהשכל מורה לקבל את הדבר, רק אז נכנס הלב לענין, להרגישו.

דהיינו, **נקודת המוצא** בכל ענין, כמו גם התכלית, הוא בשכל, ואילו הרגש יש לו תפקיד מוגדר, לפעול במקום ובמידה ובצורה שהשכל קובע, כי השכל הוא המוביל והמכריע.

יא. שהיא הרגשה דקה ופנימית, בנקודת לב הענין, ונקודה זו, לא תמיד אפשר להגדירה במילים ולהסבירה בשכל, וכמאמר הכתוב 'כי אין מילה בלשוני הן אתה ה' ידעת כולה'.

והלב מסוגל להרגיש דברים דקים, אף שאין להם הבנה גמורה בשכל, דברים שהם מעל יכולת הקיבול של השכל.

וכמו האמונה, שמקומה בלב, אף שהשכל מכריח באופן כללי את האמונה, מכל מקום עצם האמונה היא בלב, כי האמונה היא בדברים שמעבר לשכל האנושי.

והנה, מורגל בפי אנשי לאה, שכל דבר שאין האדם יכול להסבירו במילים, סימן הוא שחסר לו בהבנה, עד שמספרים על אחד הגדולים זיע"א, שהיה מחביא את ידיו בשעת שיעורו, כדי שכל ההסבר יהיה במילים, ולא על ידי תנועות הידים.

אמנם זו היא דרך אנשי לאה, שמטרתם להגיע להבנת השכל, אבל דרך אנשי רחל היא להגיע להבנת הלב והרגשתו, וזה דבר שלפעמים מוסבר דווקא על ידי תנועות היד ושפת הגוף.

וכמו שמבארים למה צריך 'והיו עיניך רואות את מורך', שיש דברים דקים המועברים רק על ידי שפת הגוף של הרב, ואין להם מילים שכליות.

וכמו שפירשו בספה"ק על הפסוק 'נטיתי ידי ואין מקשיב', ופירש"י 'נטיתי ידי- היינו רמזים', שיש דברים שאי אפשר לבאר בפה, ורק על ידי הרמזים בידים מבינים את הכוונה.

יב. וכמו כן, אנשי לאה נהנים מדבר שהבינו אותו בשכל, אף אם אינם מבינים את פנימיותו וטעמו, ואילו אנשי רחל לא יהיה להם בזה כל כך הנאה, כיוון שלא הבינו את הענין בפנימיותו.

ואנשי רחל נהנים מדבר המורגש ומושג בלב, גם אם פרטי השכל אינם ידועים, ואנשי לאה לא יתחברו לזה כל כך.

וכמו כן, אנשי לאה נהנים להתעסק ולהשתוקק לדבר שאינו מושג להם, אם הם מבינים בשכל שיש כזה דבר, ואילו אנשי רחל אינם מתחברים לדברים שאינם מורגשים בליבם.

אנשי לאה חיותם מהיגיעה, ואנשי רחל מהאור.

חילוק נוסף, יוצא מכך שאנשי לאה מחפשים לעמול בחלק עבודת הנברא, ואילו אנשי רחל רוצים להשיג את השראת אור הבורא.

והוא, שבגלל זה, נפש אנשי לאה בנויה, באופן, שהיא מקבלת חיות סיפוק ושמחה, **מעצם היגיעה** והעבודה. ואילו אנשי רחל, נפשם מסופקת, ויש להם חיות, רק **כאשר הם מרגישים אור** ותענוג.

וזה מוטבע בנפש אנשי רחל, בכל מדרגה שהיא, כי אף ששורש הצורך באור, הוא כדי לגלות את האור האלקי, אבל אם אין האדם בדרגה גבוהה, אז חיפוש האור האלוקי מתלבש בדברים אחרים[יג].

הכלל הוא, שנפש רחל בנויה באופן שחיותה מהאור, אמנם מהו האור, ומהי המטרה בהשגתו, זה דבר המשתנה לפי מדרגת האדם.

יש מי שמחפש אור של הנאות, ויש שמחפש שכר, ויש שמחפש אור סיפוק נפשי, ויש שזוכה לחפש אור של דבקות, או אור אלקי להיות מרכבה לשכינה הק׳.

כי בוודאי יש שינויי מדרגות, אבל השורש המניע הוא אחד, והוא, שנפשם בנויה באופן כזה של חיפוש אור.

וכן הוא בלאה, שאף ששורש החיות מהיגיעה והעבודה, הוא מעבודת השי״ת, אבל בהשתלשלות, כל אחד, יהנה ותהיה לו חיות, מיגיעה ועבודה לפי מדרגת נשמתו.

נפש האדם חייבת חיות

והנה, לכל אדם יש מניע פנימי לפעולותיו, ואם חלילה אין לו ׳סיבה לחיות׳, ייפול בדכאון ולא יוכל להתקיים.

והטעם בזה, כי בשכל אפשר להבין שיש איזה דבר רחוק ממני, אבל להרגיש דבר רחוק אי אפשר, ולכן אנשי רחל לא מתחברים לזה. אבל אנשי לאה נהנים מזה, מדבר שהשכל מסכים עם מציאותו, אף שאינו משיגו, כי יש להם למה לשאוף ולהגיע.

יג. דהיינו, פנימיות החיפוש הוא, שהוא מחפש את האור האלקי, אבל ככל שהאדם נמוך יותר, זה מתכסה, ומתלבש בדברים אחרים, עד שבמדרגות נמוכות, הוא עצמו אינו יודע בכלל מה הוא באמת מחפש, כי הוא רואה ומרגיש רק את הלבושים.

וממילא, יסוד היסודות בהצלחת נפש האדם, היא, לדעת מה שורש הדבר שמחיה אותו, מה נותן לו חיות וכוח לפעול, כי הוא צריך, שבכל ענין שהוא מתעסק בו, יהיה לו חיות, כי אחרת לא יצליח להחזיק בזה.

ולענינו, אדם שחיותו מהלב, אם יפעל, או שמחנכיו יפעילוהו, בדרכי שכל, לא יהיה לנפשו כוח וחיות, ולא יהיה לו חיוניות וחשק וכוח דוחף לפעול. וכן מי שחיותו מהשכל, אי אפשר להוליכו רק בדרכי הלב, כי לא יהיה לו טעם וחיות בזה.

ועניין ה'חיות', הוא חשוב במיוחד, בעבודת ה', כי בעבודת ה' יש נסיונות וקשיים מצד היצר, ואם אין לאדם חיות, יחסר לו כוח נפשי לפעול וכוח להתגבר, ובמקרים שממש אין לו שום חיות, הוא עלול לחפש את החיות בבורות נשברים רח"ל, וכאדם הצמא באופן נורא, שעלול לשתות אפילו מים דלוחים.

חשיבות הבנת דרכי הנפשות

ולכן נצרך מאוד לכל אחד, להבין את מבנה נפשו, וללמוד את דרכי עבודת ה' באופן שיתאים לחיות נשמתו, שעל ידי זה יוכל להצליח בעז"ה, כי תהיה לו חיות מעבודתו.

וכמו כן, על ידי שיידע את צורת פעולת נפשו, יוכל בעז"ה להצליח לקנות קנינים ולעלות בעבודת ה', כי בכל דבר האדם מוכרח לפעול לפי טבע וכוחות נפשו, ורק באופן זה יצליח.

מי אני

והנה, יש לשאול, הרי בוודאי יתכנו סיבות נוספות לכל דבר, ויתכן שדבר מסוים המוגדר אצלנו כענין השייך לרחל ולאה, נמצא אצל האדם בגלל שורש או יסוד אחר, גם יתכן שאין זה מעצם טבעו, אלא שנקנה לו מתוך חינוכו, והרגלי אנשי מקומו, או שעמל וקנה בעבודתו[יד].

יד. גם יש שינויי מדרגות בין האנשים, ולפי המדרגות ישתנו דברים, ובעז"ה נאריך בזה במקום אחר.

עוד זאת שבוודאי יש מדרגות אמצעיות, ויתכן שאדם מסוים, ביחס לאדם אחד, יראה את עצמו כאיש רחל, למשל, כ׳איש רך ורגיש׳, וביחס לאיש אחר הרגשן יותר ממנו, הוא יחשב כאיש לאה.

וכל זה גורם, שיתכן, שיש דברים שאדם יראה את עצמו בהם כאיש לאה, ובדברים אחרים יראה את עצמו בהם כאיש רחל, ואינו יודע את הגדרתו.

והנה, עיקר מטרתנו כאן היא, להציג את **דרכי העבודה למעשה,** לבעיות מצויות, וממילא אין כאן המקום להכנס לפרטים, אלא העיקר ה׳למעשה׳, שמי שרואה שיש לו או לחניכו נטיה מסוימת, הגורמת קושי מסוים, יידע בעז״ה את הסיבה ואת הדרך.

אמנם, בכל זאת לא נמנע, מלומר יסוד אחד, והוא, שהענינים הנוגעים לרחל ולאה, סימנם הוא שהם נוגעים עד עומק נפשו, וממש מחיים או מכבים אותה, ואילו ענינים שאינם מגיעים עד עומק כזה, אלא הם עדיפויות כאלו ואחרות, סימן הוא שאינם נובעים מרחל ולאה.

כי הדברים ששייכים לענין רחל ולאה מתיחדים בכך, שהם מורגשים כמשהו שרשי ביותר, ממש בעצם חיות הנפש.

והטעם בזה הוא, כי הם נוגעים בשורש סיבת מציאות האדם בעולם, ואינם רק כלי עבודה כאלו או אחרים, אלא ענין זה הוא בשורש סיבת ומציאות הנפש, ולכן הוא יורד עד עומק הנפש ממש.

וזו הסיבה לגודל החשיבות של ידיעת היסודות האלו, והבנת דרכי הנפשות, כי בנפשנו ובנפש חניכנו הדבר הזה.

המחלוקת

והנה לפי המתבאר, אזי כל מטרת החיים, המטרה והתפקיד של האדם, שנויה במחלוקת, כי אנשי לאה מרגישים שתפקיד האדם הוא לעשות את השייך לתחתונים, ואילו אנשי רחל מרגישים שאין חשיבות לתחתון, והתכלית והמטרה היא לגלות את העליון.

וכל דרך סותרת, ובעצם ׳מוחקת׳, את השניה, כי אם התפקיד של הנברא הוא לעשות ולפעול את חלקו, אזי מי שמחפש את אור

הבורא ומבטל את חלק הנברא, הוא 'הורס' את הבריאה[טו], וממילא צריך להתנגד אליו.

אור ה', לגלות שהוא הכל, אם כן מי שעוסק רק במעשי הנברא, הוא מחמיץ את העיקר[טז].

וכן להפך, אם תפקיד הנברא הוא לבטל את עצמו, ולגלות את **ובכך** התבאר שהחילוק העצום הזה, מלבד מה שהוא נוגע בכל

טו. ובזה מתבאר, עומק מה שאמר קין להבל, 'פרח באויר', כי הבל הלך בדרך רחל, של גילוי מציאות ה', ואילו קין היה עובד אדמה, ועמל בחלק התחתון, וטען קין להבל, אתה מחריב את העולם, 'לא תהו בראה', אתה בדרך שלך צריך לפרוח לשמים, שם מתגלה שהכל זה רק אור ה', אבל כאן, יש תפקיד לתחתון ואסור לבטל את זה.

טז. אמנם בהתבוננות נראה, שההתנגדות של אנשי לאה לאנשי רחל, גדולה יותר מההתנגדות של אנשי רחל לאנשי לאה.

כי לדעת אנשי לאה, אזי אנשי רחל מסכנים את העולם, כי דרכם נוגדת את תפקיד התחתון, ובכללות נראה להם שהכל דמיון וכדו'.

אבל לדעת אנשי רחל, אמנם אנשי לאה מפסידים את העיקר, אבל אי אפשר לומר שמה שהם עושים אינו נצרך.

והפנימיות בזה היא, שבהגדרה כללית, אנשי רחל צריכים את אנשי לאה לעניני חיצוניות, ואילו אנשי לאה צריכים את רחל לעניני פנימיות.

והנה, לצורך הפנימי, שהוא ענין נעלם, ניתן להתכחש, כי הרי הדבר קיים בחיצוניותו, וניתן להסתפק בזה, ולהתעלם ולבטל את החלק הפנימי.

אמנם לצורך החיצוני אי אפשר להתכחש, כי אי אפשר להכניס פנימיות אלא בתוך חיצוניות, בתוך כלי, ולכן רחל אינם יכולים לבטל את לאה, ואילו לאה יכולים לבטל את רחל.

ולכן בכל מחלוקת, אנשי לאה רודפים את אנשי רחל, (מכירת יוסף), עד שניתן לקבוע בבירור, בכל מחלוקת, שהצד הנרדף הוא בחינת רחל.

ואילו אנשי רחל אינם רודפים את אנשי לאה, ואינם מבטלים את זכות קיומם, אלא רק מעמידים את הצד שלהם, כי גם הם מסכימים וצריכים את לאה, אלא שטוענים שיש יותר.

דרכי עבודת ה׳[יז], בכל המדרגות[יח], הוא מתבטא גם בענינים ארציים, שאנשי לאה מתבוננים בכל דבר וענין, על החלק החיצוני, ואילו אנשי רחל מסתכלים על החלק הפנימי, וזה גורם שינויים עצומים בדרכי פעולת נפשם והנהגתם.

וכיוון שהשינויים האלו שרשם העליון הוא בשאלה הקיומית, מהו תפקיד הנברא, אזי קשה מאוד לכל אחד ׳להכיל׳ את השני, לתת לו הערכה, ולהבין את הקשיים שלו, ואת הצרכים שלו. ונוצרים קרעים עמוקים ח״י.

׳והיו לאחדים בידך׳

ולכן צריך להשריש, שב׳ הדרכים נכונות, וכמו שאומר הפסוק ׳כרחל ולאה אשר בנו שתיהם את בית השם׳.

בית ה׳ בנוי משתיהם יחד דווקא, כי כל דרך יש בה מעלות שאין בשניה[יט], ורק על ידי שמתאחדים,

---

יז. ולמשל בדרכי הענווה. בענווה יש ב׳ חלקים, חלק א׳ הוא להתבונן בגדלות הבורא, והחלק הב׳ הוא להתבונן בשפלות הנברא.

אנשי לאה, שמבטם על התחתון, יעסקו בעיקר בהתבוננות בשפלות הנברא, ואילו אנשי רחל שמבטם על העליון, יעסקו בעיקר בהתבוננות בגדלות ה׳.

וכן בענין העסק בגשמיות. אנשי לאה במדרגה גבוהה, נוטים לפרוש מן הגשמיות עד קצה היכולת, כי כיוון שהם במדרגה גבוהה ומבינים את פחיתות עניני הגשמיות, אזי עושים כל שביכולתם לפרוש מזה, לפי הנתונים שיש בידם בתור נבראים.

אבל אנשי רחל במדרגה גבוהה, פחות עוסקים בפרישה, אלא בעיקר עוסקים להכניס את האור העליון בתוך הגשמיות, ולהרגיש בתוך הגשמיות את דבר ה׳ שבכל דבר, שזה ענין עונג שבת וכדלקמן בנספח א׳.

יח. מובן מאליו, שחילוקי המדרגות בין האנשים, גורמים שינויים גדולים במציאות, אף ששורש כולם הוא אחד, ולכן בכל ענין צריך להתבונן בשרשו, דהיינו, במניעים שלו.

יט. בכל דרך יש מעלות רבות, כמו שיתבאר באריכות בעז״ה בפרקים הבאים.

ולמשל, אנשי לאה, כוח פעולתם גדול הרבה יותר, ועובדים בתוקף ועוז, חזקים כעמוד ברזל, בחריצות ועקביות, ויש להם ענווה ושפלות, ועבודת ה׳ לשמה, ועמלים ביגיעה לשם שמים, בנאמנות לעבוד בבחי׳ עבד.

ויש להם כוח השתוקקות ותפילה ותחנונים, כוח ההתבוננות ומחשבות קדושות, וכוח דבקות עצם, שהוא להיות בדבקות ללא הרגשת הדבקות.

ומקבלים ולומדים זה מזה, יכולים להגיע לשלמות.

כי ב' הדרכים נכונות, אבל כל אחת מהן היא רק חצי דבר[כ], ורק על ידי חיבורם יחד, מגיעים לתכלית, שהיא 'יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה', דהיינו, חיבור התחתון עם העליון, שיהיה מציאות לתחתון, אבל שידע ויחיה שבאמת הכל מהעליון, וידבק ויכלל בו[כא].

ולכן למעשה, כל אדם צריך בקיאות בדרכי שניהם, וכל אחד צריך

גם הכל עומד על לאה, כי דרך לאה היא גם הבסיס שבתוכו מכניסים את אור רחל, וגם השומרת על אור רחל. ואי אפשר לאנשי רחל בלי אנשי לאה, וזה בין בגשמיות שלאה פועלים ועושים ובונים, ובין ברוחניות וכמו שיתבאר.

ובאמת, דרך לאה היא עיקר בנין ועבודת התחתון למעשה, ולכן רוב השבטים היו מלאה, אלא שאנשי לאה צריכים לרומם את עבודתם, על ידי שיקבלו מרחל את ענין גילוי והשראת אור העליון, כדלקמן, ואז יגיעו לשלימות.

ולכן, אף שלכאורה נראה, שדרך רחל גבוהה יותר, ודרך לאה נמוכה יותר, שזה נקרא 'שנואה לאה', באמת אין זה כך, ולפני השי"ת שתיהם שווים, ושתיהם יחד יגיעו לשלימות.

כי ב' הדרכים אמת, ושתיהם אהובות לפני השי"ת, וכל דרך משלימה בחינה אחרת בגילוי השכינה בעולם, ושתיהם נצרכות.

ואף שמצד אחד רחל היא עקרת הבית, מאידך, שלימות הבריאה תהיה דווקא על ידי בחינת משיח בן דוד, שהוא מלאה, באופן שנכללת ברחל לגמרי. ואכ"מ.

כ. העיסוק בחלק התחתון לבד אינו התכלית, כי רצון ה' להיות לו דירה בתחתונים, ואילו בדרך זו חסר בגילויו כאן.

והעיסוק באור העליון לבדו, גם הוא אינו התכלית, כי רצון ה' להיות לו דירה בתחתונים, ואילו בדרך זו חסר במציאות התחתון.

והשילוב הוא הנכון, שמצד אחד, התחתון, יעמול בכל כוחו ועבודתו וכליו, ומצד שני, לא ירגיש את עצמו כמשהו עצמי, אלא ככלי לאור העליון, זהו 'להיות לו דירה בתחתונים'.

כא. דהיינו, שצריך שהאדם יגיע למדרגה כזו, שבחיצוניות, יעשה ככל יכלתו, בתוקף וכוח, בעבודת ה', ומאידך, בפנימיותו יהיה מבוטל לה' לגמרי, בהכרה שהכל ה' עושה.

להשלים את חלקו, וגם לקנות את חלק חברו, עד שיהיו אצלו כאחד, וכמו שנאריך לקמן בעז"ה.

אמנם, אף שצריך שכולם יגיעו בסופו של דבר לאותה מדרגה, מכל מקום דרכי תנועת הנפש ישארו שונות, וזה דבר שכמעט אי אפשר לשנותו, כי אנשי לאה מגיעים מלמטה למעלה, ותמיד תחילת מבטם על המעשה, ואילו אנשי רחל מבטם על האור, וממילא יש לכל אחד דרכי עבודה שונים, כל אחד לפי שרשו, וצריכים לכבד זה את זה.

ושלימות תיקון הדבר יהיה בביאת המשיח, בב"א, שעל הזמן ההוא התנבא יחזקאל, 'והיו לאחדים בידך', אחד ממש.

פרק ב' – הבחנות בין אנשי רחל לאנשי לאה

לרחל קשה לקבל עול

התבאר בפרק הקודם, שאנשי לאה חיותם מהיגיעה והעשיה, ואילו רחל חיותם מהאור.

והנה, מזה נוצר שינוי עצום בין האנשים, כי בעוד שאנשי לאה נהנים לקבל עול ולעשות ולהתייגע, ורואים בזה את עיקר ענינם, לאנשי רחל קשה מאוד לעשות דברים, שאין להם בהם הרגשת אור וחיות[כב].

וזה גורם להם קושי גדול ועצום בעבודת ה', כי כשיש זמנים שאין לאדם חשק לעבודה, או ענינים שאין לו חשק ואור בהם, אזי איש רחל מאוד קשה לו לעמוד בזה,

---

כב. ובמיוחד שאנשי רחל חיותם מהרגשת האור, אזי כשלא מאיר להם, הם מרגישים מאוד רע, וממילא בזמן שלא 'מאיר', שאז בעיקר צריך לעשות מתוך קבלת עול, אזי מלבד הקושי מכך שבטבעם אינם נהנים מקבלת עול, נוסף להם הקושי שלא מאיר להם כעת, ואין להם חיות, וממילא הם נתונים בקושי גדול מאוד.

ומצד שני הוא מבין שאם לא יעמוד לא יגיע לתכלית.

ואילו אנשי לאה, אף שגם הם מרגישים קצת פחות טוב, כאשר לא 'מאיר' להם, מכל מקום זה לא מכבה אותם, כי בטבעם הם נהנים מקבלת עול.

וזה גורם, שאיש לאה אינו מבין, למה איש רחל נשבר וכל כך קשה לו לעמול בקבלת עול, והוא אומר לו, תלמד ממני, 'מתאמצים אף כשלא מאיר', אבל הוא אינו צודק בדרישתו, כי אין ההרגשה של המאמץ שיש לו, דומה כלל, להרגשת איש רחל והקושי שיש לו.

ולכן, אף שבוודאי אנשי רחל צריכים ומוכרחים לקבל עול, ובלא זה לא יכולים להצליח, אמנם צריך שיהיה בדרך המתאימה לנפשם, וכדלקמן בעז"ה. ואנשי לאה צריכים להבין את נפשם, ואת גודל הקושי שיש להם, ולהתנהג עימם בחכמה, ובאופן המתאים[כג].

רחל נלחצים לגמור

והנה, כיוון שאנשי רחל חיים מהאור, אז גם כאשר הם מקבלים עול, ועושים ופועלים, מכל מקום הם לחוצים לגמור, וכבר בהתחלה הם מחפשים את הסוף.

כי חשוב להם התוצאה למעשה, כי בה יש אור[כד], ואין להם טעם בעצם העשיה בפועל, והוא קשה להם, אלא שבזכות הציפיה לאור של הסוף, הם מצליחים להחזיק מעמד, בשלב הקושי של הפעולה.

כג. ובפרט איש לאה שמחנך נפש מאנשי רחל, צריך להזהר בזה מאוד.

ראשית - להבין את גודל הקושי, ולא לראות בזה עצלות או שאר מידות רעות. שנית - לדרוש מאמץ במידה המתאימה, ולא באותה דרגה כמו שהיה דורש מאיש לאה. ושלישית - ללמד את חניכו למצוא את האור שבתוך העמל, וכדלקמן בעז"ה בפרק הבא, אבל לא להתעלם מהקושי הגדול שיש לחניך.

כד. ואף שרחל מחפשים את הפנימיות, ולאה את החלק שעושה הנברא, מכל מקום ה'תוצאה למעשה', שייכת בעיקר לרחל.

וזה כיוון שבזה מתגלית הפנימיות ביתר שאת, כי ב'סוף מעשה' מתגלית ה'מחשבה תחילה', ויש בזה אור וסיפוק, וכיוון שלזה הם נושאים את נפשם, אז חשוב להם לראות את התוצאה למעשה.

ואילו אנשי לאה, נהנים מעצם התכנון ומעצם היגיעה והעשיה, בלי קשר לתוצאה, ולפעמים נהנים מהעשיה יותר מהתוצאה עצמה[כה].

ואם כן, עשיית כל דבר מורכב משניהם יחד, כי העשיה עצמה בישוב הדעת, שייכת בעיקר לאנשי לאה, כי אנשי רחל לחוצים, ומסתכלים רק על האור של התוצאה למעשה, ולכן הם מוכנים ל'עגל פינות', כדי למהר להגיע לסוף.

ומאידך, אנשי רחל הם שידחפו את הענין כדי שיגמר, כי בגמירתו יש להם חיות, ואילו אנשי לאה פחות דחוף להם לסיים, כי כיוון שאינם חיים מהאור, אין להם כל כך דחיפה פנימית לגמור לעשות, כדי לקבלו.

רחל נוטים אחרי מצבי רוח

עוד תוצאה נובעת, מכך שחיות נפש אנשי רחל היא מההרגשה הפנימית, שאנשי רחל נוטים מאוד אחרי מצבי רוח והרגשות, כי נפשם נוטה תמיד להרגשה הפנימית, כי היא חיותם, וכמו אדם שנמצא באור, ופתאום יכבה, שבוודאי יבהל מאוד.

ואילו אנשי לאה אינם חיים ממנו, ולכן לא מבהיל אותם כל כך כיבויו, ולכן הם מצליחים ביתר קלות להחזיק מעמד בזמני קטנות וקושי, שבהם האדם לא מצליח להרגיש כמו שהוא רוצה, ולא נוטים לשנות את הנהגתם על פי מצב רוחם.

התנהגות אנשי לאה בשכל, ואנשי רחל ברגש.

והנה, כיוון שאנשי לאה מבטם על כל דבר הוא מבט שכלי, לכן גם בקשר בין בני אדם ובדיבור עימם, הם חושבים בצורה שכלית, וידברו רק מה שיראו תועלת לפי הוראת שכלם, ויקשרו את נפשם בנפש חברם, רק בכמות רגש הנתפסת ומוסכמת בשכל.

כה. והעומק בזה הוא, כי התוצאה למעשה אינה ביד האדם, 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום', 'לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון'.

ולכן, מכיוון שעיקר ענינם הוא חלק התחתון, אזי המחשבה והעשיה הם העיקר אצלם, כי זה בידיהם, (אף שהכל בידי שמים, מכל מקום לעינינו הם החלקים שיש בהם חלק לתחתון), ואילו התוצאה למעשה, כבר יותר מעורבת עם מעשי העליון.

אמנם, אנשי רחל מקשרים את נפשם בצורה רגשית למעלה מהשכל, וכמו כן צורת דיבורם ותכליתו היא ההרגשה, ולא רק התועלת המעשית.

ותוצאת החילוק הזה, היא חמורה, כי אם איש רחל משקיע רגש נפשי עמוק באיש לאה, אזי הוא מצפה ממנו בחזרה להשקעה והתקשרות כזאת, אבל איש לאה אינו בנוי לכך, ואינו יודע שזה מה שאיש רחל מצפה ממנו, ואפילו אם יידע אותו, לפעמים אינו יכול, או שכלל אינו מבין באמת על מה מדובר, וכך נוצרת אכזבה עמוקה שפוצעת את נפש איש רחל.

וכמו כן, הרבה פעמים, אנשי רחל מוצאים את עצמם נפגעים מדיבורי אנשי לאה, או משתיקתם, (שציפו לדיבור שיבוא מאיש לאה והנה איננו), וזה בגלל, שאנשי לאה מתיחסים לדיבור ככלי של השכל, ובעיניהם הדיבור הוא רק אמצעי להעברת מסרים, ואנשי רחל מתיחסים אליו גם ככלי של הלב, ואצלם הדיבור משמש גם כמטרה לעצמה, שעל ידו הם חווים היטב את ההרגשות שלהם[כו].

כו. כל הנאמר בחלק זה, החילוק בין רגש לשכל, נודע כאחד החילוקים בין גברים לנשים, ואכ"מ, רק נציין שעל פי קבלה, רחל נחשבת בחינת נוק', לעומת לאה שנחשבת מעט בבחינת זכר.

ועומק הענין הוא, שאשה, כל בריאתה היא כדי לגלות את אור בעלה, ולהוציאו אל הפועל, 'עזר כנגדו', וזה עצמו עומק ענינה של רחל, שתפקידה לגלות את אור ה' בעולם.

אמנם לאה היא יותר בבחינת זכר, כי זכר ענינו הוא, שיש לו אור וכוח עצמי, כך לאה תפקידם לפעול בכוח שיש לתחתון, וכאילו יש לתחתון אור עצמי.

וזה הטעם שאשה רגישה ודמעתה מצויה כמו שאמרו חז"ל, כיוון שכל בריאתה הוא כדי להיות 'עזר כנגדו', ממילא, אם מרגישה שאינה עושה את תפקידה, או חושבת שבעלה חושב כך, היא מיד מרגישה נורא, כי בעומק נפשה היא מרגישה שאין לה סיבה לחיות.

וזהו הטעם שאשה מוכרחת שתהיה לה הכרה והערכה דווקא מבעלה, כי זהו טעם וסיבת חייה, והבן.

וזה ביאור במה שאחז"ל 'טב למיתב טן דו', דהיינו, שאשה מעדיפה בעל כל שהוא, העיקר לא להיות לבד, כי אם היא לבד, אזי הרגשתה שאין לה סיבה לחיות.

והרבה משברי נפש עוברים על נפשות רחל, בגלל קשרים הנעשים בצורה לא נכונה, עם נפשות לאה. ולכן, צריך להתרגל תחילה **להתבונן באדם השני**, אם הוא מאנשי לאה ישקיע בו רק לפי השכל, ואם הוא מאנשי רחל יוכל להשקיע בו רגש עמוק יותר[כז].

לאה מכסים רחל מגלים

ועוד ענין יוצא מהחילוק בין השכל לרגש, והוא, שאנשי לאה ההולכים אחר השכל, אינם רואים צורך לגלות את עניניהם, ויותר מכך את רגשותיהם, אלא מה שמוכרח לצורך הענין.

ואילו אנשי רחל הרגשותיהם בוערות בהם, ומרגישים צורך לשתף אחרים במה שהם מרגישים, ובכל מה שקורה עימם[כח]. ובאמת עצם השיתוף במקום שאין בו תועלת שכלית, הוא ענין רגשי.

הרגשת וודאות או ספק

אחד החילוקים הנובעים מכך, שלאה מתעסקים בעיקר בעבודת התחתון, ואילו רחל רוצים להשיג ולגלות את אור הבורא, הוא, שהנשמות של לאה סוברות, שדרך העבודה היא, דרך הענווה, שהנברא צריך להכיר את שפלותו, ביחס לבוראו.

אמנם הנשמות של רחל סוברות, שדרך העבודה היא, להכיר בגודל רוממות השי"ת וברוב חסדיו עלינו, ולדעת שאנחנו המרכבה

וכך הוא אצל איש רחל, אם אינו מצליח לגלות את האור, כל אחד לפי ענינו, מה שמוגדר אצלו אור, אזי פנימיות נפשו מרגישה שאין לו סיבה לחיות, ולכן מגיב בקיצוניות.

כז. ומחנך צריך להבין את הענין, וכשיידע שיש בין חניכיו נשמות של רחל, יתאמץ מעבר לטבעו, לספק להם את הרגש העמוק שהם צריכים, כי הדבר בנפשם ממש, ואם לא יעשה כן, אזי יבוא יום, והם יתנתקו רגשית ממנו, כי נפשם לא תוכל לשאת את הקושי.

כח. וממילא, כאשר איש רחל רואה שבן זוגו או חברו, מאנשי לאה, אינו משתפו בעניניו כמו שהוא מצפה שיהיה, ידון אותו לכף זכות ולא יפגע מכך, כי אין זה מבטא משהו שלילי, שאין הוא רוצה לשתף אותו, אלא זה טבעו.

ומאידך, אנשי רחל שטבעם לשתף בכל דבר, צריכים להזהר שלא לעשות זאת עם כל אחד, אלא לבדוק טוב עם מי הם עוסקים, שלא ינזקו חלילה.

לגילוי אורו בעולם, והאור שלנו הוא בעצם שלו.

ובהמשך למהלך הזה, ישנו הבדל ניכר בין הנשמות, והוא שאנשי רחל הולכים במהלך של 'ודאי', ואילו לאה נקראת בחינת 'ספק'.

והיינו, אנשי לאה שמסתכלים מצד התחתון, אינם בטוחים בעצמם, בין במעשיהם ובין בדרכם, וגם בהשגותיהם, ומדברים וגם חושבים ב'דרך אפשר', ונוקטים בדרך שמרנית, ובהסתמכות על הקודמים להם, ובמקום שאין להם על מי לסמוך, יטו להחמיר, כי חיים הם את שפלות התחתון ומיעוט כוחו והשגתו.

ואילו אנשי רחל, שמתרכזים בהשראת אור העליון על התחתון, בטוחים ומשוכנעים בכל ליבם, בדרכם ובמעשיהם ובהשגתם, ונוקטים בחידושים עצמיים כפי שהעלו בהשגתם. [והיינו, כל אחד לפי מדרגתו, ו'איזהו חכם המכיר את מקומו'].

כי הם מרגישים וודאות פנימית, והוודאות הזאת נובעת מכוח ה'יש' דקדושה, ששורשה בכך שעיקר מבטם אינו על התחתון אלא על העליון, וכיוון שמרגישים את השראתו אצלם, יש להם תחושה חזקה לסמוך על הרגשתם[כט].

ושוב, אף שזו מדרגה גבוהה, מכל מקום זה דבר מוטבע בנפש, כי זהו תפקידה ויעודה, ולכן גם איש רחל שאינו מתוקן עדיין, ואינו אוחז ב'השראת אור העליון עליו', מכל מקום יש בטבעו להיות בטוח יותר בהרגשותיו[ל].

כט. וזהו שמצינו ב' הנהגות אצל הצדיקים, היו צדיקים שהתנהגו בודאות, והבטיחו הבטחות וכדו', ודיברו דיבורים נחרצים, והם צדיקי רחל.

ואילו צדיקי לאה התנהגו יותר בשפלות, וגם המופתים שלהם היו בצורה נסתרת, ולא היו רגילים בהבטחות ודיבורים וודאיים ונחרצים.

ל. ויש לזה טעם נוסף. והוא, כיוון שאנשי לאה הולכים אחר השכל, כנ"ל, והשגת השכל היא מוגבלת, ואדם תמיד עלול לטעות, לכן אינם סומכים לגמרי על דבר שרק מובן בשכל.

אבל איש רחל, כשמשיג ומרגיש בליבו את נקודת האמת, הוא יודע בבירור שזה אמת לגמרי, והולך עם זה בודאות גמורה, עד הסוף.

וצריכים אנשי לאה להזהר, שלא לשבור את חניכיהם מאנשי רחל, לומר להם 'אל תהיה בטוח' וכדו'.

כי הוודאות של רחל נובעת מכך שהם חיים את הדבר בהרגשה גמורה, וממילא אם יכניסו לו ספק תתקלקל כל ההשגה, כי ההרגשה מתכהה, וזה בשונה מלאה שהשגתם בנויה על שכל, והוא נשאר עומד גם אם ישנו איזה ספק.

לא למכור את פנימיות הלב למי שלא מבין

ולפעמים, מרגיש איש רחל שהבין משהו עמוק, בדברי רבו או באיזה ענין בתורה ובדרכי העבודה, וזה מאיר לו, אבל חבריו מזלזלים בדבר, ומבטלים את רעיוני ליבו, והוא מצד אחד נפגע ומצטער, ומצד שני לא יודע, אולי הם צודקים ויש לו טעות, כי הלא מצוי שאדם יטעה.

דע, כי רחל היא המקבלת את אור הפנימי, וממילא פחות מבינים אותה, כי היא מקושרת בפנימיות, **בהרגשה** הפנימית, ואת הקדושה הזאת לא רואים להדיא.

וממילא אין לו מה לבדוק את אמיתת דבריו, אם צודק הוא או לא, עם אנשי לאה, אלא רק עם אנשי רחל, אמנם כדאי שיחפש אנשי רחל שקנו את כלי לאה, כי הם יוכלו בעז"ה לבקר בין טוב לרע, בשלימות.

וכמו שבשביל לבדוק יהלום, צריך ללכת אל מי שמבין בזה, כך יזהר שלא ימכור את עומק ליבו, למי שלא מבין בזה[לא]. בינה נא זאת.

לא. ויכול לומר את דבריו לאנשי לאה, רק **כשהם באמת רוצים לשמוע ולקבל**, ורק עם זהירות גדולה שלא יפצעו את ליבו, ושלא יסיטוהו מהנקודה הפרטית שלו, הפנימית, בעבודת הש"ת.

ועל דרך זה, בדברי הרב, התלמידים האמיתיים משמשים את רבם, כדי לראות ולשמוע ולהרגיש, מהי פנימיות התכלית המכוון, בעומק המעשים והדיבורים והמחשבות של הצדיק, ויזהרו שלא למכור זאת למי שמסתכל רק על חיצוניות הדיבורים.

פרק ג' – מה יעשו אנשי רחל כשאין להם אור

הקושי לעבוד בלי אור

הבעיה הגדולה, אבן הנגף העיקרית, אצל אנשי רחל, היא, שקשה להם מאוד לעסוק בדברים שהם לא מרגישים בהם אור, כי כיוון שנשמתם מחפשת אור, היא אינה מוצאת כוח, לעסוק בדבר שאין לה אור ממנו.

כי כמו שהתבאר, חיות נפשם של אנשי רחל היא מהאור, ואם כי השורש העליון של הענין, הוא גילוי האור האלקי, מכל מקום משתלשל מזה, שבכל מדרגה שהיא, נפשם צריכה אור, וממילא קשה להם מאוד, לעסוק בדבר שאין בו אור.

וכגון, בזמנים שאין לאדם הצלחה, וחשק[לב], וסיפוק וחיות מעבודתו[לג], אזי העבודה[לד], הלימוד או התפילה וכו', קשים לו מאוד.

כי איש רחל נמשך אחר האור והסיפוק, ובאותה מידה שכשיש לו סיפוק והצלחה, הוא מתלהב ומעצים את עבודתו, כך כשנכבה האור, ואינו מרגיש הצלחה וסיפוק, קשה לו לעשותה.

לב. ענין החשק הוא ביטוי ברור של האור, כי כשיש לאדם, אור, תועלת, וסיפוק, מאיזה ענין, אזי יש לו משיכה נפשית לעשותו, ומשיכה זו נקראת חשק.

אבל כאשר האדם מרגיש שהוא לא מצליח, או שמרגיש שלא יצא לו כלום מעבודתו, לא יגיע לשום תוצאה, לא יקבל שום אור, אזי אין לו חשק.

לג. ואיבוד החשק נובע מכמה סיבות, או בגלל שחושב שאינו מצליח בפועל, כגון שאינו מבין או אינו זוכר את לימודו, או בגלל שהיצר הכניס לו יאוש מהעבודה, בכללות או בפרטות, או שנמצא בזמן קטנות שאז נפשו יבשה ולא מרגיש חשק.

לד. וזה גם בענינים גשמיים, שאנשי רחל יכולים לעבוד רק בדברים שיש להם חשק לעשותם, ענינים שנותנים סיפוק, ותחושת עשיה או חשיבות, ואינם יכולים להחזיק מעמד, בעבודות שאין בהם סיפוק ותחושת עשיה, או לעבוד עם אנשים שגורמים להם להרגיש רע. כי נפשם נמשכת תמיד רק לאור ולתענוג ולתחושה טובה.

וזו בעיה, כי יש הרבה דברים בעולם, שמוכרחים לעשותם גם בלי חשק.

והדבר הזה, מלבד שהוא הפסד לעצמו, אם לא עושים בזמנים אלו מה שהיה צריך לעשות, עוד הפסד גדול יש להם מזה, והוא, שאפילו אם הצליחו ׳לעלות להר השם׳, ולקבל איזה אור, ואיזו מדרגה, אינם מצליחים ׳לעמוד במקום קדשו׳, כי כאשר באים הנסיונות והקשיים, והאור והחשק נעלמים, הם נופלים בלא כוח, ומפסידים את המדרגה שכבר עלו.

כי כך היא דרך העבודה, אחרי עליה באה ירידה, אחרי גדלות באה קטנות, ורק אם עומד בנסיונות הירידה, ומגלה בזה שקנה היטב את אור העליה הזו, אז זוכה לעלות לגדלות הבאה.

אבל מי שלא עמד בקטנות, אזי הגדלות שתבוא לו אחר הקטנות, היא אותה גדלות שהיתה קודם, כי הלא עדיין לא קנה אותה כראוי. וממילא אינו מתקדם[לה].

כלי לאה

והנה, לאנשי לאה אין כל כך את הקשיים האלו, כי נפשם בנויה על פי השכל, וחיותה היא מעצם העבודה והעשיה, גם בלי לקבל תוצאה שתאיר.

ומטבעם יש להם ׳כלים׳ חזקים, והם - קבלת עול, שהוא הכוח לעבוד בלי לחפש את המטרה עצמה, אלא כי כך צריך, וכמו כן, יש להם כלי, שמעשיהם נעשים על פי השכל, בלי לערב את הרגשות הלב.

וממילא אין להם כל כך קושי לעסוק בענינים שהם

לה. וזו בעיה גדולה מאוד, כי כיוון שקשה להם לעמוד בקטנות ובקושי שאחרי האור, הם אינם מצליחים לקנות את האור בקנין.

כי הכלל הוא, שכל אור צריך כלים, שהם המעשים בנאמנות מתוך קטנות וקושי וקבלת עול, ובלי כלים האור נופל ונאבד, וכיוון שקשה להם לעסוק בדברים שאינם מקבלים מהם אור, אזי אינם משקיעים בבניית כלים, וממילא האור נאבד להם שוב ושוב.

עד שלפעמים כמעט מתיאשים, כי רואים שבכל פעם שהשיגו איזה אור, כגון באיזה חג, או איזה תפילה שהאירה, אזי אחר כך כשהאור נעלם, הם שוב נופלים לכל התאוות, וכאילו לא הייתה כאן שום עליה, וכאילו לא נקנה כלום בעצמות האדם.

כלים[לו] ללא אור, ומצליחים ביתר קלות לעמוד בנסיון הקטנות, כי עושים מה שצריך, לפי השכל, ואפילו נהנים לעשות את מה שציוו אותם, ואינם שמים לב כל כך, אם הם מקבלים מזה אור או לא.

אנשי רחל מוכרחים לקנות את כלי לאה

והנה, כלי לאה, הם הפתרון היחיד לבעיה של אנשי רחל.

ולכן אנשי רחל מוכרחים להתרגל להשתמש בכלי לאה, שעיקרם - התבוננות השכל, וקבלת עול, דהיינו, **להתרגל לעבוד ולהתייגע בעקשנות,** גם בלי אור וגם בלי חשק, אלא רק כי כך צריך, כי כך רצון ה', **ואני הנברא חייב לעשות את רצונו**[לז].

ולכן עשה ה' שנשמות רחל מסובבות באנשי לאה, ואי

לו. דבר שאין בו אור נקרא 'כלי', כי 'כלי' ענינו הוא, שאינו בא בשביל עצמו, אלא בא בתור מסייע לאחר, ועל ידי הסיוע שלו הוא מאפשר לאור, שהוא הדבר העיקרי, הנצרך, להצליח להגיע לתכלית הרצויה.

וכגון כוס מים, המים הם האור, כי הם המטרה, והכוס הוא הכלי, כי הוא אינו בא לעצמו אלא בתור מסייע, אמנם בלי סיועו אי אפשר לקחת את המים.

ומשל גבוה לזה, הם הגוף והנשמה, הנשמה היא העיקר, היא המטרה, אבל נשמה לבדה אינה יכולה לפעול בעוה"ז, ולעומתה הגוף הוא כלי, כי אינו נותן כלום מצד עצמו, אלא שעל ידו יכולה הנשמה לפעול.

ומשל נוסף, ימי הקטנות וימי הגדלות, שבאמת המטרה היא הגדלות, אבל אי אפשר להשיג גדלות בלי לעבור את מבחן ימי הקטנות, נמצא שהם כלי לגדלות.

והנה, כיוון שכלי הוא דבר שאינו בא בשביל עצמו, דהיינו, אינו נותן מעצמו כלום, ממילא קשה מאוד לאנשי רחל לעסוק בו כאשר לא רואים בו את האור, כי קשה להם לעסוק בדבר שלא מקבלים בעסק בו איזה אור, חיות, או סיפוק, ואילו אנשי לאה מצליחים.

לז. והכלים האלו, ההתבוננות ו**קבלת עול ויגיעה למעשה בפועל, הם הבונים את חיצוניות רחל,** אף שפנימיות תשוקתה ודביקותה היא, להסתכל כל עת באור האלקי ובגדלות הבורא.

אפשר להם להתעלם מנוכחותם, ולפעמים אנשי לאה ממש דוחקים באנשי רחל, וכל זה מכוון[לח], כדי שישימו לב לקחת את כלי לאה לעבודתם, בסוד משיח בן דוד המתפלל על משיח בן יוסף שלא ימות, (כמבואר בסוכה דף נב).

כי זהו הפתרון היחיד, שמוכרחים להתרגל לעבוד בדרך קבלת עול, ומכוח השכל שאומר שכך צריך לעשות, ולא להפסיק בעבודה אפילו כשנראה שאין אור, ואין תקוה ומטרה.

צריך להכניס אור בכלים

אמנם פתרון זה אינו מועיל **לבדו** כלל, כי הלא נפשות רחל אינם יכולות לעסוק בדבר שאין בו אור, ואיך יעבדו בקבלת עול.

ולכן, בתוך קבלת העול, שהוא דרך לאה, צריך להאיר בתוכו אור, כדרך רחל, וכן בכל עסק בדבר שאין בו אור, צריכים אנשי רחל לגלות את האור שנעלם בו, ואז יצליחו לעסוק בו.

וזו נקודת ולב הענין, למצוא אור בכל דבר[לט], ועל ידי שמוצא בו

לח. נ.ב. צריך לזכור, שהכל מכוון מלמעלה, ואיש רחל שרואה שיש מעליו אנשי לאה, ואינם מתיחסים אליו כפי נפשו, יזכור היטב, שכך הוא רצון ה' וזה הכי טוב, ולא יתלונן עליהם, כי אין האדם יודע מה באמת טוב לו, ורק השי"ת שרואה את כל 'התמונה', הוא יודע בדיוק מה טוב, ואם עשה לו כזה מצב, בוודאי שזה הכי טוב בשבילו.

לט. והנה האור הזה, שאנשי רחל מחפשים, אזי בהשתלשלותו למטה, הוא הרגשת סיפוק ותחושת עשיה, או תחושת ערך עצמי.

ולכן, והדבר נוגע בפרט לילדים, אם רוצים שאנשי רחל יעשו ויפעלו איזה ענין, שבעצם אין להם סיפוק ואור ממנו, כגון לסדר את הבית, צריך לעשות את זה בצורה שיהיה להם מזה אור וסיפוק, ואז יצליחו בקלות, אבל אם יהיה בדרך יבשה, בלי שרואים תוצאה, ובלי סיפוק, ותחושת עשיה, יקשה מאוד להם.

עוד יש לשים לב, שבמקום וזמן או אדם, שאי אפשר להגיע לאור פנימי, צריך לייצר לו אור חיצוני, ואז יוכל לעבוד.

כגון, ילד מאנשי רחל, שלא רוצה לעשות מה שאינו מרגיש אור, אם אי אפשר להסבירו פנימיות הענינים, אזי יש ליצור לו אור חיצוני, כגון שעל ידי שיעשה את הדבר יקבל איזה פרס, ואז יש לו אור בכלי, כי יש איזה תוצאה ורווח, והוא מרגיש שאין עבודתו סתם אלא מקבל משהו ממנה, וזו התחושה נותנת לו כוח לפעול.

אור, תהיה נפשו מסוגלת לעסוק בו[מ].

והדרך הפשוטה למצוא את האור שבכל דבר, היא **להבין** את תכליתו וחשיבותו של הדבר, ועל ידי זה **יקבל אור לעסוק בדבר**, כי אף שעדיין אינו מרגיש אור בכלי ההרגשה, מכל מקום מאיר לו בשכלו באופן כללי שזה כדאי, זה נותן כוח שיוכל לעמוד בקבלת עול[מא].

אמנם, האור הפנימי שבכל דבר, הוא אור האמונה, דהיינו, להאיר על ידי הידיעה שה' הוא זה שצווה אותי על זה, והוא זה שגלגל את הענינים, עד שהביא אותי לעסוק בזה, ולהיות במצב הזה.

ובאשר ברור לו שמה' יצא הדבר, והרי כל מה שעושה ה' הכל רק לטובתי, ממילא ברור שהדבר הזה הוא טוב לי מאוד

כי יש הרבה הרבה מדרגות, מה נחשב אור וסיפוק, החל ממדרגת פרס ורווח גשמי, דרך סיפוק והרגשת עשיה וחשיבות.

ולמעלה בקודש, אור אמיתי יותר, הוא הרגשת סיפוק רוחני, ויותר מזה הוא אור הדבקות והרגשת קרבת אלקים, ויותר מזה היא תחושת הביטול באור ה', להיות מרכבה לגילוי אור השכינה בעולם, וכן עוד מדרגות למעלה בקודש.

אבל הרעיון בכולם הוא אחד, שהנפש צריכה אור, צריכה שהמעשה יתן לה משהו. ושורש כל ההרגשות הוא לגלות ולהרגיש את נקודת האלקות שטמון בכל דבר.

מ. אמנם אף אם מצליח למצוא אור בתוך הקושי, עדיין נצרכת קבלת העול, כי האורות האלו, שנמצאים בתוך הקושי, הם לא מאירים באור המורגש בכלי הרגשה הרגילים, ומי שרק רוצה להתענג כמו בזמני גדלות והצלחה, לא יועילו לו האורות האלו.

אלא תועלתם היא רק למי שמכופף ראשו ורוצה לקבל עול, אלא שבלי אור לגמרי אי אפשר לו, כי כך טבעו, אזי לו יועיל האור הזה, שאינו אור מורגש, אלא אור כללי, הנקרא אור מקיף.

כי אור מורגש לא צריך לחפשו, ודברינו במקום שהאור נעלם, וצריך לחפשו בתוך הקושי, והוא אור גבוה ודק.

מא. ובזו הדרך ינצל מקליפת 'עמלק מחר', שמצויה אצל אנשי רחל, שמנסה תמיד לדחות את העבודה למחר, אם מחמת שקשה עכשיו, או מכל סיבה אחרת.

ועל ידי שיקבל עול, ביחד עם הארת הענין, והיינו, על ידי **שיבין**, **שדווקא אם יעמוד עכשיו בנסיון יוכל להתעלות, ואם ידחה למחר יפסיד**, בכוח זה יוכל בעז"ה לעמוד בנסיון.

מאוד, אזי אפילו שאינו יודע מה טוב בזה, נעשה לו קל ומאיר.

הכלל. הדרך למצוא אור בכל דבר, היא להבין את חשיבותו. ופנימיות מציאת האור, היא, על ידי **שימצא את השי״ת שמסתתר בתוך הענין**, ובכל דבר ודבר שקורה לו, יחבר אותו אל השי״ת, ועל ידי זה ימצא מנוח לנפשו, וכוח להחזיק מעמד[מב].

וזהו הפתרון לכללות הקושי של זמני הקטנות, שהוא דבר שמאוד קשה לאנשי רחל, והדרך להאירה היא כנ״ל, על ידי שיבין את חשיבות ימי הקטנות, וגודל מעלתם[מג], שעל ידי זה יוכל לקבל אור.

ובעיקר, על ידי שיעמיק למצוא את השי״ת בתוך המצב הזה, ויחדיר לעצמו במוח ובלב, שאף שעכשיו איני מרגיש חשק לעבוד, ונראה לי שאין תכלית לעבודתי, וכל מיני מחשבות שהאדם מרגיש בזמני קטנות, שגורמות לו שלא יהיה לו חשק, מכל מקום, האמת היא שהאור אף פעם לא נסתר כלל, ומה שנראה כך זה רק דמיון, אין מצב שאני לבד, וישנן לעצמו שוב ושוב, **שבאמת השי״ת עמי ואיתי תמיד.** ואין אור יותר מזה.

והאור הזה מאיר, ואף שאינו מורגש בכלי הרגש, הוא מורגש באופן 'מקיף'[מד], ונותן כוח לעמוד בקבלת עול.

מב. ולמשל, אדם המתקשה בלימודו, הנה בפשטות לא יהיה לו חשק ללמוד, כי לא רואה מזה תוצאה ואור וסיפוק, וצריך לקבל על עצמו עול, ללמוד, כי כך ה' צווה, ומאידך, להאיר לעצמו, על ידי **שיבין**, שעצם הלימוד ועצם המאמץ להבין, הם החשובים בעיני ה', וממילא לא ישבר מכך שאינו מבין כראוי, אלא יאיר לעצמו בכך שעושה דבר גדול.

אמנם פנימיות ושלימות ההארה, היא, על ידי גילוי אור ה' שבדבר, דהיינו, שיבין שעיקר תכלית כל הלימוד הוא כדי להדבק באורו ית', שנמצא בתוך התורה, ואם כן את זה יש לו בשלימות, ואדרבה בבחינה מסוימת הוא לומד יותר לשמה מאחרים.

מג. וכמו שהארכנו במקום אחר בס״ד.

מד. אור 'מקיף', הוא אור שהאדם מבין שהוא קיים, מכיר ורואה שיש כזה דבר, אבל עדיין לא נקלט ונרגש בפנימיותו, וזה כמו נמצא סביבו, והוא **חש אותו בכלליות**, ולא בתוכו ממש באופן מורגש בכלי ההרגשה, אלא חוצה לו בהכרה כללית.

להאיר את קבלת העול

וזהו הפתרון לבעיה הכי גדולה של אנשי רחל, שהיא, שקשה להם לקבל עול, כיוון שהם מחפשים אור וחיות, ואילו קבלת עול נראית כדבר בלי חיות. וזה הגורם להם כמעט את כל הבעיות בחייהם, בין ברוחניות ובין בעניני העולם הזה.

והפתרון לזה הוא, **לעמול ולהכריח את עצמו להתרגל בעבודה בקבלת עול**[מה], **ויחד עם זה, להבין ולהפנים את האור שיש בקבלת עול.**

כי בדרכים שהתבארו יש כוח להאיר, גם את עצם קבלת העול.

ראשית – על ידי שיבין את החשיבות שבזה, שמוכרח שיהיה לאדם קבלת עול, ואחרת לא יוכל להגיע לשום מדרגה ולשום תכלית, לא בעולם הזה, וכל שכן שלא בענינים רוחניים.

ועל ידי שיודע ומפנים את חשיבות קבלת העול, וחשיבות ההתגברות על רגשות הקושי, זה עצמו נותן לו אור, כי מבין שיש בעצם ההתגברות חשיבות ויופי והצלחה.

ושנית, ביתר עומק - אם ישקיע בלימוד דרכי הנפש על פי האמת, ובהבנת והפנמת האמת האלקית, שכל הטוב הוא רק השי"ת, ויברר לעצמו את גודל השקר של היצר, אזי יקבל עול מתוך ידיעה והרגשה, שאף שאיני מבין, אבל זה **בוודאי הכי טוב לי,** וממילא יהיה לו אור בעצם הקבלת עול. **וקבלת עול מלכותו ית' תהיה מתוך אור ותענוג**[מו].

אור המקיף נותן לאדם תחושה שיש כזה דבר, ואף שהוא לא נכנס בתוך כלי ההרגשה, מכל מקום, כיוון שהוא חש אותו בכלליות, הוא מתחיל להיות שייך אליו, וזה נותן לו מעט חיות.

מה. ובכלל קבלת העול, הוא החיוב לקבל על עצמו, לשמוע לצדיקים, באמונת חכמים אמיתית, בלי לבדוק אם זה נראה לי ואם זה 'מאיר' לי, או לא.

מו. ובמדרגה עמוקה יותר - יתבונן שבתוך כל קושי נמצא השי"ת, וממילא כשמצליח לעבוד בקושי, בקבלת עול, הוא מקבל לתוכו את אורו ית' באופן מיוחד.

כי אור ה' מתגלה ומתחזק, על ידי שהאדם עומד בגלות והסתרות, ונשאר בקבלת עול מלכות שמים פשוטה, ובכל המקומות ובכל המצבים, ובכל החלישות הדעת

להאיר ולמתק את התאוות

וזו הדרך, היא הפתרון, לאחד מהנסיונות הגדולים והקשים ביותר לאדם, והם - כלל התאוות.

כי הנה, מצד אחד, לנפשות רחל יותר קשה להתמודד עם תאוות, כיוון שטבען להמשך אחר אור ותענוג[מז].

אבל מאידך, עיקר הכוח להתגבר **באמת** על התאוות, הוא בדרך רחל, הדרך של גילוי אור השי"ת, כי גילוי אור ה', מפיל ממילא את אור התאוות המדומה.

והיינו, כשבא לפניו תאוות איסור, **צריך להיכנס להרגיש להתענג ולהשתעשע באור הבורא, ובתענוג הדבקות בו**, עד שמרוב התענוג הרוחני, תתבטל התאווה הגשמית.

וזו הדרך גם להתמודד עם תאוות היתר, הנצרכת, כגון אכילה, שיאיר את הנקודה הפנימית שבאוכל, שהוא הניצוץ האלקי שבאוכל, שהוא הוא התענוג, וידבק בו בלבד[מח], וכך יצא מהתאוה הגשמית הנמוכה.

וייסורי הנפש והגוף, שעוברים עליו, הוא ממשיך להיות עבד נאמן לפניו ית'.

נמצא שדוקא מתוך היגיעה בעבודת ה', בחינת לאה, בא להתגלות אלקות, ומכוח זה תהיה הקבלת עול שלו מתוך אור וחיות.

ובאמת עיקר הקושי בנפש האדם היא, כאשר אינו רואה את הדרך אשר ישכון בה אור, שעל ידה הוא יצא וימצא תיקון לנפשו, ואינו רואה שום התקרבות, ואינו יודע כיצד יתעלה במעלות הרוחניים.

ודווקא אז צריך לעורר סוד העבדות האמיתית לבורא כל עולמים, להיות משמש ומשרת פשוט לפני האדון ה', להיות עבד פשוט לפני המלך.

מז. ובאמת, נשמות של רחל שנפלו לתאוות, הנה מצד אחד הם שקועים בהם ביתר עוז, כי מחפשים לינוק אור, אבל מאידך ליבם ער, ובד"כ יש להם אמונת צדיקים, ובליבם מחפשים את השי"ת.

וצריך רק **להאיר להם את סוד הייחוד, לגלות להם שהכל אלקות, ושאין שום אור אמיתי חוץ מהשי"ת, שרק הוא הכל, ושהוא חושק בם ואוהב אותם**, ועל ידי זה כבר ידלק ליבם אליו ית'.

מח. וכמו שהארכנו בס"ד, במאמר על עניני אכילה, שיחזור ויודפס אי"ה, בספר 'בים דרכך - דרכי עבודה למעשה'.

אמנם, בכוח זה אפשר להתגבר על התאוה, בזמן שהאדם מצליח להרגיש את אור השי"ת, אבל בזמני קושי וקטנות, הנסיון כפול.

כי כיוון שנפשות אנשי רחל חיותם מהאור, אזי כשאין להם אור, הם נמצאים בקושי גדול, כמו אדם שכמעט אין לו אוויר לנשימה, וזה גורם שבזמני הקושי הקטנות והנסיון, נפשות רחל נמשכות מאוד לתאוות[מט], כי היצר מרמה אותם ששם יהיה להם אור, וכיוון שהם מאוד זקוקים לזה, אינם מצליחים לברור בין שקר לאמת[נ].

והפתרון הוא, בדרך שהתבארה.

מט. זה קורה גם לנפשות לאה, אבל ככל שהנפש היא יותר רחל, זה יותר בוער ויותר נצרך לה, ממש כאויר לנשימה, ואינה מצליחה לעמוד בנסיון, אם לא יתנו לה את הכלים המתאימים למלחמה הקשה הזו.

וככל שהמשיכה יותר חזקה, זה מורה שהנפש יותר מחפשת אור, וממילא, **מה שהיא נופלת, זה בגלל שמרוב הצורך הנואש באור, אין לה שיקול דעת נכון האם זה כדאי,** כאדם שמרגיש שהוא טובע ונאחז במה שלא יהיה.

מה שאין כן אנשי לאה, יש להם יותר יכולת לבחון בזמן התאווה, אם כדאי או לא, ולהבין שהתאוה אינה רווחית ואינה כדאית.

ובזה יובן העליות והירידות החדות והחזקות, שיש לאנשי רחל, ואיך אותו אדם, נמשך יום אחד מאוד לעבודת ה', ויום אחר נופל מאוד בתאוות רח"ל, כי גם כשהוא נופל, הוא בעצם מחפש את אור ה'.

ולכן הם גם לוקחים את התאוות בעוצמה גדולה יותר, כי הם חיים מהאור, וממילא רוצים לינק ממנו ככל האפשר.

ועצם ידיעת דבר זה עצמו, היא 'כף זכות' שמעלה אותו מאוד, וביותר, שמתברר, שכל מה שהוא צריך, זה רק הדרכה נכונה, ובפרט איש לאה שתחת חינוכו נפש רחל, יאמץ את עצמו להתבונן בזה, ואז לא יכעס, ויותר יבין.

נ. ואם כן, כל התאוות הם בעצם חיפוש אור אלקי, אלא שטעו לחפש במקום הלא נכון, וזהו שכתוב 'ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה', כי כולם מחפשים את השי"ת, וגם מי שטועה רח"ל ועובד ע"ז, מכל מקום באמת, בפנימיותו, הוא מחפש את האור האלקי.

ובאמת, כמה שרואים שהאדם שקוע בתאוות, כך יוכל להשקיע בקדושה, אם יזכה, כי זה אותו כוח, הכוח לחיות כל דבר עד הסוף, רק השאלה מה עושים איתו. וזה סוד 'ישראל כשהם יורדים, יורדים עד התהום, וכשעולים, עולים עד השמים'.

ראשית - להתרגל בקבלת עול, ולגדור גדרות והרחקות חזקות, ולהתאמץ לא ללכת אחרי כל אור, אלא להפעיל שיקול דעת שכלי.

ושנית - **להאיר את המצב הנוכחי** באור, לא לתת ליצר הרע לרמות כאילו עכשיו אין אור, אלא יידע שגם עכשיו, במצב הנסיון, יש אור.

וזה בכמה גוונים;

א). להתאזר במידת הנצח, ולנצח בעזות דקדושה את היצר הרע, על ידי שיגביר את אש הנאמנות להשי״ת, ויתבונן, הנה יש לי הזדמנות להראות להשי״ת את אהבתי ונאמנותי, שאפי׳ שקשה ולא מאיר לי, אני לא עוזב אותו.

ב). גם יאיר לנפשו, את קבלת העול וכוח הניצוח, על ידי הידיעה, **שבכוח העמידה עכשיו בנסיון, אוכל לקבל את המדרגה הבאה.**

ועל ידי הבנה זו, יהיה לו אור גדול וסיפוק, כי על ידי הידיעה, שבהתגברות שלי עכשיו, אני מכין את המדרגה הבאה, ומתקדם לקראת האור, הוא מקבל אור וסיפוק כבר בזמן ההכנה.

[גם יסביר לעצמו, שאם לא אעמוד בנסיון, אזי לא רק שלא אוכל לעלות, אלא שהנסיון יחזור שוב ושוב, ואם כן כדאי לי כבר לעמוד בו עכשיו, וזהו].

ב). גם יאיר לנפשו על ידי שיחזק את השנאה לקליפות, ויתבונן לדעת **שהם אויבי נפשי** שרוצים ברעתי, ושהם שקר, והם מים מלוחים שלא מרווים כלום, ואם ׳יחיה׳ את זה, הם כבר לא יוכלו לרמותו בזמן הקושי.

ויתבונן כמה הקלי׳ רעים, וכמה הם מצערים כביכול את השי״ת, ויאיר לעצמו להיות נאמן להשי״ת בנסיון, ויאמר לעצמו אני מאוהבי ה׳, ׳אוהבי ה׳ שנאו רע׳, וממילא יגעל מהם.

ד). ובעיקר - יחזק את עצמו, על ידי שיידע וירגיש, בהרגשה פנימית, **שהשי״ת עימי ואצלי גם עכשיו,** ואני כגמול עלי אימו, ואף שאני לא מרגיש את זה ברגשות הלב, בכלי ההרגשה, מכל מקום ברור שהשי״ת נמצא איתי, כי הלא הוא המחיה אותי ומהוה אותי בכל רגע, ועל ידי

זה יהיה לו אור מקיף, ולא יצטרך לחפש מים דלוחים.

ולחיזוק ההרגשה הזאת, טוב להתרגל לדבר עם השי"ת בזמני הקושי, ובפרט ידבר על הענין הזה עצמו, עם ה', ויאמר; ה', אבי שבשמים, אני יודע שאתה איתי, ואף שאיני מרגיש את זה כעת, וקשה לי, אני יודע שזה רק נסיון שאתה מסתתר, אבל באמת אתה איתי וכו', ואז ירגיש את השי"ת איתו, ואף שעדיין אין לו הצלחה וכו', אבל **נפשו לא תהיה רעבה, כי יש לה את אור השי"ת שתמיד עם האדם.**

ועל ידי שיצליח להאיר את זמן הנסיון, יוכל לעמוד בנסיון בכוח גדול, מתוך קבלת עול, כי כשאיש רחל זוכה לאור, זה מורגש אצלו בעוצמה, עד שהוא יכול ממש למסור נפש על זה, ולעמוד בנסיונות.

הקושי כשמתעלם האור אחרי חג וכדו'

ובדרך הזו, שמלמדת למצוא אור בכל דבר, ובפרט למצוא בכל ענין את האור הפנימי, את אור השי"ת, יש פתרון לכל הבעיות.

וכנון, הקושי שמצוי אצל היהודים בכלל, ואצל אנשי רחל בפרט, שאחרי שעוברים ימים גדולים, כמו חגים, אז מרגישים חלל וחסרון, ולפעמים מרגישים כמעט דכאון.

כי נשמות ישראל, ובפרט נשמות רחל, כל כך מתענגים על אור ה' שמתגלה בחג, שכאשר הוא נעלם, זה מאוד קשה.

והפתרון הוא - להתרגל להבין ולהרגיש שהאור האמיתי הוא השי"ת עצמו, ולא כל העבודות שמסביב, והשי"ת תמיד נמצא עמנו.

כי כשחושבים ומרגישים שהעבודות או החגים וכדו', הם הנותנים את האור, או שרק בהם אפשר להתקרב אל השי"ת, ולהרגיש את אורו, אז ממילא כאשר זה נאבד, נשברים.

אבל אם יתרגל להתבונן ולהרגיש, **שפנימיות האור היא רק השכינה הק', בלי קשר לשום דבר,** אזי גם בעת החג לא יתפס בחיצוניות, אלא יחפש את האור האמיתי שלו, את אור השי"ת שמתגלה בעוצמה ובאופן המיוחד לזה החג, ואז, אחר החג יחזק בכוח אורו, את הקשר האישי שלו עם

השי״ת, הקשר שלא תלוי בשום דבר.

כי אף אמנם, שמוכרחים את הכלים, שהשי״ת קבע שבהם יתגלה האור, כמו החגים הק׳ והמצוות הקדושות, ובאמת הם כלים מאירים ונפלאים, אבל מכל מקום צריך לזכור, שהם רק כלים **לגלות** את האור האלקי, דהיינו, החג מסייע לנו להכנס, ומקרב אותנו אל האור, אבל האור עצמו אינו תלוי בו, והוא נשאר ונמצא אותו דבר גם אחר החג, כי השי״ת נשאר עימנו תמיד, ו׳אני ה׳ לא שניתי׳.

לקחת את ב׳ הצדדים יחד

זו היא הדרך לכו בה.

אנשי רחל צריכים תמיד להחזיק בב׳ הצדדים יחדיו, מצד אחד להתרגל להשתמש בכלי לאה, ובעיקר ב׳קבלת עול׳.

וצריכים: א. להתרגל לעבוד גם בלי אור מתוך קבלת עול. ב. ומאידך, תמיד להכניס אור בתוך הכלים, בתוך קבלת העול. כי בלי אור, אין אנשי רחל יכולים להחזיק בקבלת עול, לאורך זמן.

והמחנכים צריכים להחדיר זאת לנפשות הצעירים שוב ושוב, מצד אחד מוכרחים להתגבר על חוסר החשק ועל העדר האור, ולעמול עם הכלים, ולפתח את כוח ההתבוננות השכלית, ואת קבלת העול, ומאידך, וזה מוכרח, להראות להם ולכוונם, איך למצוא את האור בכל מצב ובכל זמן ובכל כלי.

והיצר הרע מנסה תמיד, להפיל את האדם, באחד משני הדברים, ובפרט שבפשטות הם קצת סותרים, וצריך להזהר לא לטעות, לב׳ הצדדים.

מצד אחד להזהר, לא לעבוד רק עם אור בלי כלי לאה, כי לא יוכל להחזיק מעמד כאשר האור יסתלק, ומצד שני, שלא לקחת כלי בלי אור, כי נפשו תתיבש. אלא, לעבוד גם עם האור וגם עם כלים, אבל לא כלים סתם, אלא כלים שיש להם איזה שהוא אור.

וצריך להתרגל בדרכי העבודה, **לתפוס תמיד את שני**

הצדדים יחדיו, לא יפרדו[נא].

או הכל או כלום

עוד דבר אחד נדבר בענין הזה, במה שנמצא באנשי רחל, דבר פלא, והוא, שלפעמים יש להם הרגשה של 'או הכל או כלום'.

ובעוד שאנשי לאה ישמחו לפחות במה שכן יש, יש מאנשי רחל שיהיו מוכנים להחריב ענין גדול, רק בגלל שלא הלך להם כמו שחשבו ורצו, בבחינת 'וכל זה איננו שווה לי'[נב].

והשורש להרגשה עמוקה זו, היא הצורך לקבל אור, והצורך הזה גורם, שברגע שחושב שכבר לא יהיה לו אור כמו שחשב, אזי אינו שווה לו כלום, ואדרבה הוא חושב שיהיה לו אור, מזה שישבור הכל.

נא. עוד צריך כל איש רחל לדעת, שאף שהעיקר הוא להרגיש את הפנימיות, ולא די בחיצוניות, מכל מקום סדר העבודה הוא, שהחיצוניות **קודמת** לפנימיות.

ולכן כשלפעמים בתחילת העבודה אין חשק, כגון כשמתחיל להתפלל או ללמוד ועדיין לא נפתח לו האור, אזי צריך להמשיך את האור העליון לתוך הכלים, על ידי מסירות נפש, בדרך לאה.

דהיינו, **שלא ימתין לאור, אלא יתחיל במעשה הלימוד והמצוות ביגיעה בפועל,** בהתלהבות וזריזות, ולהרבות בהתבוננות בתורה הק' ובמילות התפילה, אף אם אינו מרגיש במוחש בליבו את אור ה'.

ובעז"ה, אחר המעשים נמשכים הלבבות, ועל ידי שיתבונן במוחו יזכה גם להשגת הלב, עד ש**ליבו ירגיש** ויבער.

כי צריך תחילה לעבוד בדרך לאה, פי שנים מרחל, וצריך מאד מאד לכבד את העבודות והיגיעות, **ולעסוק בזה בתמידות, וכן בתפילות ובקשות,** והתבוננות בשכל, והכל מתוך מטרה לזכות לייחד את עצמו תמיד להשי"ת, עד שיזכה לפנימיות שהיא תכלית העבודה, לזכות לאור היחוד והארת הרצון, דהיינו, להרגיש בליבו את השי"ת, ואת אור יחודו.

נב. ואת זה אמר המן, שהיה בקליפה כנגד מרדכי ואסתר שהיו מזרע רחל, ונודע שהקלי' עומדת בדיוק כנגד הקדושה, ואם כן בהשתלשלות, אולי שייך להביאו כראיה, שגם ברחל דקדושה יש ענין כזה.

ואם מותר להאמר, אולי ענין זה טמון בדברי אמנו רחל, 'ואם אין מתה אנכי', אם כי פשיטא שדברי אמנו הקדושה נאמרו במדרגה שאינה מושגת לנו, אבל כדמות דמיון לדבר מצאנו כאן.

וצריך למתק ולהאיר את הטבע הזה, בכוח האמונה, בכוח הידיעה שהשי״ת עושה הכל, ולטוב גמור, ולא לקחת את רצונותיו האישיים בכזו חשיבות, אלא להאמין שאם יצא אחרת ממה שחשבתי, זה בוודאי הכי טוב לי, ולשמוח בזה, ולראות את האור שיש בזה, ויחשוב, הלא השי״ת עשה את זה, ואם כן בוודאי זה טוב[נג].

איך לזכות לדבקות כשאין אור

והנה, כל דברינו עד עתה, היו, איך יוכלו אנשי רחל לפעול ולעשות, במקום שאין להם אור וחיות.

ועתה יש להשלים את הענין, ולבאר, מה יעשה איש רחל המבקש להכנס **לרגשות** בעבודת ה׳, לאהבה ליראה ולדבקות, ולביטול, אבל אינו מצליח להרגיש אותם, כיון שהאור מכוסה, וליבו אטום, כגון בימי קטנות.

ובוודאי אין לחשוב שבזמן כזה ׳אין מה לעשות׳, כי הלא עיקר עבודת האדם בעולמו, היא, להשיג את מציאות השי״ת בעולם, ולחיות עימו ולהדבק בו, אלא צריך ללמוד את דרך העבודה הנכונה בזמן כזה.

והדרך היא, לקחת את כלי לאה הגבוהים יותר, שהם השתוקקות ותפילה, **ולהכנס לאור בדרך השתוקקות אליו**, כלומר להמשיך לעסוק בדבקות ובקרבה לאור ה׳, אך כיוון שאינו מרגישו כעת, אז יכנס למחשבות והרגשות, על כך שהוא רוצה את השי״ת ומשתוקק אליו, אף שאינו מרגיש כלום.

כי צריך להיות נאמן להשי״ת, ולא שברגע שלא מאיר לו, יעזוב, אלא ישאר על עמדו, בציפייה והשתוקקות ומחשבה ותפילה, עד שיחזור ויפתח לו האור.

וזה יסוד גדול ועצום בכל דרכי נשמות רחל, כל מדרגה שהרגשת וזכית בה, אל תעזוב אותה אם היא נסגרת, אלא תשאר, **ותרגיש את האור של הציפייה, האור של ההשתוקקות, והאור של הנאמנות**[נד].

נג. ושלימות המדרגה בזה היא, לרצות רק את מה שהשי״ת רוצה.

נד. עוד ענין נכבד מכלי לאה שצריך להשתמש בה, היא ההתבוננות. דהיינו להתבונן

וזהו הכתוב 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', 'להגיד בבוקר חסדך' היינו כשמאיר לו והוא מרגיש את האור של מה שעוסק בו, ואילו 'אמונתך בלילות', היינו, כשלא מאיר, שזה בחינת לילה, שאז צריך להתחזק באמונה[נה], לדעת שהגם שאיני מרגיש, מכל מקום השי"ת איתי, אלא שהוא מסתתר, וממילא לא אשמע ליצר הרע שאומר לעזוב, אלא אחכה לו עד שיתגלה, 'וחיכיתי לה' המסתיר פניו מבית ישראל וקויתי לו'.

דבקות עצם

אמנם, לפעמים אור כל כך מכוסה, שאפילו להשתוקק אינו מצליח, וצריך אז להכנס לדבקות של לאה, הנקראת דבקות שאינו מורגש.

שהוא קשר אמיתי, אבל בלי הרגשת האור, וליבו יודע את ה' ורוצה אותו, ונמצא עימו בדעתו, אבל לא מרגיש בפועל בכלי ההרגשה, אלא נדבק בהשי"ת במסירות נפש, בלי הרגשת תענוג, רק קשר אמיתי, וזה נקרא דבקות עצם.

כי אף שדרך רחל היא עבודת דבקות מורגשת, דהיינו להרגיש את הדבקות בתענוג רוחני בכלי ההרגשה, שבכל מדרגה וענין ירגיש את אור השי"ת, מכל מקום כשאי אפשר להשיג את זה, סימן הוא שדורשים ממנו כעת מדרגת דבקות שאינו מורגש, דבקות עצם[נו].

ולכן כשאדם מנסה לעסוק בדבקות, ואינו מרגיש את האור העליון, והיצר רוצה להפילו, לאמר, כעת

במדרגה ששואף אליה אף אם אינו מרגיש אותה.

וכגון אם רוצה להכנס ל'דבקות', יתבונן בשכלו במציאות ה' ושמלוא כל הארץ כבודו, וממילא אני דבוק בו מעצם מהותי, וכו', ויתבונן עוד ועוד, אף שאינו מרגיש אור, ועל ידי ההתבוננות יזכה שיפתחו ההרגשות, וגם אם לא, יזכה בזה לדבקות עצם. וכדלקמן.

נה. ובמצב הזה רחל נקראת אמונה, ואילו 'כשמאיר' היא נקראת יראה - ראיה.

נו. ובאמת, מדרגה זו של דבקות המורגש, אפילו כאשר מחפש לרוות נפשו הצמאה לאלקות, נחשבת שלא לשמה, בערך המדרגה היותר עליונה, שהיא דבקות שאינו במורגש, שהיא דבקות עצם. ואכ"מ.

אינו זמן לדבקות, יידע שאינו כן, אלא הוא בסוד דבקות של לאה, וצריך להחשיב זאת מאד, כי מזה נולד יהודה מלך המשיח, וכן שאר השבטים של לאה, שכל אחד מהם הוא דרך בהתגלות אור השי״ת.

כי גם כשאין האדם מרגיש את אור הקשר עם השי״ת, אין זה ח״ו כלום, אלא הוא בסוד לאה, וצריך שיידע שעל ידי שנדבק אף שאינו מרגיש, הוא מכין שיזכה להשיג בהמשך במורגש.

וזהו דרך הצדיקים, שאפילו בזמן חושך ושפלות אינם בטלים מדבקות, אלא נכנסים לעבודה ודבקות בבחינת לאה.

פרק ד׳ – איך אנשי לאה יקנו את האור

הסכנה של דרך לאה - לא לשכוח את הבורא

התבאר בס״ד, שענין לאה הוא יגיעת התחתון, לעשות את חלק הנברא בבריאה, שהאדם רוצה תמיד לעשות ולפעול בעבודת ה׳, לעמול ולהתייגע להבין את התורה הק׳, ולעשות רצון השי״ת, וזהו ׳לאה׳ לשון לואה ויגע.

וכוחם מורכב מב׳ ענינים עיקריים. א׳ - כוח השכל, המחשבה וההתבוננות. ב׳ - כוח קבלת עול והיגיעה.

אמנם יש בדרך זו סכנות. ושורשם היא הסכנה הגדולה, שמרוב העסק בעבודת התחתון, ישכחו את הבורא ית׳, בבחינת ׳אותי עזבו ותורתי שמרו׳[נז].

נז. אם מעט ואם הרבה, כי כל אחד לפי מדרגתו, יש לו סכנה זו, לפי ערכו.

כי מי שהוא במדרגה נמוכה מאוד, אזי יש סכנה שישכח לגמרי ממציאות ה׳, ויחיה בחוץ לגמרי רח״ל.

ומי שכן עובד את ה׳, יש חשש שישכח מ׳קרבת אלקים׳, ויעסוק בתורה ובמצוות,

ודבר זה מתבטא בין באופן כללי, כמה מחפשים את השי"ת, את **אורו** וקרבתו, **ולחיות** את מציאותו אתנו. וגם בכמה ענינים, הנקראים בלשון האריז"ל 'דיני לאה', שנפרט בעז"ה לקמן.

רק מתוך הבנה שזה מה שצריך לעשות, אבל בלי **קשר** של לב, עם השי"ת.

וזה טעות חמורה, כי תכלית הבריאה היא, 'בגין דישתמודעון ליה', דהיינו, שהשי"ת ברא את העולם ונתן לנו את התורה, כדי שיכירו הנבראים את הבורא, וירצו **אותו ואת אורו** ואת קרבתו.

וממילא אם עושה את עבודת התחתון, העבודה המעשית, לעיקר, ומזלזל בעבודת אנשי רחל, שמתאמצים להשיג ולהרגיש יותר ויותר את **אור** ה', ולגלותו עוד ועוד בתחתונים, בגילוי ממש, אזי, אפי' אם זוכה לעבוד רק כדי לעשות נחת רוח לבורא, הפסיד את העיקר והתכלית, שהוא קרבת ה', וכמו שכתב הרמח"ל בתחילת 'מסילת ישרים'.

משל למה הדבר דומה, לאב שנתן מתנה לבנו, והבן אומר אני מצד עצמי, איני נהנה מהמתנה, ואני משתמש בה רק כדי לשמח את אבא.

הנה מצד אחד, יפה שחושב על אביו, אבל מאידך, מטרת אביו ושמחתו האמיתית היא שהבן יהנה, ולא שיעשה לו טובות...

והדרך הנכונה היא, שיהנה באמת, אבל יאמר: 'יותר יקר אצלי מה שאבא שמח בהנאתי, מאשר הנאתי מצד עצמה'.

והנמשל, יהודי שכל כך נכנס בחלק עבודת התחתון, עד שזה הכל אצלו ואינו מחפש, או לכל הפחות רוצה, להתענג על אור ה' ועל הקשר עימו, זהו פגם שעלול לצאת בדרך לאה, וצריך להזהר להאיר את העבודה מדרך רחל.

וגם אנשי לאה, שזכו לאור הפנימי שמגלה רחל, והם עובדי ה' אמיתיים, וחיים כל הזמן את מציאות ה', ולא רק עמלים בעניני עבודתו ית', אלא גם דבקים בו ומרגישים אותו, מכל מקום גם אצלם יש חשש.

והוא, שלא **יגבילו** בליבם את אפשרות ההשגה, לאמר, אי אפשר לאדם להשיג את ה' יותר מכך וכך, ועל ידי זה מאבדים את אור ה' שנמצא בכל דור, 'כי אני ה' לא שניתי', ובכל דור יש צדיקים שמקבלים פני שכינה, להשיגה באמת, ומי שלא מאמין בהשגתם של עבדי ה' האמיתיים, הוא פוגם בעצם היכולת והמציאות שתהיה השראה של העליון בתחתונים.

ועבדי ה' שזכו גם לזה, ומאמינים בעבדיו בעלי ההשגה, גם הם צריכים להזהר, שלא יפלו בדבר דק, והוא, שלא **יחשיבו** בליבם את עבודת התחתון, יותר מאשר את השגת אור העליון וההתענגות בו.

כי צריך לזכור תמיד, שחלק העליון חשוב יותר מחלק התחתון.

אנשי לאה צריכים להשלים את עצמם, על ידי קבלת אור רחל והשמירה

מזה, והתיקון של זה, היא על ידי דרך רחל, להאיר את אור הפנימיות[נח], את ההכרה וההרגשה במציאותו ית', כאן עימנו, ואיך שאורו נמצא בכל דבר, והוא מחייה ומהוה הכל, באופן שאין עוד מציאות אמיתית בלעדיו. זו ההשלמה המוכרחת לדרכי אנשי לאה[נט].

כי אנשי לאה מוכרחים להשלים את עצמם, ולא לעסוק רק בעבודת התחתון, אף שהיא העיקר לפי שרשם, אלא להכנס גם לפנימיות, להתרגל גם בדרכי רחל, שהיא, לעבוד באופן שנדבק באור הבורא, ולחפש להרגיש את אור ה' בכל דבר, ולחיות את מציאותו ויחודו, ואת השראת אורו[ס].

ולכן עשה השי"ת, שכל איש לאה, יש לו בחייו כל מיני מפגשים

נח. ובדיוק נגד זה עמלק והערב רב מתאמצים, לבלבל את העולם, להגדיל את החיצוניות, ולהקטין את הפנימיות ולהעלימה.

והם, עמלים להסתיר את השכינה הק', את מציאות השראת אור ה' עלינו, ומשתדלים לעשות לעיקר את העבודה המעשית היבשה, ולהדחיק את העסק בתכליתה.

וגם את לימוד התורה הם הופכים לדבר עצמי, ומתאמצים להשכיח שהתורה ניתנה לנו, כדי להשיג על ידה את השי"ת, באמת. (וכמו שכתבו רבותינו מכל שבטי ישראל, כגון רש"י ביומא ע"ב:, הגר"א במשלי כ"ב י"ט).

והמלחמה בזה, היא בעיקר על ידי דרך רחל, להאיר את אור הפנימיות, וכדכתיב 'ובית יוסף להבה', 'ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו', ולכן בכל עניני המלחמה בעמלק, כמו כלל עניני קדושה, צדיקי רחל תקיפים יותר, ובענינים האלו צריך לשמוע דווקא להם.

נט. וכל אחד לפי מדרגתו, וכמו שהתבאר לעיל, כי יש אנשים שכלל אינם מחפשים, והם בוודאי בבעיה גדולה, אבל יש אנשים שרוצים להרגיש את ה' וקרבתו, אלא שאינם יודעים מה ואיך, ואליהם עיקר דברנו.

אמנם הדברים שייכים בדקות, גם לעובדי ה' שכן זכו לאור בפנימיותם, אם על ידי התקרבות לצדיקים של רחל, או שהשי"ת האיר להם את זה בליבם בזכות רוב עמלם, מכל מקום, גם להם יש להתקדם עוד ועוד, בכמות ואיכות ההכרה בזה, ובהחשבה של זה. וכנ"ל.

ס. שזה יוסף הצדיק גילה והאיר בעולם, את העבודה של ייחוד הבורא בכל זמן ועת,

עם אנשי רחל אמיתיים, וזה כדי לעוררו לחפש את האור, שיחשוב; 'מדוע לא יהיה לי אור כמו לרחל, מדוע לא אצליח להרגיש חיות ודבקות והשגה כמותם', ואז יעמול גם הוא לקנות את האור.

אנשי לאה, צריכים וחייבים, לקבל את האור שמגלה רחל, עקרת הבית.

כי אף אמנם שצריך להחשיב מאוד את העבודות החיצוניות, שהם בנין העולם, אבל זה רק באופן שהחיצוניות נכללת בפנימיות, שכל העבודות של יגיעת הנפש והבשר, תכליתם הסופית היא לגלות את אור היחוד, אור ה', **ולייחד את עצמו תמיד להשי"ת, ולזכור אותו תמיד, ולחיות עימו.**

אבל אם הכל מסתובב רק סביב החיצוניות, ואינו מחפש כלל פנימיות, וכל שכן אם מזלזל או מכחיש את המציאות הפנימית, אזי הוא רחוק מהאמת מאוד.

כי רצון השי"ת הוא, שיתקרבו אליו, אלא שדרך לאה היא לפעול בעיקר בכלים, ועל ידי זה להכין את עצמו לקבל את האור, אבל צריך שלא ישכח את התכלית, מרוב שעוסק במעשה ובכלים.

ההתמודדות עם העולם הזה היא רק בדרך רחל

וזה נכון שבעתיים, לנשמות של לאה שנפלו לתאוות העולם הזה, וחיים את מציאות העולם הזה, באופן חזק, עד שבגלל זה נפלו לשכחת הבורא, בבחינה מסוימת.

כי הם **מוכרחים** לקבל את האור של רחל, ובלי זה לא יוכלו לעבוד, ולא יוכלו לצאת ממאסר התאוות, ומאחיזת הקליפות, שמשכיחות את מציאות השי"ת.

כי בשלמא אנשי לאה שזכו, וחיים את עבודת ה', באופן שכל מעייניהם רק בעבודתו, והם יושבי בית המדרש כל ימיהם, אף שבוודאי גם הם צריכים להשלים את עצמם, על ידי האור שמגלה רחל, ולחפש את קרבת ה', ואת ההרגשה החיה שהוא נמצא אתנו, אבל מכל מקום,

---

אך 'וישנאו אותו אחיו ויתנכרו אליו', כי אחיו חשבו שהעיקר היא העבודה למעשה, ולא השכילו והשיגו את כוונתו. וכל דבר וענין שלא מבינים, יש נטיה לשנוא.

גם בלי אור זה יוכלו להחזיק מעמד, אלא שלא תהיה עבודתם כדבעי[סא].

אבל נשמות לאה שנפלו, אינם **יכולים** לעבוד, בלי האור הזה.

והטעם בזה הוא, כיוון שדרכי לאה, שהם היגיעה בחלק התחתון וכוח השכל, אינם יכולים לעמוד כנגד הקליפות החזקות שב׳עולם הזה׳[סב], וכדי שיצליחו לעמוד מול הקליפות האלו, ולעלות, חייבים

סא. וכל שכן מי שזכה גם לזה, וכבר מאיר לו האור, שעבודתו היא רק להחשיב את ההשגה כנ"ל, בוודאי שיוכל להחזיק מעמד, בלי לחפש עוד את אור רחל, אלא שיחסר לו בשלימותו, וכמו שהתבאר לעיל.

סב. כי הקליפות ענינם להסתיר ולהשכיח לגמרי את מציאות הבורא ית', ואם השכל התלכלך, הוא אינו עומד נגד השקר הזה, כי מי שהתלכלך בקליפות, אזי שכלו מטמטם לפי ערך הלכלוך, ואינו יכול לתפוס את האמת האלקית, ואז נראה לו על פי שכל, כדברי הקליפות, רח"ל. וכן כוח קבלת העול, מופנה על ידי הקליפות, לענינים ארציים.

ויש בזה דרגות על דרגות, אבל הכלל הוא, שככל שנפל עמוק יותר והתכסה יותר, פחות מאמין, ומי שנפל לגמרי אינו מאמין כלל, כי כלי השכל שלו אינם מקבלים את ההכרה בה'.

(כי האדם כל כך קטן ומבטו ושכלו כל כך מוגבלים, שלנסות להבין בשכל את הנהגת הבורא, זה בלתי אפשרי, ובהכרח יהיה לו הרבה שאלות, כי אי אפשר בשכל להבין את הנהגת השי"ת.

אלא שמי שנקי מקליפות, מאיר בליבו אור האמונה, מכוח נשמתו שהיא חלק אלוה ממעל, ואז השכל הנקי מורה על אמיתת עצם האמונה, ומאידך האמונה מסלקת את פרטי השאלות, ששכל אנושי לא יכול להבין.

ואדם כזה צריך להאיר את נפשו באור שמגלה רחל, בבחינה דקה, שלא יעשה לעיקר בנפשו את עבודתו אלא את הצפיה ולאור ה', ותמיד יחפש להרגישו לפחות במקיף).

אבל מי שהתלכלך, הפתרון הוא לעורר בו את אור האמונה, באופן שרחל מגלה אותו, שמגיע מהלב, אור האמונה **המורגש**, למעלה מהשכל, שזה חודר ועובר את טענות הקליפות, כי אור האמונה ביחוד השי"ת, לא מתמודד בכלל עם קטנות השכל של הקליפות, אלא האדם **מרגיש** את אורו ית' בכזו השפעה, שממילא הם מתבטלות.

אמנם, בתחילה צריכים להאיר לו את אור רחל, אור האמונה, במידה המתאימה לכליו, כלי השכל, והיא האמונה שהשי"ת מחיה ומהוה הכל. ורק כשכבר עלה, אפשר לגלות לו גם את סוד יחודא עילאה, ואכ"מ.

לתת להם להגיע לאור האמונה, **שהוא** אור המורגש למעלה מהשכל, באופן שרחל מגלה אותו[סג]. ההכרה ביחוד ה', שבאמת

סג. ושתים רעות עושה ההתנגדות לרחל. האחת - לנשמות רחל עצמם, אם הושפעו מההתנגדות, אבל הם, צרתם חצי צרה, כי אחרי הכל מאיר בתוכם האור, וחרף ההתנגדות ייצאו בסוף לאורה, ברחמי העליון.

אך הרעה השניה, שהיא הרחקת נשמות לאה מהאור שמגלה רחל, זו צרה גדולה מאוד, כי נשמות לאה אין להם מקרב מטבעם, לאור הזה, ואחר שהרחיקום איך יגלוהו, ואיך יתקנו את עצמם, ה"י.

ואם יאמר המתנגד, מה אעשה, הלא לפי ראות עיני יש בעיה בדרך אנשי רחל, ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות.

התשובה היא, שמשמים דורשים ממנו להבין, שיש עוד דרכים בעבודת ה', ואף שדרכו נפלאה, אף על פי כן, בוודאי ישנם עוד דרכים.

ולהבנה זו יגיע, על ידי שיתבונן בלב אמת, האם יש בדרך שלו מענה ופתרון לכל סוגי הנשמות ישראל?, ואם יענה בלב אמת, יידע שלא!, יש נשמות שהדרך שלו לא מצליחה להעלותם!, ומאידך ברור שהשי"ת נותן לכל אחד אפשרות להשלים את עצמו, ממילא מוכרח שישנה עוד דרך, וכיוון שכך, אינו יכול להתנגד לדרך האחרת, אף שאינו מבין אותה, כי אולי דרך זו היא הדרך שה' נתן.

וא"ת - הלא יש דרכים רעות ומסוכנות, ואם לא יחלקו עליהם זו סכנה, ולדברינו אי אפשר לחלוק על אף אחד, ואם כן איך יזהירו מפני המינים.

התשובה היא, שיש בזה כללים ברורים, שרק אם רואה שהדרך האחרת סוטה מיראת ה' ומצוותיו, אזי סימן הוא שהיא אינה דרך אמת, אבל כשרואה שהם יראים וחרדים לדבר ה', לתורתו ומצוותיו, ולפי דעתם הכל כהלכה כפי 'פוסקים', אלא שלפי דעתו יש איזה נקודות שאינם כמו שצריך להיות, בזה יזהר שלא לחלוק.

ואם תאמר, הלא עדיין יש לחשוש, כי אף שאינם עוברים על התורה, אבל מי יודע איך זה יתפתח, וצריך לראות את הנולד.

התשובה היא, שהתפקיד לחלוק ולהזהיר מפני שיטות כאלו, שלא רואים בהם חסרון מוכרח, רק שלא יודעים בבירור מה יהיה בהמשך, התפקיד הזה שייך רק לשלמי הדעת, אותם צדיקים וגדולים שהשיגו את כל הדרכים המתאימים לכל ישראל, והם כוללים את כולם, הם יכולים לומר: יודעים אנו שדרך פלונית אינה נכונה.

אבל כל זמן שהאדם לא הגיע למדרגה זו, ולב יודע מרת נפשו, איה שלימותו בעבודת ה' ותיקון עצמו, ואפילו יהיה שהוא גדול ושלם בדרכו הוא, מכל מקום, כל זמן שלא נכלל עם דרכי נשמות כל ישראל, אינו יכול להתנגד.

והשי"ת כלל לא מבקש ממנו את זה, כי אם ירחיק אפי' נשמה אחת מדרכה לחיי

אין דבר חוץ ממנו, והוא מחיה ומהוה הכל, והכל חי מכוחו בלבד, וכל מציאות התחתונים, ובפרט האדם, הם כלי לאור העליון, ושכל אחד יכול לזכות להכרה וההרגשה הנפלאה הזאת[סד].

הכרה שיש אור גבוה יותר

ובאן נשאלת השאלה הגדולה, איך אנשי לאה שעובדים עם השכל, יוכלו לקנות את האור הפנימי שמגלה רחל, שענינו השגת והרגשת הלב.

ויש בזה כמה שלבים.

א). **תחילה** צריך **להכיר** בכך שיש אור פנימי יותר, להאמין שישנה אפשרות של גילוי אורו ית' בתחתונים, להרגיש אותו, להדבק בו, ולראות אותו בכל דבר, ולזכות להשראת אור העליון על התחתון, שיהיה התחתון מרכבה וגילוי לאור העליון.

וצריך להחשיב את הצדיקים האמיתיים שזכו לזה, ולהתבטל אליהם, שזה ענין 'משתחווים לי' שאמר יוסף הצדיק, כי ההתבטלות לפניהם, היא תוצאה מההכרה שיש מציאות כזאת[סה].

נצח, איך ישא פניו לאביו שבשמים, אלא 'שב ואל תעשה עדיף'.

סד. ועל ידי ההכרה הזאת מתבטלות התאוות. ראשית - כי מרגיש איך שנועם השי"ת הוא אור עצום כל כך, עד שאינו נצרך למים דלוחים.

ושנית - על ידי ההכרה שכל תענוג שיש בעולם, הוא מאורו ית', אלא שזה מלובש, ממילא ירגיש שאין מה ללכת אל הקלי', כי הלא מה שיש אצלם זה ניצוץ קטן, וגם אותו לא יקבל באמת, ואילו בדרך ה', יזכה לאור גדול ואמיתי, בקנין אמת.

וגם כל עניני הרשות, מתקדשים על ידי ידיעה זו.

סה. כי בהכרה וההסכמה, ישנם ב' מדרגות.

מדרגה א' - שאנשי לאה לוקחים לעצמם מעט מדרכי רחל.

אבל מדרגת השלימות היא - שאנשי לאה נכנעים בפני רחל, דהיינו לבטל את חלק התחתון לפני חלק העליון, ולהכיר שהעליון הוא **העיקר**, שזה מתבטא בכך שלאה כופפת עצמה בפני רחל, **שענינה מרכבה לאור עליון**, ועל ידי זה נכללת עימה.

כי על ידי שמכיר בגדלות הצדיק של רחל, הוא נכלל עימו, וממילא מתחברת עבודתם, ורחל מקבלת את השמירה של לאה, ולאה מקבלת את אור היחוד.

(ועיין בספר לשם שבו והחלמה, הקדו"ש שער ז' פרק ה' מאות ג' עד סוף הפרק, שהאריך מאד לבאר סוד רחל ולאה, ואיך מתאחדים אחר כך לאה ורחל להיות כאחד

ובשביל לזכות לזה, צריך להוריד ולהתנקות מהגאוה, והרגשת עצמו, כל אחד לפי ערכו, כי הגאוה אינה נותנת לאדם להבין, שישנה אפשרות לאדם להגיע לביטול גמור, להיות מרכבה לעליון, שזו דרך צדיקי רחל[סו].

התיקון, כי נפגם הקשר והייחוד בין התחתון לעליון, ואז התחתון נעשה עיקר, אלא צריך להכיר בכך שגם כאן, למטה, העיקר זה השגת אור העליון.

ההכנה לאור – השתוקקות והתבוננות

ויש יצר הרע מיוחד, שמסית לחלוק ולומר שהאור שמגלה רחל אינו נכון, או ש'אסור לומר אותו'[סז], וכדוגמת האחים הק' שחלקו על יוסף הצדיק, ואז מפסידים את

ב). **ואחר** שמכיר באור, צריך להכין את עצמו, לקבל אותו, וההכנה היא **על ידי שמשתוקק אליו ורוצה אותו**, וככל שהאדם יותר רוצה ומשתוקק כך הוא זוכה.

ממש וכו').

סו. ולכן ככל שהאדם יותר פגום בשמירת הברית, כך הוא יותר מתנגד לצדיקים, כי פגם הברית הוא הגורם להתרחקות מהבורא ולהגדלת הגאוה, וממילא מתנגד לצדיקים שענינם התבטלות מוחלטת, כי כל אחד מתנגד לדברים שהם הפוכים ממנו.

ובאמת כל התנגדות שבעולם מקורה בגאוה, כי אם היה שפל בעיני עצמו היה אומר, מי אנכי שאתנגד עליו.

(וזה גם בחלק מההתנגדויות בין צדיקים, לצדיקים שדרך נשמתם שונה, אלא שאינה גאוה פסולה, אלא סוד גאוה דקדושה, דהיינו, שבאמת הוא לא מחזיק מעצמו כלום, אלא שבתור מרכבה לאור העליון ששורה עליו, והוא מיצג אותו, הוא שומר על אור זה ומתנגד לשני, אבל באנשים רגילים הגאוה **שלהם** גורמת להם לחלוק).

סז. וזה עיקר הפגם אצל אנשי לאה, אם אינם מוכנים להסכים לדרך רחל, כמו האחים שחלקו על יוסף, וגם על בנימין צעקו גנב בן גנבת.

אבל האופן המתוקן הוא, שאנשי לאה לא יחלקו על רחל, אלא יאמרו אלו ואלו דברי אלוקים חיים, ואדרבה יספגו מרחל אור, ורחל יתחזקו בכלים בכוח לאה, וישלימו זה את זה.

עד שסיבב השי"ת שירדו למצרים והשתחוו ליוסף, וכך הוא בכל דור בפרטות, כי תחילת התיקון של לאה בזה הוא, שידעו ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', ויסכימו לקבל את הנקודה שמגלה רחל.

גם יכנס לעסוק הרבה **בתפלות** ובקשות, שהם דרכי לאה, בסוד 'ועיני לאה רכות', והם הפותחים את הדרך לפנימיות שמגלה רחל.

כי התפילות, הם ביטוי מעשי להשתוקקות שלו, וגם הם הפותחות שערי שמים לכל ענין, ובוודאי שסופו לבוא לזה.

והכוונה בכל זה, כל אחד לפי מדרגתו, כי יש בענין האור והרגשת מציאותו ית' מדרגות רבות ושונות, יש מי שצריך לעלות להרגיש דבקות ואהבה ויראה, כי מרגיש שליבו אינו מרגיש את הרגשות הראויות, ויש שרוצה להרגיש את אור ה' שבלימוד התורה הק' והמצוות.

ויש להרגיש אלקות בכל דבר, להרגיש שכל תנועה וכל ענין שקורה נעשה על ידי השי"ת לבדו, ויש להרגיש ביטול, ויש הרגשת השראת השכינה, להרגיש את אור הרגשת מציאות ה', עד שיבער בשרו כלפיד אש.

וההכנה השניה היא **התבוננות**. כי הנה שורש האור הוא, להשיג גילוי אלקות בבהירות גמורה, לראות אמונה **בתוך** כל דבר, ולהרגיש את מציאות ה' עימנו ואת יחודו [סח].

ומתוך זה זוכה להרגיש דבקות ואהבה, והרבה מיני מדרגות של אור והרגשה.

ולזה צריך להתבונן הרבה בגדלות ה', ולעסוק בהבנת הסוגיא של יחוד ה', וזה יפעל גם על הרגשת הלב, להרגיש את האור באופן מקיף, כי אף שאין האור מאיר אצל אנשי לאה בתורת השראה, מכל מקום כן מאיר להם מה שהשכל מבין, ומתוך מה שירגיש יוכל להקיש ולהבין שיש יותר, ולהרגישו בכלליות.

וההתבוננות, גם פותחת יותר את ההשתוקקות והתפילות.

סח. ובתחילה, בצורה שתתקבל בכלי השכל והעבודה המעשית, להבין איך הניצוץ האלקי מחיה את הכל. ובמדרגה יותר, את האמונה העמוקה שמגלה שהעולם אינו כלל דבר קיים לעצמו, ומבין ורואה בעיני רוחו שבעצם אין כלום חוץ מהבורא, ושהוא ית' הוא הכל, אלא שזה מכוסה.

להרגיש את האור במקיף

ג). **והנה** אחר שמכיר שיש כזה אור, ומשתוקק אליו, ומתבונן בו, הנה הטבע הוא שירצה להשיגו בפועל, והנה הרבה פעמים האדם מנסה, ואינו מצליח להרגישו, והסיבה היא, כי אנשי לאה צריכים לקחת את אור רחל, בצורה המתאימה לכלי לאה.

כי, אף שאנשי לאה צריכים לקבל מהאור שמגלה רחל, מכל מקום אין הכוונה שיקחו את האור כמות שהוא אצל רחל, בגילוי, בהרגשה גמורה שאין כלום חוץ מהבורא, כי כיוון שעבודתם היא בחלק הנברא, עלול האור בצורה הזאת, להחליש את עבודתם.

ובכלל, אי אפשר, לאדם, לשנות את טבעו, ולעולם איש לאה יהיה מבטו דרך עבודת הנברא, אלא צריך שיספוג את אור רחל, ויקבלהו **לפי מבנה נפשו.**

דהיינו, שאפילו שאנשי רחל לוקחים את החלק הזה, של האור, לחיות איתו ממש למעשה, אצל אנשי לאה זה צריך להיות בדרך של 'מקיף'[סט].

דהיינו שבכל ענין, אף שאצלו המעשה הוא העיקר, כשיכין את עצמו כנ"ל, וישתוקק להשיג את אור ה' שטמון בו, יזכה שיורגש בליבו **בהרגשה כללית,** הרגשת 'אור מקיף'.

כי על ידי ההשתוקקות הוא מקבל הרגשה בזה הענין, וליבו יודע ורוצה את זה, אף אם לא מרגיש בפועל ממש את ההשראה בכלי ההרגשה.

סט. כבר התבאר לעיל, ש'אור מקיף' הוא אור שהאדם מבין שהוא קיים, מכיר ורואה שיש כזה דבר, אבל עדיין לא נקלט ונרגש בפנימיותו, וזה כמו נמצא סביבו, והוא **חש אותו בכלליות**, ולא בתוכו ממש באופן מורגש בכלי ההרגשה, אלא חוצה לו בהכרה כללית.

אור המקיף, נותן לאדם מושג שיש כזה דבר, ואף שהוא עדיין מעל האדם, מכל מקום כיוון שהוא חש אותו בכלליות, הוא משיג שהוא קיים, והוא **שואף** אליו. ואף שעדיין אינו נכנס בו, לחיות אותו ממש, מכל מקום הוא מתחיל להיות שייך אליו.

ולמשל, כשרואה צדיק אמיתי, והוא מרגיש וחש בכלליות בגודל מעלתו, אזי אף שעדיין לא משיג את הפרטים, מכל מקום זה מוליד אצלו רצון ושאיפה להיות כמוהו.

כי הדרך של לאה בקבלת האור הוא, לא שיתבטל על ידו חשיבות הכלי, כמו שקורה אצל רחל[ע], אלא שהאור יאיר מבחוץ על הכלי ויזכך אותו.

דהיינו, שהעסק בכלי ימשיך, אבל ירגיש באופן כללי שיש כאן אור ה׳, ואז העסק בכלי יהיה עם יותר פנימיות, עם הכרה כללית שטמון פה אור ה׳, והוא בעצם העיקר, ומעשי הם חשובים רק כי הם כלי לאור ה׳ ששורה פה.

והעיקר שיאמין בהשראה הזאת, יאמין שאור ה׳ נמצא בכל דבר, ושורה בכל מצוה, אף שאינו מרגיש את זה ממש, אלא רק בכלליות[עא].

כי אף שעבודת לאה היא יגיעה ועמל, בתוה״ק ובעבודת ה׳, צריך שלא ישקע במעשי הנברא, אלא יקשר את כל עמל התורה והעבודה, לשכינה הק׳.

ולמשל, כשלומד תורה, יזכור שאור השי״ת נמצא בתוך התורה, וישתוקק להרגישו, ובה בעת שמתייגע בלימודו, יחשוב מהשי״ת, ועל ידי זה יזכה לאט לאט להרגישו, כך שאף שימשיך את לימודו ביגיעה ועמל, ירגיש בכלליות את אור ה׳ שעימו.

ע. שאצל רחל הכלי כמעט מתבטל, דהיינו שכמעט אינם מרגישים חשיבות למעשה עצמו, אלא רק מתרכזים באור, ולכן הם צריכים להזהר לשמור על הכלי.

עא. ולדוגמא: כשבא להדליק נרות חנוכה, הנה אם כל עסקו הוא רק איפה בדיוק להדליק ומתי ואיך, זה נקרא שהוא נשאר בחיצוניות.

אלא, צריך להתבונן וללמוד גם את פנימיות המצוה, את כוונת הבורא במצוותו, מה הוא רוצה ללמדנו ולהאיר לנו, וישתוקק לזכות לזה, אז כשעושה אותה בפועל, אף שאז הוא שקוע בעשייתה שיהיה על הצד היותר טוב, מבחינת ההלכה, מכל מקום יהיה מונח לו בכלליות, בדעתו והרגשתו, גם הטעם הפנימי.

כי על ידי שלמד והכין את נפשו, ועורר לעצמו השתוקקות, אז בשעת מעשה יחוש את חשיבות הענין באופן כללי, ויזכה לטעום מהאור העליון, ליחוש את מתיקות המצווה.

אבל אם לא מתיחס אל האור, אלא עוסק רק בכלים, לא ירצה האור לבוא אצלו, ואז אין לו להתפלא מדוע אינו מרגיש כלום, והוא קר ויבש בעבודת השי״ת.

והנה, מלבד ההשגה שבכל דבר טמון אור השי"ת, יש בזה פן נוסף, והוא שצריך לזכור ולהרגיש תוך כדי העמל העשיה, שבאמת העושה הוא השי"ת, כי האדם אין לו כוח עצמי.

ועל ידי שמשתוקק להרגישו, יזכה לחיות עם זה, לא באופן שלא יעשה כלום כי הכל זה השי"ת, אלא **שיזדככו מעשיו, ויזכה בכלליות להרגשה שהשי"ת הוא העושה האמיתי.**

להרגיש את המקיף בזמן העבודה ולהחשיב כל הרגשה

ד). **וצריך** לשים לב, בזמן העבודה והלימוד והתפילה, להרגיש, במקיף, דהיינו גם אם לא מרגיש בהרגשה ממשית בכלי הרגש, מכל מקום, מתוך ההשתוקקות, המחשבה הלואי אזכה להרגיש, ומתוך האמונה שיש מה להרגיש, אזי ירגיש בהרגשת מקיף, באוירה ותחושה כללית, מכוח השכל.

וצריך להחשיב את ההרגשה הזו מאוד, ולהבין שהאור נמצא בעצם הציפייה אליו, אלא שהוא נעלם בתוכו, ובעצם זה שאני מחכה לו, אני כבר קשור עימו.

וכמו שכתב ה'נפש החיים'[עב] וז"ל 'מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה הוא ממשיך על עצמו אור מקיף, ועל ידי זה הוא דבוק כביכול בו ית' גם בחייו, **וכאשר ישים אליו ליבו בעת עשיית המצוה, יבין וירגיש בנפשו שהוא מסובב כעת בקדושה.** עכ"ל.

גם ישים לב להזהר, שאם יגיע אליו תענוג פנימי מהאור, תחושת עונג שמתפשטת בסוף המעשה, הטעם הטוב שבא אחר העמל, ואחר שנעשה הלימוד ברור, אזי יתבונן היטב שזו ההרגשה, **היא מעט מאור העליון, שנכנס לכלי ההרגשה, בדרך רחל,** וירגיש את זה, ויחשיב את זה, וככל שיחשיב את זה, כך זה ילך ויתרבה, בעז"ה.

אלא שצריך להזהר, שלא יתן להרגשת גאוה למלא אותו, לחשוב 'הנה אני הצלחתי להבין או לעשות', שמחשבות הגאוה האלו, גורמות להוציא את האור העליון שנכנס, אלא מיד יזכור, שהשי"ת

עב. ש"א פ"ו בהגהה ד"ה 'וזה שתקנו'. הבאנו את לשונו בדילוגים נצרכים כדי לקצר.

הוא הנותן כוח לעשות חיל, והוא זה שעשה באמת.

גם לא ישמע להטעיית היצר הרע, שמקטין אותו[עג], ואומר, שזו ההרגשה היא רק הרגשת סיפוק עצמי של התחתון, אלא יבין שזהו אור העליון, אור הקדושה, אור היחוד והארת הרצון, שמתגלה בכלי ההרגשה, אחרי שהתחתון עשה את שלו.

בסופו של דבר האור נכנס פנימה

והנה, בסופו של דבר, לאחר זמן של עבודה, גם איש לאה מקבל את האור בפנימיתו, וזוכה להרגיש דבקות והרגשת מציאות ה', ואם זיכך את עצמו יכול להרגיש ממש השראה, אלא שהדרך להשיגו היא שונה.

כי דרך לאה היא על ידי ההשקעה בהשתוקקות, ועל ידי קבלתו כמקיף, ולאט לאט המקיף נכנס פנימה, ואילו דרך רחל היא לקבלו בתור אור פנימי[עד], ולעמול ישירות על ההרגשה, ולחזקה.

והטעם לזה הוא, כי ההתיחסות של אנשי לאה אל האור, צריכה להיות שונה מאנשי רחל, דהיינו שצריך שלא יהפך העיסוק באור

עג. נ.ב. לפעמים האדם מאבד אור מרוב שמחזיק בשפלות, דהיינו שבאה לפניו הזדמנות להשיג משהו, אבל הוא אומר לעצמו איני ראוי וכדו', ובוודאי אין זה אמיתי, ומאבד את ההזדמנות.

וזה מצוי במיוחד אצל עובדי ה' מאנשי לאה, שתמיד מתבוננים בקטנות הנברא, כי עיקר עסקם בעבודה מצד התחתון.

וצריך להאיר את אור רחל, להבין שבוודאי השי"ת רוצה להאיר בנו, ולהשרות שכינתו עלינו, ושישיגו בני ישראל מעלות רמות, כמו שכתוב 'מי יתן והיו כל עם ה' נביאים כי יתן ה' מרוחו עליהם'.

ועומק הענין הוא, להבין, שבאמת אין הבדל בין השגה קטנה לגדולה, כי הנברא לבד, לא יכול להשיג כלום, אלא הכל מחסדי השי"ת, ואם כן אז כבר אין לו שום נפ"מ איזה השגה וענין מדובר, ובאיזה מצב הוא נמצא.

כי השי"ת חפץ להשפיע תמיד, ואנו צריכים רק לרצות בזה מצד אחד, ולנקות את עצמנו ולהתאמץ ככל יכלתנו, מאידך, ואז הוא משפיע ואינו מסתכל על מדרגתנו, אלא בחסדו.

עד. אף שבוודאי גם אנשי רחל צריכים להתחיל באור מקיף, כי תמיד בתחילה משיגים

לעיקר, כמו אצל רחל, אלא אף שהוא העיקר בחשיבות, מכל מקום יהיה עיקר העסק בכלים, ולכן צריך להתיחס לאור, כדבר העומד בשאיפה כללית, ושלא יתפוס את הכל.

אמנם, לאט לאט האור המקיף נכנס בתוכו, להיות בו אור פנימי מורגש, והאדם מתעלה ומאיר בפנימיותו יותר ויותר, אך תמיד בחיצוניות יראו אצלו יותר את העסק עם הכלים, ובפנימיותו מאיר יותר ויותר, והוא לבדו יודע את זה.

להנצל מהגאוה

ועתה נפרט בעז"ה, את הסכנות, הנקראות בלשון האריז"ל 'דיני לאה', ואיך הם לתקנם על ידי האור שמגלה רחל.

הסכנה המצויה **ביותר** היא הרגשת ישות, דהיינו, הרגשת עצמו כבעל חשיבות, וכאילו הוא העושה והפועל.

כי מרוב שעוסק ועמל לפעול, יש סכנה שישכח, במידה מסוימת את הבורא ח"ו, וייפול לתחושה שהוא הפועל.

וצריך להמתיק את זה על ידי האמונה בדרך רחל, לראות גילוי אלקות בבהירות גמורה, שמבין ורואה בעיני רוחו שבעצם אין כלום חוץ מהבורא, אזי יזכור שכל כוחי לפעול, הוא על ידי החיות שהשי"ת נותן בי, ואני רק כיד ארוכה שלו, וממילא, יזכור תמיד שכל כוחו ומעשיו הם רק מהבורא ית'.

ובפרט שעל ידי זה מרגיש איך שה' כאן ממש, כי הלא הוא חיות הכל, והוא מהוה את הכל, ועל ידי זה יוכל לנצח את הגאוה, כי יתבונן, הלא השי"ת נמצא כאן, ומי אנכי לידו, ואז לא יתגאה, כי ליד הענק כל הננסים הם כלום.

וכמו שכתב הרמ"א (או"ח ס"א) 'שויתי ה' לנגדי תמיד הוא ממעלות הצדיקים', וכתב שם הגר"א 'וזה כל מעלת הצדיקים', ומשמע מדבריו שזו המעלה היחידה שאפשר

במקיף ורק אח"כ בפנימי, מכל מקום, אצל אנשי לאה עיקר העבודה ואריכות הזמן היא במקיף, ואצל רחל בפנימי.

בכוחה להיות צדיק, ולעבוד ולעמד בנסיון.

קבלת עול בצורה מאירה

בעיה נוספת היא, שמכיוון שאנשי לאה אחיזתם בכל ענין מתחיל בשכל, אזי עלול להיות שיפלו חלילה ליובש בעבודה, בבחינת 'מלומדה', קבלת עול יבשה, שעושים כי כך ה' אמר, בלא תענוג וטעם בעבודה, וממילא אין חיבור לה' על ידי מצוותיו ותורתו.

וצריך להאיר ולהאהיב את העבודה, בכוח האור שמגלה רחל, שענינו הוא, ההכרה שאין עוד מלבדו, והכל זה רק אור ה', והוא מחיה ומהוה את כל הבריאה כולה.

וממילא מורגש איך שהשי"ת נמצא כאן עימנו, ומשגיח עלינו בכל ענין, ולא כעליון הרחוק מעמנו, אלא כאבא רחמן האוהב אותנו, ורוצה לשרות בינינו. הרגשה שה' עימנו בקשר רגשי, בבחינת 'והנה ה' ניצב עליו'.

והיינו, להרגיש בכלליות איך שבכל רגע השי"ת עימנו, ומסתכל עלינו ושמח בנו, ואז אינו עובד רק לצאת ידי חובה, שזה מביא את היובש, אלא כי רוצה **לשמח את השי"ת, ולפתח קשר חי עימו.**

וזה מכניס חיות הכל העבודה והלימוד, שיודע שה' חפץ בו ונהנה ממעשיו, ומצוותיו שזכה לעשות, **מקשרות אותו ביתר שאת, אליו ית'.**

כללו של דבר, להכניס רגשות באופן כללי בעבודה, ולא להצטמצם רק בחלק המחויבות שלנו, אלא להרחיב את המבט ולראות, איך כביכול השי"ת משתתף איתנו וליבו עמנו, ושמח בנו.

[**ובכלל** זה, לזכור ש'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו', וממילא יאהב את העבודה ולא ירגיש בה עול קשה, אלא עול נועם, מאיר באור אהבת ה'.

וזו בעיה שישנה לפעמים אצל עובדי ה' צעירים, שנכנסים בכל כוחם לעבודה, לעשיית מעשי העבודה, ואומרים לו, והוא גם מרגיש כך, שזה תפקידו ותכליתו, ואז הוא נכנס לרצון לעשותו בשלימות.

ולפעמים מרוב רצון לשלימות, הוא נכנס לחששות ובלבולים, אם כן עשיתי טוב או לא, הצלחתי

או שהיה איזה דבר שעיכב ולא עשיתי כהוגן, ונהיה עצוב ומבולבל עה.

בשלימות, אבל לא שלימות התוצאה, כי בה אין שלימות, אלא יזכור שה' הוא יגמור בעדו.

ושורש הבעיה הזאת היא, ששכח שבאמת הכל השי"ת עושה, והאדם אינו אלא כלי בידיו ית', וכיון ששקע בחיוב עבודתו, אז רוצה לעשותה בשלימות, וזה אי אפשר, כי האדם אין לו שלימות, ואז נופל לעצבנות או עצבות.

ואז יעבוד בשמחה, בלי דאגות אם מצליח בעבודתו או לא, שזה מבלבל את הדביקות, אלא ידע **שאם עשה ברצינות ובקבלת עול, אזי עשה את מה שנדרש ממנו, ומה שיצא בפועל, זה רצון ה', והוא שמח בך.**

והפתרון הוא, להאיר את אור רחל, לזכור במקיף, שהכל השי"ת עושה ולסמוך עליו, ואף שצריך לעשות ככל יכלתו, ואת זה, את הרצון והעשיה צריך לעשות

עוד ענין קרוב לזה הוא; שהיצר מכניס בלב האדם תחושות אשמה, על מה שעשה בעבר וכו', ו'מוכיח' לאדם שהוא לא בסדר, וכיוון שכל חיותו היא מעבודתו ועשייתו, אזי ברגע שחושב שהוא

עה. וזה גורם לו, הרגשת קושי ועול גדול, היפך הנועם שיש לעבודה האמיתית, וזה דבר המסוכן לנפש, כי ריבוי העול, בצורה של קושי ללא נועם, עלול למוטט אותו ח"ו, כי נפשו נכבית, ואין לו חיות ושמחה מעבודתו, וחיות ושמחה זה דבר מוכרח כדי להצליח.

ובנוסף אין לו פנאי וכוח לפנות לעיקר העבודה, כי הוא עסוק רק בכלים, וכך במקום עבודה מתוקה בלב, תפילה, נהיה לו עבודה קשה בפה, עד שמגיע מצב שרוצה לגמור מהר וזהו.

וכל זה כי לא הבין נכונה את עבודת ה', ולקח לעיקר את עבודת התחתון.

וצריך לשנות תפיסה, ולהבין **שהעיקר בעבודה, היא לפתח רגש אל השי"ת,** והרגש הראשון, הוא, רגש של קבלת עול, להכיר במלכותו ולעבדו.

אבל לא מתוך רצון **לעשות** דברים בשלימות, כי זה ה' לא מצפה, והאדם לא יכול, אלא לבטא במעשיו רגש הכרה במלכות ה', לגלות במעשים שאני מכיר ורוצה במלכותו.

ומשם ימשיך לרגשות גבוהים יותר של אהבה יראה ודבקות וביטול.

לא בסדר, ועבודתו אינה תמה, או אינה שווה, זה שובר אותו לגמרי, כי חושב שאין תועלת בו.

וצריך להאירו באור האמונה הפנימית, ולזכור שאף שצריך לעבוד בכל הכוח, אבל העיקר בחיים, ותכלית העבודה, היא, קרבת אלקים, והדבקות בו, וממילא, גם אם נניח, שבאמת מעשיו אינם כראוי, מכל מקום עדיין יכול לתפוס את העיקר, שהיא קרבת אלקים.

וכמו כן, בכל מקרה שהשכל משתכנע שאין בשביל מה לעבוד, מכל סיבה שהיא, והיצר מייאש את האדם, צריך להאיר בלב, שה׳ איתך עם קשר ריגשי, וממילא, **כל דבר שאתה עושה חשוב ויקר בעיניו** [עו].

הכלל. הפתרון לכל הבעיות, הוא ההכרה באור ה׳, ההבנה שה׳ כאן עימנו ממש, ושהוא עושה הכל, ולחיות עימו בקשר ריגשי חי.

חקירות

עוד דבר אחד נאמר בזה הענין.

הנה, הקליפה העומדת כנגד לאה, היא קליפת הס״מ, שענינו פגם בדעות, בהשקפת האמונה, כי כיוון שלאה ענינה שכל, אז אם שכלו פגום, בגלל שהתלכלך בקליפות, אזי מרוב שנכנס לכל ענין מצד התחתון, הוא עלול ליפול לחקירות באמונה.

כי יש דברים שאינם מובנים בשכל אנושי, אלא ישנם בישראל בכוח האמונה הטהורה, וכיוון שפגם, והוא איש שכל, ירצה לבדוק כל דבר בשכלו הקטן והמוגבל, וזו סכנה גדולה.

והפתרון לזה הוא להתרחק מחקירות, ולקחת מדרכי רחל, להכנס לאמונה פשוטה ותמימה שלמעלה מהשכל, ולומר לעצמו הלא השי״ת כל כך גדול, וירגיש את זה בהרגשה כללית, ומי אני הקטן שאנסה להבין את ענינו, טוב לי לסמוך על אבותינו ורבותינו תקיפי הדעת.

עו. ואדרבה, ככל שהבן יותר חלש, האב יותר שמח על כל דבר קטן שהוא עושה, ועל כל צעד שהוא מתקדם.

כי דרך לאה היא דרך השכל, המחשבה וההתבוננות, וממילא צריך לשמור את עצמו, מלחשוב מחשבות של ספיקות, ולהזהר, שלא יחשוב שמה שאינו מבין בשכל אינו קיים, אלא יידע את קטנותו ומיעוט דעתו, ויאמין בכל דברי התורה הק', ודברי הצדיקים, גם מה שאינו מבין, מתוך אמונה ברורה ומזוככת.

נספח א' - דרכי עבודת ה', רחל ולאה

הנה אחר שנודעו לאדם שורשי הענין, כבר מעצמו יבין, בעז"ה, איך צריך לנהוג בכל ענין, כי השינויים בין רחל ללאה הם נוגעים בכל ענין, ואי אפשר לפרטם.

וב' הדרכים הם ברורות ונכונות, אבל אף על פי כן צריך כל אחד ללכת בדרכי נשמתו, ואם ילך בדרך אחרת לא יגיע, והמחנכים צריכים לשים לב לדבר.

ונביא כעת מעט ענינים נוספים.

העסק בעניני גשמיות

דרך עובדי ה' מאנשי לאה, לסגור את עיניהם ממציאות העולם, ולדבק עצמם בחזקה בעבודת השי"ת, ודרכם במיעוט אכילה ומיעוט שינה ושיחה, ויש מהם שעוסקים בסיגופים, והמכנה המשותף לכל זה, הוא הרצון לצאת מהמציאות הגשמית, המלוכלכת בכיסוי הקליפות, כדי שישאר התחתון נקי לעבוד את השי"ת[עז].

עז. כי כיוון שענין לאה הוא, תיקון הבריאה מצד התחתון, אזי בדברים שאי אפשר לתקן בכוח התחתון, כמו תאוות העוה"ז, אזי עושים את המיטב שאפשר, והוא לפרוש ככל האפשר.

אבל דרך רחל היא, לתקן את הבריאה, על ידי גילוי האור העליון שמוסתר בה, אזי אינם פורשים אלא מגלים את האור בתוך הגשמיות.

ואילו דרך רחל היא, להכניס את אור ה' בתוך העולם, לגלות את אור ה' שנמצא בכל דבר, ובכל אכילה להתרכז ולהרגיש את הניצוץ האלקי שבאוכל [עח], שהוא הוא הטעם. כללו של דבר, לקדש את התחתון, על ידי שמגלים את אור העליון שמסתתר בו.

והנה, אנשי לאה צריכים ללכת בדרכם, אבל אף שעיקר דרכם הוא בדרך הפרישה, צריך שילמדו גם את דרך רחל, לקדש את הגשמיות, ובאמת יש כמה מצוות, שבדרך לאה אי אפשר לקיימם, כמו מצוות עונג שבת [עט].

והנה, שלמות עבודת ה' לאמיתה, היא בב' הדרכים, כי עבודת אנשי לאה היא דרך העבודה של ימות החול, ודרך העבודה של רחל היא של שבת. כי ימות החול הם בחינת ימי העבודה של התחתון, ושבת קודש היא יום הגילוי של אור העליון.

וכמו כן אנשי רחל צריכים ללמוד מדרך לאה, ולפרוש מתענוגי העולם הזה בימות החול, והיינו להזהר מאחיזת הקליפות באכילה, שלא ייפול להרגיש את הגשמיות, ולכן צריך לפרוש מהאכילה בחול, כפי כוחות נפשו, ומאידך, בשבת קודש, וכן בכל מה שכן נהנה [פ]

עח. וכבר כתבנו שהארכנו בכ"ז, במאמר על עבודת האכילה, שיודפס שוב אי"ה, בספר 'בים דרכך - דרכי עבודה למעשה'.

עט. ולא זו בלבד, אלא גם באכילת חול, כמה שימעטו באכילתם, תמיד ישאר משהו הנאה לגוף הגשמי, ועם זה אי אפשר להתמודד בדרך לאה, אפילו מי שעושה כל מה שיכול לפי מדרגתו.

והטעם בזה, לעוררם לקחת **גם** מדרכי רחל, ולדעת גם את הדרך הזו, של לקדש את החומר, ולא לומר שזו רמאות עצמית, או דמיון, אלא להבין שיש כזו דרך, כי באמת יש אור אלקי בכל מאכל, שהוא הוא הטעם והחיות.

ויתבונן, שהרי ממילא האדם מרגיש את הטעם ואת החיות, אזי לפחות כאשר מרגישו, יידע לחשוב ולהרגיש שזה אור ה', ולא יתן לקליפות להטעותו שזה משהו גשמי.

פ. כי מתי שצריך, יש סיעתא דשמיא להצליח לאכול מתוך התקשרות לאור האלקי שבאוכל, ולא ליפול לחשוב רק בחיצוניות של האוכל, אבל מתי שצריך לפרוש, אין סיעתא דשמיא, וממילא מסוכן הדבר, כי לא יועיל לו לחשוב מחשבות קדושות.

מגשמיות, אזי יתנהג בדרך רחל, להרגיש את האור האלקי.

נ.ב. בכללות, כיוון שעיקר עבודת רחל, היא גילוי והשראת אור העליון בבריאה, אזי אף שבוודאי צריך למעט באכילה, וכבר נודע שריבוי אכילה הוא מזיק עצום לגוף ולנפש, מכל מקום, דרך רחל פחות קיצונית בזה מלאה, כי הסיגופים הורסים את המוחין של רחל, ולכן להם רק מעט מזה טוב, כדי לזכך את הגוף הנגוף[פא].

השתוקקות

דרך לאה היא בענווה, ובהכרה שאין לתחתון כלום, ואנשי לאה המתוקנים תמיד נמצאים בהשתוקקות לדברים הגבוהים מאוד מהם, ובהרגשה שעדיין לא השיגו כמעט כלום, ויש להם חיות מזה.

אבל אנשי רחל, טבעם שמרגישים שיש להם אור, כי עבודתם היא לגלות ולהוריד את אור ה' בעולם, וחיותם מכך שהם כן מרגישים.

והנה, אנשי רחל צריכים לקחת מלאה את כוח הענווה וההשתוקקות, כדי שלא יפלו לתחושה שכבר השיגו הכל, וכאילו כבר יש להם את כל האור.

וכמו שהארכנו בס"ד במאמר הנ"ל.

פא. וכמו כן בענין מיעוט שינה, שאף שהוא אחד מקניני התורה, וריבוי שינה מפיל את האדם מאוד.

אמנם, אף על פי שכולם צריכים מיעוט שינה, מכל מקום יש הבדל בין אנשי רחל לאנשי לאה, כמה מיעוט צריך, כי אנשי לאה טוב להם מיעוט שינה יותר מאנשי רחל.

כי אנשי לאה שענינם הוא היגיעה אזי חלק מהיגיעה היא להתגבר על העייפות בכל מיני דרכים ולעמול בתורה ועבודה. אמנם גם זה במידה שלא תזיק לגופם ח"ו.

אבל אנשי רחל שחיותם היא מהאור, וטבע המוחין שאינם מאירים בזמן עייפות, נמצא מאבד הכל על ידי עייפותו, כי כשאינו מרוכז לא יוכל להשיג כלום.

ואם כן אנשי רחל פחות שייכים בעבודה זו, של מיעוט שינה, ואף שגם הם צריכים להזהר מאוד **שלא להרבות בשינה**, מכל מקום במה שנצרך אין להם למעט, כי זה גורם להם הפרעה גדולה בעבודה.

ואם איש רחל רואה את אנשי לאה שבקושי ישנים, ומתאמצים ללמוד בעייפות, ומנסה לחקות אותם, רק יפסיד, כי אין זה מתאים לו.

אמנם, אנשי רחל אינם יכולים לקחת את ההשתוקקות בדיוק כמו אנשי לאה, כי לאה נהנים מההשתוקקות דווקא כשזה מעליהם וללא קשר אליהם, כי דרכם בדרך ענווה שתמיד מרגישים את חסרון התחתון, ונהנים מזה.

אבל אנשי רחל אינם יכולים לסבול את זה, ראשית - כי טבעם הוא שהם כן מרגישים שובע ואור, ועוד, כי טבעם הוא שהם צריכים להרגיש כל דבר, וממילא אינם יכולים להשתוקק לדבר רחוק ולא מורגש. ולכן צריך לקחת את הכלי הזה, אבל דווקא בדרך שמתאימה לאנשי רחל.

והיא, להשתוקק תמיד להשגה יותר גבוהה, ולא להרגיש שובע גמור ממה שיש לי, אבל להשתוקק רק לדבר שאפשר להשיג אותו, לדברים הקרובים יותר להשגה.

אבל שובע בלי השתוקקות הוא סכנה, כי אדם שמתהלך בתחושה שכבר השיג, וכבר יש לו את כל האור, הוא בסכנה עצומה גם של גאוה וגם של טעות.

לכן, אדם, בכל מדרגה, אף שצריך שיאמין במה שזכה, וישמח בזה, ויהיה מרכבה לזה, ועם זה צריך הוא להשתוקק תמיד למדרגה הבאה, ולדעת שליד השי"ת אני כלום, ומי הוא שיאמר זכיתי, וירבה תמיד בתפילה והשתוקקות וכיסופין, ועל ידי יזכה לאור אמת, ולשמירה על האור.

שמירת ההלכה

אנשי לאה העובדים את ה' בכל ליבם, נוטים לדקדק בהלכה, ולהחמיר חומרות, מתוך רצון שעשיית התחתון תהיה על הצד היותר טוב.

ואילו נפשות אנשי רחל, נוטות אחר חיפוש פנימיות כל מצוה. ובדבר זה צריך להזהר, ממוקש ערמומי שהיצר מכניס.

והוא, שהיצר אומר לאדם, כיוון שהעיקר זה הכוונה הפנימית, אם כן מה לך לדקדק בדקדוקי ההלכה, 'העיקר הלב', ומסית את האדם לעבור על פרטי ההלכה הפסוקה, מתוך מחשבה שזה לא נורא, ואדרבה, כאילו שווה, ח"ו, לעבור על ההלכה, בשביל לקבל כביכול יותר אור פנימי.

וזו טעות חמורה מאוד, ומי שלא יעמוד להשיב מלחמה שערה,

מובטח לו שלא יצליח[פב] להגיע לתכלית, ואדרבה עלול ליפול לשאול ממש.

כי אף שפרטי ההלכות שייכים יותר לבחינת לאה, מכל מקום, צריך להחדיר לעצמו, שההלכות הם הכלים לאור, ואם השי"ת נתן לנו את פרטי ההלכות, את חיצוניות התורה, אז זה חלק בלתי נפרד מרצונו ית', ולא יתכן להשיג אור פנימי של קרבת ה', על ידי הפרת רצונו שמסר לנו בסיני.

ופנימיות הענין היא, שעל ידי שמירת חיצוניות התורה, מגלים את מלכותו בתחתונים, איך שהוא מסתתר כאן ממש[פג], ומתגלה בתוך צמצומים ודברים מוגדרים, וכך נכנסים לחיות אותו בתוך פרטי החיים הגשמיים.

פב. ולכן כל כך הרעיש הלקו"מ על קיום ההלכה בדקדוק, והזהיר שלא לזוז אפי' סעיף אחד מהשו"ע, ואמר שחוב גמור על כל אחד ללמוד הלכה בכל יום.

וזה כי דוקא נשמות רחל, צריכות אזהרה שלא ליפול בפח היצר הזה, שמזלזל בהלכה, ואומר שהיא רק חיצוניות התורה.

אבל האמת היא שאף שהיא חיצוניות, אבל היא חיצוניות רצון השי"ת, וממילא ערכה עצום, ובפרט שהיא היא השמירה על האור הפנימי.

ורואים בחוש, שכל מי שלא שמר על גדרי ההלכה והלך אחר האור לבדו, בסופו של דבר גם את האור הוא הפסיד, ומי שהתאמץ לשמור על גדרי ההלכה, **אפי' במקום שהיה נראה שהוא מפסיד** מזה אור, בסופו של דבר זכה לאור אמיתי, כי עשה את רצון ה' בתמימות, ומעשיית רצון ה', אפי' חיצוניות הרצון, רק מרוויחים.

פג. ומצינו שמאוד החמירו הפוסקים על המדבר בעת התפילה, וזה המקום היחיד, שנפסק בשו"ע ש'גוערים בו', וכן הזוה"ק מרעיש בזה מאוד, ויש אנשים שחושבים בליבם מה הרעש הגדול?

אבל הענין הוא, שנקודת ענין השכינה, היא להרגיש איך השי"ת נמצא כאן עימנו, דהיינו, לא די לאהוב את השי"ת ולהדבק בו מלמטה למעלה, אלא להרגיש את השכינה שנמצאת כאן, ושהנבראים אינם דבר נפרד ממנו.

ואם ח"ו אדם מדבר בתפילה, הוא מכריז בזה שהוא לא מרגיש שהשכינה נמצאת עימו, כי הלא היה מתבייש ומפחד לדבר.

ואם כן, 'וי ליה דלית מהימנותא', יכול להיות שיש לו דביקות, אבל אמונה אין לו, **אמונה שהשי"ת כאן עימנו,** דירה בתחתונים, מציאות ה' בתוך הבריאה, ודבר אינו חוצץ בעדו.

ומי שח״ו לא מדקדק בהלכה, הוא כאילו אומר, שאי אפשר שיהיה אור אלקי בתוך הגשמיות, וכאילו צריך לצאת מהכלים, מהעולם, בשביל השגת אלקות, וזה בדיוק הפך הכוונה, כי כל ענין השכינה, רחל, הוא להכניס את האור **בתוך** התחתונים, זה תפקידנו.

ולכן מוכרחים לשמור על ההלכה בכל מחיר, כי זה גופא התכלית, כי שלימות האור הוא דווקא כשהוא מתגלה בתוך הצמצומים[פד].

ולכן אף שנשמות רחל, צריכים לחתור ולחפש את המכוון הפנימי של רצונו ית״ש, ויבער בלבו לקיים פנימיות רצונו ית׳ האמיתי, וימסור נפשו על זה, אבל רק מתוך שמירה על כלי לאה.

שהם, לדקדק בכל פרטי ההלכות החיצוניים, כולל כל הגדרים

פד. עוד עומק מונח בזה, והוא, שצריך להזהר להיות בענווה, ולא לקחת את האורות בגסות, אלא בביטול והכנעה, להיות מרכבה לאור האלקי, ולא לחשוב שהאור הוא שלי, אלא להבין שאין אני יכול לעשות כלום, והכל זה רק אור השי״ת.

והמבחן לזה, הוא בשמירת ההלכה, כי אם עובר על דברי ה׳, מראה בזה שהוא חושב שהוא משיג בעצמו, ואינו צריך את ׳הוראות היצרן׳, ומוכיח שהוא לא מבין שהכל זה השראה מהעליון.

והשי״ת בודק את האדם כל הזמן, האם הוא נאמן אליו באמת, או שהוא מחפש אורות לעצמו בשביל הרגשת הישות שלו.

ולבעלי מדרגה גבוהה, יש בזה נסיון, כאשר הוא מבין על פי שכלו שרצון ה׳ הפנימי, שלא לעשות לפי ההלכה החיצונית, אזי צריך לבטל את שכלו, ולהכנע להוראת השי״ת בשו״ע, וזה גם ענין ענווה, לדעת שהבנתי מוגבלת, ואף שבדרך כלל אני צריך להתנהג לפי הבנתי, אבל ברגע שזה סותר את דברי השי״ת, אז דעתי והבנתי אינם כלום.

וזהו מה שאמר הנביא ישעיהו לחזקיהו המלך, בגמ׳ בברכות, שכששאל אותו מדוע לא עסקת בפריה ורביה, ענהו שראה ברוח הקודש שיצאו ממנו בנים רשעים, וישעיהו הנביא דחה את דבריו, ואמר לו ׳בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת עביד׳.

דהיינו, חזקיהו אמר, שכיוון שפנימיות מצוות פריה ורביה היא, להעמיד חיילים לעבודת ה׳, ממילא במקום שיודע שיהיו רשעים, יש לעבור על ההלכה, ועל זה א״ל ישעיהו שנגזר עליו עונש חמור, כי ׳מאי דמפקדת עביד׳, יהודי צריך לעשות מה שכתוב בהלכה, ושום חשבון לא עומד כנגד זה.

והמנהגים שנהגו ישראל. ועל ידי כך יזכה לכוון אל האמת לאמיתה, שהיא רצונו ית' הפנימי, כפי הכוונה העליונה[פה].

חומרות והידורים

אמנם, אף שהתבאר שאנשי רחל צריכים לקחת את כלי לאה, ולדקדק בשמירת ההלכה, יש הבדל ביניהם, כי פוסקי לאה ואנשי לאה נטו יותר להחמיר, וחיפשו לצאת ידי כמה שיותר שיטות וכו', כי לפי שרשם, תפקידם הוא לעשות את עבודת התחתון בשלימות ככל האפשר.

ואילו פוסקי רחל נטו יותר להקל, במקום שראו שההחמרה תבוא על חשבון האור הפנימי, וכל מקום שהבינו שהחומרות יבואו על חשבון הדבקות והפנימיות הקילו, כמובן, רק על פי גדרי וכללי ההלכה[פו]. אמנם, במקום שאין זה מבלבל אותו, אזי אדרבה ירבה בחומרות והידורים, והם שמירה לאורות[פז].

פה. ולצערנו שמענו אנשים מזלזלים ואומרים, 'אני עובד את ה' ולא את השקיעה' וכדו', עפ"ל, אבל לא ידעו ולא יבינו, שזה בא להם מהיצר שמרמה אותם, וכשרואה שזכו למעט פנימיות, הוא מפיל אותם מהצד השני, לעזוב לגמרי את החיצוניות.

אבל מבקשי ה' באמת, מחפשים את רצונו האמיתי, ולא רק להרגיש אורות, ויודעים שלא לזוז אפי' סעיף אחד מההלכה.

ואף שמצאנו צדיקי אמת, שהיו מאחרים את זמן התפילה, כבר ביאר מו"ר, שזה אצלם במדרגתם בגדר של אונס גמור, וגם זה היה על פי איזה שיטות בשעת הדחק, ועכ"פ זה בגדר של הוראת שעה, אבל מי שלא במדרגת צדיק אמת שהורוהו כך מן השמים, יזהר וישמר לשמור על ההלכה, ועל זמניה, כי כמו שאי אפשר ליטול לולב בחשוון, כך אי אפשר לקרוא קריאת שמע לאחר זמנה.

ולא היינו צריכים להכנס בדברים פשוטים כאלו, אלא שלצערנו ראינו שזה נסיון קיים, אזי הוצרכנו לבאר בכתב, ולהזהיר את מבקשי האמת, ממוקשי מות אלו, כי היצר אורב לאדם תמיד, רח"ל.

פו. עוד חילוק מצאנו, שפוסקי רחל נטו לסמוך על הבנת ליבם, ופסקו על פי הנקודה הפנימית, ואילו לאה שמסתכלים על הכלים, נקטו יותר בדרך ש'לא בשמים היא', ולא הכריעו אלא על פי ראיות, וכמובן שגם פוסקי רחל השתמשו בראיות, כי הלא לא בשמים היא, אבל נטיית ליבם הייתה שיקול אצלם.

פז. במקום שהחומרות סותרות את האור, אם ילך להחמיר בכלי, מראה בזה שהוא עושה לעיקר את החיצוניות.

כי זו הדרך המתאימה לנפשות רחל, שלא להחמיר, ולא להכנס לריבוי עסק עם פרטי החיצוניות, **במקום** שזה מסיח את הדעת מהאור והדבקות, אלא לסמוך בעת הצורך על המקילים, על פי גדרי ההלכה וכללי הפסק, ולא יבלבל את דעתו בזה.

ובכלל זה שלא להכנס לעצבים וחששות יתרות, אלא לעשות בשמחה ככל יכלתו, **וכשעושה מה שיכול לפי ענינו, יסמוך על השי״ת שיקבלהו ברצון.**

כי שמירת ההלכה, שהיא הכלי לאור, היא חשובה ונצרכת, ובמידה מסוימת הכלי יותר נצרך מהאור, דהיינו, אף על פי שאינו **חשוב** יותר הוא **נצרך** יותר, ובמקום שיש או כלי או אור, יעדיף את הכלי, כי סוף סוף זו עבודת התחתון כאן, ואילו האור זה חלק העליון.

ומאידך, אי אפשר אף פעם לתחתון לעשות דברים בשלימות, אלא שכאן נחלקו הדרכים, אנשי לאה שתפקידם הוא בניית חלק התחתון, צריכים לעשות את תפקידם בצורה הכי טובה שהם יכולים, ואף שאי אפשר לעשות בשלימות, צריך להראות להשי״ת שעושים כל מה שיכולים.

ואילו לגבי האור, הם אינם עוסקים בו כל כך, אלא רק מכינים את הכלים בכל יכלתנו, **ומשתוקקים לאור,** משאירים כביכול להשי״ת, שהוא יתן לפי רצונו.

אבל אצל אנשי רחל, במקום שעשה כלי כראוי לפי ההלכה, לא הלכו להחמיר במקום שמזיק לאור [פח],

---

אבל במקום שאין החומרא סותרת את האור, אז הצורך בחומרות הוא כמו הצורך בהלכה, שהוא להכנע ולעשות את רצון ה' בתמימות, ולהראות לו שאנו עושים רצונו, ומכינים מצדנו כלי ראוי וטוב, לקבל בו את אור השי״ת.

פח. והכלל בזה הוא, שכל מה שאתה יכול לעשות ולא עשית, זה זלזול, ואילו כל מה שאינך יכול לעשות, אין עליך טענה **כלל**, 'וכאילו עשאה'.

והיצר הרע מנסה להטעות את האדם לב' הצדדים, או שמכניס אותו לישות של החיצוניות, **כאילו הכל תלוי בכלי שהוא עושה**, ואז אם לא הצליח שובר את רוחו, או שמכניס אותו לישות שבפנימיות, **כאילו הוא משיג את האורות בכוחו**, וממילא חושב שאינו צריך כלים.

כי סו"ס המטרה הפנימית היא, להוריד את האור אלינו, ולגלותו בתחתונים.

אמנם, יש דברים שדוקא פוסקי רחל החמירו יותר, והם כלל עניני קדושה וצניעות, והטעם בזה, כיוון שענין רחל לגלות את השכינה, יותר הרגישו בענינים אלו, שהם הדברים שמרחיקים את השכינה, וכמו שכתוב 'ושב מאחריך'.

והמלחמה בזה, היא בעיקר על ידי רחל, וככל עניני המלחמה בעמלק, כלל עניני קדושה, צדיקי רחל תקיפים יותר, **ובענינים האלו צריך לשמוע דווקא להם**[פט].

דבקות – לאה בהתבוננות רחל באור

עבודת האדם בעולמו היא להשיג את מציאות השי"ת בעולם ולחיות עימו, לעסוק בתורה ותפילה

ושניהם לא נכונים, אלא צריך לאחוז בענווה, ולעשות כל שביכלתו בכלים, לפי הענין, מתוך ידיעה שבעצם אין שלימות וחשיבות למעשי התחתון, והעיקר זה אור העליון, ואז לעסוק בעיקר לטהר את ליבו להדבק בבורא, ובחיפוש והשגת אורו, אמנם יזכור שהאור הוא של השי"ת, ולא נלקח בכוח על ידי האדם.

כי האור ניתן במתנה מהשי"ת, והוא נותנו רק לעושי רצונו מתוך שפלות, ולא לעוברי רצונו שאינם שומרים על הכלים, וגם לא לאלו שחושבים שעל ידי הכלים שלהם הכל נעשה.

פט. ונכתוב כאן בקצרה יסוד גדול:

הנה יש כלל 'יחיד ורבים הלכה כרבים', אנשי לאה הם בחינת רבים, כי הם מבטאים את כוח התחתון, שהוא רבים, ואילו אנשי רחל הם בחינת יחיד, שמבטאים את אור העליון שהוא יחיד, דהיינו רחל מבטאים את רצונו הפנימי, ולאה את רצונו כפי שנראה בתחתונים, בכללי הפסק.

וזהו הביאור במה שמצאנו מחלוקת בין החכמים, והתגלה שכמו שיש מחלוקת למטה כך יש מחלוקת למעלה, הקב"ה אומר כשיטת היחיד, ופמליא של מעלה אומרים כשיטת הרבים, וההלכה למעשה נפסקה כפמליא של מעלה, וכמו הרבים.

מצינו את זה במח' דר"א בתנורו של עכנאי, וכן בתפילין דר"ת, כמבואר בשו"ת מן השמים.

ולפי פשוטו זה פלא, מה שייך שיחלקו עם השי"ת עצמו? ועוד יפסקו שלא כרצונו, עד שהשי"ת הוצרך לומר ניצחוני בני.

אבל הענין הוא כנ"ל, שאין כאן מחלוקת בעצם, ואלו וגם אלו דברי השי"ת, אלא

ומצוות בדבקות לאל חי, לייחד שמו ית׳ ולגלותו בעולם.

וכל התוה״ק והמצוות הם דרך להדבק באלקות, להשיגו ולבטוח בו, כמו שכתב הגר״א במשלי [צ], וכלשון הזוה״ק שהמצוות הם ׳תרי״ג עיטין דאורייתא׳, דהיינו עצות [צא] ודרכים איך להגיע אל הבורא ית׳.

כי בעוד שאנשי רחל טבעם מסייע להם, אצל אנשי לאה טבעם עוצר אותם, מלהכנס לדברים שאינם מושגים בכלי השכל.

אמנם, מצוות הדבקות ניתנה לכל ישראל, ובפרט שהיא תכלית הכל, ובוודאי גם נשמות לאה יכולים וצריכים להשיג דבקות.

והנה, ה׳דבקות׳, שהיא בעצם גם שם כולל לכלל עניני ההרגשה בבורא, היא דבר שנשמות לאה לפעמים קצת מתקשות להשיגו,

והדרך היא, והארכנו בזה לעיל בפרק ג׳, שלעומת רחל שנכנסת לדבקות באור פנימי רגשי, לאה צריכה להכנס לזה בכוח ההתבוננות וההשתוקקות.

יש כאן ברצון ה׳ ב׳ צדדים, העליון והתחתון, ושניהם נכונים, וכמו שביארנו בתחילת ההערה, והבן.

ומעתה צריך לדעת, שאף שבהלכה, בעניני חיצוניות, הלכה כרבים, כי זה יותר שייך לחלק התחתון, אבל בעניני עבודה והשגת השכינה הק׳, הלכה כ׳יחיד׳, הלכה כמו מי שמשיג יותר את רצון ה׳ הפנימי.

[נ.ב. א.ה. כהמשך לזה נציע בקצרה כלל אחד, והוא, שבכל ספק בעבודת ה׳, (לא בהלכה), שיש בלב האדם ספק, מה השי״ת רוצה שאני יעשה.

יתבונן, שבד״כ יש לצד אחד טעם אחד יציב, ואילו לצד שני יש עוד טעם ועוד טעם, ריבוי וגיבוב סברות, אפי׳ סברות טובות.

יידע נאמנה, שרצון ה׳ הוא בצד של **היחיד**, שהוא טעם אחד יציב ופנימי, ואילו ריבוי הטעמים הם מהיצר. בדוק ומנוסה].

צ. משלי כ״ב י״ט וז״ל ׳ועיקר נתינת התורה לישראל כדי שישימו בטחונם בה׳ שעיקר הכל הוא בטחון השלם והוא כלל כל המצוות. עכ״ל בדילוג. והבן מאוד.

צא. וכמובן אין הכוונה שהם עצה טובה בעלמא, רשות, כי בוודאי הם חיוב גמור, אלא הכוונה היא, שהם נותנים לאדם הדרכה והוראה איך להגיע, אבל אין השי״ת מסכים שבניו ייפלו, ולכן מי שלא מבין בעצמו כמה זה טוב, הוא מחייב אותו שיעשה בעל כורחו, כמו שמכריחים ילד קטן לעשות דבר שיודעים שזה מה שטוב לו.

כי הרי גם לאנשי לאה יש כלי הרגשה, אלא שאצלם המניע של הכל הוא השכל, והשכל עוצר את הלב מלהרגיש דברים שאינו מבין, וממילא כמה שיותר יתבונן במציאות ה', ויצליח להבין ולהרגיש בשכל את מציאותו ית', ואת המצאו בכל מקום, כי 'מלא הארץ כבודו', כך יפתח השכל את הדרך להרגשת הלב.

וכמו כן יכנס למחשבות והרגשות, על כך שהוא רוצה אותו ומשתוקק אליו, שזה נקרא דבקות שאינו מורגש, שהוא קשר אמיתי אבל בלי הרגשת אור העליון, וליבו יודע את ה' ורוצה אותו ונמצא עימו בדעתו, אבל לא מרגיש בפועל, אלא נדבק בהשי"ת במסירות נפש, בלי הרגשת תענוג, רק קשר אמיתי, וזה נקרא דבקות עצם, שהיא בבחינה מסוימת יותר גבוהה מדבקות מורגשת.

וזהו סוד הדבקות של לאה, וצריך להחשיב זאת מאד מאד, כי מזה נולד יהודה מלך המשיח, וכן שאר השבטים של לאה, שכל אחד מהם הוא דרך התגלות אור השי"ת, כי גם אם שאין האדם מרגיש את אור הקשר עם השי"ת, אין זה ח"ו כלום, אלא הוא בסוד לאה.

ובאמת, מדרגת דבקות המורגש, אפילו כאשר מחפש לרוות נפשו הצמאה לאלקות, נחשבת שלא לשמה בערך המדרגה היותר עליונה, שהיא דבקות שאינו במורגש שהיא דבקות שהוא קשר אמיתי, אבל בלי הרגשת אור, והגם שהוא קשר אמיתי מכל מקום אינו מרגיש את אור העליון בזה.

כי לעולם צריך לחיות בדבקות, אלא שאנשי לאה צריכים להכנס לדבקות בדרך ענוה, ומתבונן עוד ועוד אף שאינו מרגיש אורות, אלא בהתבוננות והשתוקקות, והכרה שאני דבוק בעצם מציאותי. וזו הדרך שצריכים גם אנשי רחל ללכת בה, בזמן קטנות וחוסר הרגשה.

ביטול

צריך לדעת שההשגה האמיתית של כל המדרגות בעבודת השי"ת, תלויה בעיקר בעבודת הביטול להשי"ת.

הביטול ענינו, שהאדם ירגיש כל כך בבהירות את מציאות השי"ת, עד שמתוך כך לא ירגיש את

מציאות עצמו, ויש בזה מדרגות רבות, אבל צריך תמיד לעמול בענין הזה, להרגיש יותר ויותר את מציאות השי"ת, וממילא להרגיש פחות ופחות את עצמיותי[צב].

והנה, אף שדרך הביטול שייכת יותר לדרכי רחל, שענינה השגת האור העליון והשראתו בתחתונים, מכל מקום כל אחד יכול וצריך שתהיה לו אחיזה בזה, כי מי שזוכה להכרה בהשי"ת באמת, אזי זוכה לאט לאט לבטל את עצמו, את ישותו וגם את רצונותיו, ולהרגיש בכלי ההרגשה רק את השי"ת[צג].

ובחינת לאה שבזה, להכנס למחשבה בזה ולהשתוקקות לזה, בסוד הכנה, שאפילו שאינו משיג את הביטול, הרי הוא משתוקק וחושב ורוצה בענין הביטול, והיא עבודה חשובה מאד בסוד הכנה.

ולא יניח את העבודה אפילו רגע אחד, אלא יכנס להשתוקקות ובקשה בזה הענין, כי צריך לכבד

צב. ובכלל הביטול הוא להתבטל להנהגת השי"ת, האדם מלא שאיפות ורצונות, וזה נצרך מאוד, אבל מצד שני צריך לדעת לשמוח להנהגת השי"ת, לדעת שהכל ה' עושה ובאופן הכי טוב, שאין יותר טוב ממנו, ולזכור שכל הרצונות והשאיפות הם רק כלי כדי לקבל את אורו ית', כי על ידי שהאדם משתוקק ושואף השי"ת מתרצה לתת לו ולקרבו, אבל לא ש'יתקע' עם הכלי ויצטער עליו, כי מה שבאמת אני רוצה זה רק את רצונו ית'.

צג. והנה, יש שחושבים שזה לא מציאותי, וכי איך לא ארגיש את עצמי, אבל באמת אחרי עבודה אפשר בעז"ה להשיג מדרגה זו, שהיא בעצם השער לעבודה הפנימית הנקייה והזכה של הצדיקים.

ולקרב את הדבר אל הלב, יתבונן כל אחד, אם הוא זוכה להכנס אצל גדול הדור ולדבר עימו כמה מילים, הנה בוודאי שאז הוא כל כך יהיה מרוכז בגדול הדור, עד שישכח באותו רגע מעצמו, וכל הרגשותיו ומחשבתו הם עליו ועל דבריו, וכל שכן אם הוא אחראי על הליכתו של הגדול לאיזה אירוע, וצריך לסדר לו מעבר בין האנשים וכו', הנה בוודאי שיהיה כל כך מרוכז בגדול וצרכיו, עד שלא ישים לב לעצמו כלל, כי יש בכוח הנפש להרגיש ענין בעוצמה כזאת, שלא יעלה על הלב שום ענין אחר.

דוגמא נוספת בכיוון אחר, הוא אם אדם שוקע בקריאת או לימוד איזה ענין שמרתק אותו, הוא יכול פשוט לשכוח איפה הוא נמצא, ואפי' יקראהו לא ישמע.

אמנם זה מצוי יותר בנפשות רחל, שנכנסים לכל דבר עם כל הלב וההרגשה.

ולהחשיב כל עבודה וכל השתוקקות, בכל עת, שעל ידי זה יזכה בהמשך בעז"ה.

השתדלות ובטחון וביטול

אנשי לאה, כל אחד לפי מדרגתו, נוטים יותר אחר השתדלות ברוחניות ובגשמיות[צר], ויותר גודרים גדרות, ומקבלים קבלות, ומתקנים דרכים ושיטות פעולה, וכו'.

ואין זה מצד חסרון באמונה, אלא כי מטבע נפשם הם מרגישים שזה תפקידם, להשלים את הענין מצד הנברא[צה], וכמו כן, הם עוסקים יותר בקנין מידת הבטחון, שהוא עונה על צורך נפשם בהשתדלות[צו].

ואילו אנשי רחל, מרגישים פחות חשש, ויותר סמיכה על השי"ת, שישלים את הענינים, וזה נובע מתוך האמונה והביטול, ההכרה שבאמת הכל זה השי"ת[צז].

ובהשתלשלות, זה מתבטא אפילו בנשמות נמוכות, שנשמות רחל אפילו אם אינם במדרגת הביטול, הם מרגישות רוגע פנימי, של 'סמוך יהיה בסדר', ואילו

צד. וכמו כן יותר משקיעים להתפלל ולהתחנן על כל דבר, שזה ההשתדלות הכי מועילה, וכמו שמצינו אצל לאה אמנו, 'ועיני לאה רכות'.

צה. וזהו שמצינו ברבי שמעון בן נתנאל, כשאמר לו רבו צא ובדוק איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, מצא ואמר 'הרואה את הנולד', דהיינו שחושב כל הזמן על תוצאות מעשי התחתון.

וכמו כן באיזו היא דרך שירחק ממנה האדם, מצא ואמר 'הלווה ואינו משלם'.

ונודע, שזה היה ענין הדודאים של לאה, שהיה השתדלות, כי הוא צמח המסוגל לגרום ללדת.

ולאה הייתה צריכה לקחתו, ואילו מה שרחל ביקשה אותם, כתבו הספרים שהיה בזה פגם וטענה על רחל, לפי רום מעלתה, כי דרך צדיקי רחל בביטול גמור למעשי ה', כנודע מענין יוסף הצדיק, שעשה השתדלות וביקש משר המשקים שיזכרהו, וכתבו הספרים שלפי רום מעלתו היה בזה פגם.

צו. וכשבחו של רבי שמעון בן נתנאל 'ירא חטא'.

צז. אמנם צדיקי רחל פחות עסקו בבטחון, אלא בעיקר בביטול. ובדברים מעשיים המוכרחים למעשה, נקטו בדרך השתדלות הרגילה. ועיקר דברינו כאן היא, על הרגשת הבטחון וההשתדלות, ביחס לדאגה על העתיד, ואכמ"ל.

נשמות לאה יותר חוששות ונערכות לכל תרחיש.

ענווה

אחד החילוקים הנובעים מכך שלאה מתעסקים בעיקר בעבודת הנברא, ואילו רחל רוצים להשיג ולגלות את אור הבורא, הוא, שהנשמות של לאה סוברות, שדרך העבודה היא, דרך הענווה, שהנברא צריך להכיר את שפלותו, ולחשוב שכל אשר הוא עושה אינו מספיק, ביחס לחובתו לבוראו.

וזהו מה שמצינו במסכת אבות (פ״ב), את דברי התנא הק׳ רבי שמעון בן נתנאל, שכל דבריו הם דרכי לאה, כשאמר לו רבו ׳צא ובדוק איזו היא דרך שירחק ממנה האדם?׳, מצא ואמר, ׳הלווה ואינו משלם, אחד הלוה מן האדם כלווה מן המקום׳, דהיינו, שהאדם צריך להרגיש את עצמו תמיד כפורע חובו, וכל מה שיעשה אינו מספיק, ובוודאי שלא מגיע לו שכר על מעשיו, וכמו שאדם הפורע את חובו לא מגיע לו על כך שום שכר.

כי באמת בהתבוננות בחלק מעשי התחתון עצמו, אין שלימות במעשיו, וכל מה שיעשה, לא יספיק כדי ש׳יגיע׳ לו משהו, וזו היא דרך הענווה והשפלות.

אמנם הנשמות של רחל סוברות, שדרך העבודה היא, להכיר בגודל רוממות השי״ת וברוב חסדיו עלינו, ולדעת שאנחנו המרכבה לגילוי אורו בעולם.

תשובה

יש בתשובה ב׳ דרכים.

אצל אנשי לאה, עבודת התשובה ענינה לשפוט את עצמו על מעשיו, ולהרבות בעמל ויגיעה, ולתקן כל מעשיו מתוך פחד ויראה.

אמנם מי אנשי רחל, עבודתם היא, לחפש ולחתור אל עמקי **הלב**, ולבדוק עד כמה מעיינותיו ותשוקותיו הם רק אל השי״ת, ולהוסיף ולחפש עוד דבקות וקרבה אל ה׳ אלקיו, בכדי להיות לו ית׳ דירה בתחתונים.

וב׳ דרכי התשובה הללו, אין תכליתם שיהיו סותרים זה את זה, אלא צריך לעסוק בתשובה גם במעשים טובים בפועל, וגם בפנימיות הלב, כי עבודת בני ישראל היא, לשלב ולאחד את ב׳ הדרכים,

אלא שכל אחד צריך להתחיל בענין מנקודתו, וגם להשקיע בה יותר.

כי אם איש רחל יכנס לעבודת התשובה בדרך לאה, יהיה לו מאוד קשה, ולא יגיע לתכלית, בעוד שאיש לאה, כן יגיע בזה לתכלית, כי כל אחד צריך לקבל הדרכה וללכת לפי דרכי נפשו.

איש רחל צריך ללכת בדרכי רחל, ולקחת מדרכי לאה בתור תוספת. וכן להפך.

צניעות ומלכות

כתוצאה מכך, שעיקר העסק של נשמות רחל הוא בהשגת וגילוי האור האלקי בתחתונים, יש להם הנהגה הנקראת 'יש דקדושה', ככתוב 'ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה'.

ומזה נבע אצל הצדיקים ששורשם מרחל, שהתנהגו בהנהגת מלכות, כי המלכות והיופי המתגלה אצל הצדיק אינם לעצמו כלל, אלא הוא עצמו מבוטל [צח] לגמרי להשי"ת, וכאינו קיים, וכל ענין מציאותו היא רק כדי לגלות את מלכות ה'.

כי הצדיק הוא המרכבה לשכינה בעולם, ככתוב 'וישב שלמה על כסא ה'', וכיוון שהוא המרכבה לשכינה, נאה לשכינה שיתנהג בדרך מלכות ויופי, וה'יש' שרואים אצלו, החשיבות והכבוד והיופי, הם של השכינה ולא שלו [צט].

צח. הביטול הוא אחד מדרכי רחל היסודיים ביותר, וענינו הוא הרגשה כל כך חזקה וברורה במציאות הבורא וגלותו, עד שאין האדם מרגיש את עצמו כלל, והוא כמו נמס בתוך האור הגדול, וזה עבודה השייכת בעיקר בדרכי רחל, שעוסקים להרגיש ולהשיג את האור העליון, ונאריך בזה אי"ה בספר 'בים דרכך - דרכי עבודה למעשה'.

צט. דהיינו, שהצדיק הוא כמו בן המלך, שמתלבש בכבוד, כי הוא מייצג את המלך, כי הוא בנו, וממילא כל הכבוד שניתן לו, הוא יודע שלא לו הוא ניתן אלא למלך.

ואילו צדיקי לאה הלכו במהלך של עבד, שלובש בגדים פשוטים, כדאמרו בגמ' בשבת על רבא, שהיה מתפלל בלבוש פשוט בזמן צער, אמר 'כעבד לפני רבו'.

ופשוט, שענין זה של **לבושי כבוד, הוא סכנה לאדם רגיל, כי ייפול מזה לגאוה**, כמו שכתב המסילת ישרים, ורק צדיקים, שהם נקיים לגמרי מגאוה, יכולים להתנהג כך, ואכ"מ.

אבל אנשי לאה, רואים כעיקר את הרגשת שפלות הנברא, והולכים במהלך של ענווה ושפלות בגלוי, ותצדיקי לאה תמיד הרגישו את עצמם כאינם מתוקנים כראוי, שזה בחינת 'ועיני לאה רכות', שהיא ענין תחנונים מתוך הכרה בשפלות הנברא. ולכן הנהגת רחל נראית להם לפעמים כגאוה, בבחינת 'המלוך תמלוך עלינו'.

והנה, אף שמדרגה זו של 'יש דקדושה' היא רק בצדיקים במדרגה גבוהה, מכל מקום, בהשתלשלות, זה מתבטא גם באנשים רגילים ובענינים ארציים, שאנשי לאה הולכים יותר בדרך צניעות ושפלות, ואנשי רחל ביופי ומלכות, כל אחד לפי ענינו, כי דרך נפש רחל היא בבחינת 'יש' ויופי[ק], ואילו דרך לאה היא בענווה ואין וצניעות.

עזות דקדושה

עיקר העוז והכוח בעבודה בפועל, הוא אצל אנשי לאה, וזו בחינה אחרת של 'יש דקדושה', להיות חזק ותקיף בהאי עלמא כעמוד ברזל, גיבור חיל בעוז ותעצומות ללא פחד, אלא עם שמחה ובטחון בהשי"ת.

ואנשי רחל, על ידי התקשרותם לאנשי לאה, יכולים ג"כ לזכות לזה, כי מאוד נצרכת להם מידה זו, כדי להתגבר על היצר.

ק. ולכן אנשי רחל צריכים להזהר שלא ללכת בדרכי לאה של השפלה עצמית, ואף שהיו צדיקי לאה שעסקו בכאלה דרכים, אין זה שייך לנשמות רחל.

וגם המחנכים צריכים להזהר בזה, כי נשמות רחל יותר רגישות על כבודם, **ופגיעה בנפש רחל היא עמוקה וקשה** פי כמה מנפש לאה, וכמו שכל אחד מבין שילד חלש ורך די לתת לו מכה קלה, וזה יכאב לו כמו מכה חזקה לילד שמן וחזק, כך הוא בנפשות.

נספח ב' - דרכי הלימוד של רחל ושל לאה

להכניס סיפוק ודבקות בלימוד

נשמות רחל צריכות לימוד עם אור, עם חשק, ועם פנימיות, ולכן כדי להצליח צריך לשים לב שיהיה בלימוד אור, וככל שהאור יותר עמוק, כך יותר יחזיק ויתעלה.

והנה הגדרת המושג 'אור', משתנה לפי מדרגת האדם, כי **בתחילת הדרך האור הוא אור של סיפוק של** ההתקדמות[קא], ובאופן 'מקיף' יש גם את אור קדושת התורה.

ויש הרבה סוגי אור של סיפוק והרגשת התקדמות, אם על ידי הספק, אם על ידי סיכומים, או על ידי כתיבת חידושים, ולכל הפחות על ידי קביעות זמן רצופה וקבועה.

כי העיקר שלא יהיה הלימוד רק מצד החיוב בעלמא, שזה קשה

קא. ובפרט צריכים לשים לב לזה, המחנכים המופקדים על צעירי הצאן.

ונביא דוגמא קטנה מהנסיון.

נער צעיר, שהיה קשה לו להקשיב בשיעורים, ולא היה לו חשק לזה, וזה גרר כמה בעיות, והנה הרמי"ם ניסו לפתור את הענין ולא הצליחו, עד שבא ר"מ אחד שירד למבנה הנפש שלו, ואמר לו, שיכין בסדר הכנה שאלות העולות בסוגיא, ויגישם לו קודם השיעור, ובזה קלע למטרה הפנימית, והתהפכה כל הרגשתו, כי הרגיש סיפוק וחיבור, ושהשיעור אינו כפיה עליו, אלא תשובות לשאלותיו הוא.

זו היא דוגמא לצורך ב'אור', אמנם אור נמוך יחסית, אבל כל אחד לפי ערכו חייב אור.

[א.ה. לא אמנע מלכתוב, שאם יש מצבים קשים, שאין לצעיר שום אור רח"ל, שאז אם אי אפשר בשום אופן לייצר לו אור מהתורה, אפי' לא אור חיצוני כמו שיתנו לו כסף על לימודו וכדו', אזי צריך לייצר אור אפי' מעניני רשות, כדי שירגיש איזה סיפוק ועשיה ותהיה לו חיות, ובעז"ה, על ידי שתהיה לו חיות, כבר יהיה לו חשק גם לעבודת ה'.

וזה מרומז בדברי חז"ל 'יפה תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון', כי לאדם יש צורך ב'אור', והנה, אם זוכה האור הוא אור תורה, אבל אם לא, אזי צריך שיקח גם אור 'רשות', של עסק באיזה ענין, באיזה יצירה ועשיה, וזה יציל אותו

מאוד לאנשי רחל, אלא לימוד אם אור נפשי, על ידי שרואים תוצאות והצלחות בשטח בפועל.

ובכל שהאדם גדל, כך הוא נכנס יותר לאור האמיתי של התורה, שהוא אור הדבקות בקדושתה ובקדושת נותנה, עד שזוכה להרגיש כל הזמן את השי"ת בלימוד, וזו היא הקדושה האמיתית[קב].

והנה, אף שהיא מדרגה גבוהה, מכל מקום כל אחד יכול וצריך שיהיה לו שייכות עם זה.

והיינו, שבתחילת לימודו, וכן מידי פעם באמצע, **יתבונן להרגיש את אור ה' אשר נמצא בתוך אותיות התורה הק',** בבחינת 'אנא נפשי כתיבת יהיבת', שהשי"ת הכניס כביכול את עצמו ואת קדושתו, בתוך התוה"ק שכתב.

ויתקשר בהרגשת דבקות לנותן התורה, דרך אותיות התורה, ויכוון שהלימוד יפתח לו מדרגה עמוקה יותר של גילוי אלקות, של הרגשה של חיים עם השי"ת, וזה הוא האור האמיתי של התורה הנקרא לימוד לשמה, ואפשר להכנס לזה בכל לימוד[קג] ובכל זמן[קד].

מלחפש אור בקלי' רח"ל, 'משכחת עוון'.

ו'ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם', כי הכל לפי הענין].

קב. וכמו שכתב הגר"א (יהל אור על הזוה"ק) ש'ללמוד על מנת לעשות', היינו על מנת ליחד יחודים.

קג. אמנם יש סוגי לימוד שיותר קל להכנס בהם לדבקות, כגון לימוד ספר הזוהר, לכה"פ בחלק הנגלה שבו, (שבמהדורת 'מתוק מדבש' סימנם בכך שפירשם באותיות רגילות ולא בכתב רש"י, וכמו כן הוציאו כמה ספרי ליקוט שליקטו מנגלות הזוהר, להקל על מי שאין הספרים מצויים תח"י).

וכמו שאמר החזו"א שאין ספר מוסר טוב מזה, והיינו שהוא מעורר את נקודת האור הפנימית. וכבר נודע שהח"ח היה מורה אפי' לבחורים לעסוק בנגלות הזוהר, כי יש בלשון קדשו כוח משיכה עצומה להשי"ת, שהוא **הוא האור של רחל שבתורה.**

ובזה יובן מדוע במקומות מסוימים, התרחקו מעט מהעסק בזוה"ק, וזה כיוון שאצלם האיר מאוד אור לאה, אבל באמת נשמות ישראל, ובפרט נשמות רחל, מוכרחות את הלימוד הזה. טעמו וראו. (רק יקפיד להיות טהור).

קד. נ.ב. הרבה נשמות רחל מנסים להכנס לח"ן, כי מבינים ששם ימצאו טעם פנימי

להכניס דבקות בלימוד

כי מצד אחד מוכרחים, להתיגע בלימוד, בעמל והתבוננות והשגת השכל, אמנם, מצד שני, צריך להזהר מנפילה לתחושת ישות וגאווה, ושכחת העליון, מרוב העסק בעבודת התחתון, בבחינת 'אותי עזבו ותורתי שמרו' קה.

והדרך להמתיק ולתקן, היא להכניס את אור רחל לתוך הלימוד, ללמוד עם אור הדביקות בנותן התורה, ובהרגשת קדושתה קו וקדושת הבורא, שטמן את אורו בתוכה קז.

אמנם, לאנשי לאה יותר קשה להרגיש דבקות באופן מופשט, ולכן הדרך להרגיש היא, שבתחילה קודם הלימוד יחשוב בשכלו ויאמר בפיו, שהולך ללמוד כדי להתחבר ולהדבק בהשי"ת, ואף שאין זה בהרגשה, מכל מקום זו הכנה והשתוקקות לזה, ואז יעמול בלימודו.

וכשיזכה להשלים את לימודו, ויאיר לו הלימוד, יתבונן שבתוך האור הזה טמון אור הקדושה, אור השי"ת, ואין זה רק הרגשת סיפוק של הצלחה חיצונית, אלא תענוג אלקי, וכמו שהתבאר לעיל.

בעבודת ה', כאשר חשקה נפשם, וזה דבר טוב מאוד.

אמנם חשוב לדעת, שלימוד הנסתר, גם הוא מורכב מחיצוניות ופנימיות, ובתחילה מוכרחים לעמול בחיצוניות הדברים, (כגון ללמוד היטב ספר אוצרות חיים), לדעת היטב את סדר ההשתלשלות, ואת הפרטיים המרכזיים, ורק אחר כך יוכל להכנס לפנימיות הקבלה, ולהבין את הנשמה הפנימית שבה, כפי שהתבארה בספרים הק'.

ויש הרבה, שנשברים מקושי ומרירות לימוד חיצוניות הדברים, אבל צריך לדעת שתמיד כפי גודל הקטנות והקושי שבתחילה, כך ערך האור שאחר כך, ושווה להתאמץ, ויאיר לעצמו את זמני המרירות והקושי, על ידי הידיעה, שבעז"ה המאמץ הזה הוא יסוד לאור שיבוא.

קה. וכן עלול ליפול ללימוד ביובש, ללא חיות, בחי' 'מלומדה'.

קו. וצריך לשים לב שהלימוד יהיה בקדושה, שזה מפתח יסוד לזכות לקנין תורה אמיתי, ולהקפיד לכה"פ על טבילת עזרא, וכמו שהאריך הגרח"ק ב'ארחות יושר'.

קז. וכן אם מרגיש יובש בלימוד, יכנס לדבקות של רחל, הדבקות באור האלקי שבאותיות, שזה נקרא תורה לשמה.

וצריך לזכור, ששום ענין רוחני לא מתגלה לאדם, אלא על ידי יגיעות, ולכן כל אדם[קח] מחויב ללמד את נפשו, איך להתרגל בעמל ההתבוננות במציאות השי"ת, בשעת לימוד התורה, ועל ידי ההתבוננות, יפתח ליבו לאט לאט, בעז"ה, ויאיר בו האור האלקי[קט].

ללמוד עם קבלת עול ולא רק כשיש חשק

והנה, מצד שורש רחל, נוטים אנשי רחל לעיון, שהוא השגת הענין עד שורשו בהרגשה שלמה, ומסכימים לעמוד ולהתעכב במקום אחד, עד שישיגוהו לאמיתתו, ויתענגו על אורו.

אלא שיש טבע באנשי רחל, שקשה להם לקבל עול, ואילו כדי להגיע לתענוג של העיון, צריך לעמול הרבה עד שנפתח האור, וצריך מתינות מאד, עד שזוכים להשיג את העמקות והבהירות, עד דקות ההרגשה וההשגה.

וממילא, ב'דרך' לאור, מאוד קשה לאנשי רחל, ולכן יש שמתקשים להשקיע ונופלים, ועוזבים את העיון.

אמנם, כיוון שהם רוצים אור, רק שרוצים אותו בלי מאמץ, לכן הם פונים ללימוד הבקיאות, שיש בה את אור קדושת התורה, וגם האור של ההספק, וזה יותר קל להם, אם כי גם בזה צריך מאמץ.

וגם בזה יש הרבה מדרגות, כמה לומד בשטחיות, כי ככל שהלימוד יותר בשטחיות ובחיצוניות, כך האור הוא חיצוני וחלש, ולא מחזיק מעמד, ואז אחרי זמן הלומד נשבר, כי נופל ליובש ללא אור.

ולכן הדרך הנכונה היא, להכנס ולהתאמץ ללמוד בקבלת עול, וכמו שהתבאר גודל חשיבות הקבלת

קח. בין רחל ובין לאה, אלא שלרחל מאיר בתחילה בלי יגיעה, אבל אחר כך מסתלק וצריכים לעמול לעמוד בנסיונות הקטנות, ואז זוכים לקנותו באמת. ואילו אנשי לאה מתחילה אין זה מאיר להם עד שיתבוננו ויעמלו ואז מאיר לפי טבעם.

קט. ואי"ה נאריך בפרטי כל הענין הגדול הזה, בספר 'בים דרכך - דרכי עבודה למעשה', וכאן רק 'נגענו' בזה.

עול, והדרכים להאירה[קי], ועל ידי זה יוכל להגיע לאור אמיתי, ולא אור שטחי שבסוף מתאכזבים ממנו, אלא ילמד סדר בעיון, וגם הבקיאות תהיה בצורה שיבין היטב מה הוא לומד, ויסכם לעצמו את הדברים, ולא ילמד בשטחיות.

כי מוכרחים להתאמץ בתחילת הלימוד, בקבלת עול, ולהשחיר את עצמו על דברי תורה, בין בעצם הלימוד, ובין בעיון, ואחר כך יבוא בעז"ה הטעם הטוב בלימוד אחר העמל שנעשה ברור[קיא].

דרכי העיון והבקיאות של רחל ושל לאה

הנה, בשורש הדברים, כיון שלאה היא בחיצוניות, אזי היא שייכת יותר ללימוד הבקיאות, שענינה ידיעת כללות הענין, ואילו רחל שהיא פנימיות, היא שייכת יותר ללימוד העיון, להשיג את שורש ופנימיות הענין.

אמנם למעשה, צריך להבין, שכל דבר שייך לכל אחד, כי כולם מגיעים לכל מקום, אלא שהדרך והגישה שונים, ומוכרח שיהיה לשניהם גם עיון וגם בקיאות, אלא שהגישה לדברים שונה. [ולכן לא שמים לב כל כך, לכל ההבדלים העצומים שיש בנשמות, כי בפועל הכל נראה כמעט אותו דבר].

דרך העיון של רחל, ענינו, להגיע לנקודה הפנימית של הענין, לדקות ההבנה בהרגשה (השגת הלב הנק' 'אובנתא דליבא'), ולהשיגו ולהרגישו בבהירות גמורה, **שאז הוא יאיר לנשמה.**

אמנם בקיאות של רחל, גם הוא מטרתו לתת אור וסיפוק, וזה על ידי ריבוי הלימוד בכמות, או על ידי ריבוי הידיעה, **וגם זה ענין פנימיות ואור, אלא שזה אור חיצוני יותר, של בקיאות, והוא בגדר של לאה שברחל.**

קי. כי צריך גם קבלת עול, שלא יהיה לימודו תלוי באורות, וגם להשתדל תמיד להכניס אור, שרק על ידי שניהם יחד, יכולים נשמות רחל להצליח, וכמו שכתבנו לעיל בס"ד.

קיא. ומאידך, כאשר רואה שאי אפשר לו ללמוד כראוי, אזי צריך הוא ללמוד אפי' בגירסא בעלמא, ללא הבנה, **וידבק באור התורה** שבאותיות שהוא העיקר, והוא נמצא בכל לימוד, ועל ידי זה יאיר לו ויוכל להתחיל לעלות.

דרך לימוד הבקיאות של לאה מטרתו **לדעת** (שכל), ידיעת הענין, וידיעת ההלכה מה לעשות בפועל, [או לימוד בקיאות פשטני מתוך קבלת עול, לשבת וללמוד כי כך הוא רצון השי"ת].

ויש גם לאנשי לאה דרך בעיון, והיא בחינת רחל שבלאה, שרוצים להשיג את פנימיות כוונת התורה, אבל לא הפנימיות שהיא המטרה והתכלית, **אלא לדעת** את המכוון החיצוני המדויק[קיב], להבין מה בדיוק ההגדרה של הנאמר[קיג].

ולמעשה, צריך כל אחד לקבל, גם את הקדושה של לאה, **לדעת** את כל התורה כולה, בכמות ובאיכות, ומצד שני, גם את בחינת רחל, שהיא דקות העיון בתכלית העמקות, עד דקות **ההרגשה** וההשגה, בכל עניני התורה, בכמות **ובאיכות**.

קיב. ונביא סנסן שיש בו קצת להבין את דרך הפנימיות של לאה ורחל.

המשנה אומרת 'אם אין יראה אין חכמה'. ויש לשאול ומה אם אנו רואים אדם בלי יראה אבל רואים שלומד ויודע היטב.

ושמענו מב' תלמידי חכמים תשובה לכך.

תשובת איש לאה: **כתוב כאן** שהחכמה שלו היא לא חכמה, ואף שלעיניים נראה שהוא חכם, המשנה מגלה לנו שזה לא חכמה.

תשובת איש רחל: עיקר לימוד התורה, הוא הדבקות בנותן התורה, וממילא אף שיודע הרבה אין זה נקרא תורה אין זה נקרא חכמה, כי חכמה היא לא רק ידיעות, אלא פנימיותם, שהיא הדבקות בנותן התורה, היראה.

קיג. וזה ביאור היסוד הנודע מבית בריסק, "לא שואלים **למה** אלא **מה**", כי 'למה' זה שייך לרחל, זה כבר הטעם הפנימי, ולאה סוברים שאת זה אי אפשר לנו להשיג, אבל כן רוצים עיון, כן רוצים פנימיות, להבין מה בדיוק נאמר, ולא לדעת רק בשטחיות.

עיון של לאה, ענינו שלא די לדעת שיש כזה הלכה, בבחינת 'חמור נושא ספרים', אלא להבין **מה** נאמר כאן עד שורשו, פנימיות דחיצוניות, ולא שיידע רק את החיצוניות דחיצוניות של הדברים.

אמנם תכלית השלימות של לאה, הוא לקנות גם את דרכי רחל, ואף שעיקר תפקידם הוא בעשיית חלק התחתון על הצד היותר טוב, מכל מקום צריכים גם להכנס **להבין** את פנימיות הענינים, את החלק הפנימי והנסתר של התורה, את הכוונה והמטרה של נותן התורה.

כך שמצד אחד צריך לחפש לדעת את כל התורה כולה, וללמוד בכל עת, אך מצד שני, לא לאבד את העיון הפנימי, אלא להכנס בפרטות, בעיון דק והתבוננות הלב, להשיג את כל דקות סודות התורה.

מעלת החזרה

והנה, ב'חזרה' על הלימוד, יש חיבור לאה ורחל, כי יש בה גם שכל חדש ועמוק יותר, וגם אור חדש ועמוק יותר, וכידוע שבחזרה מתחדדים ומתחדשים דברים.

אמנם, האור של החזרה מוסתר לב' הצדדים, ולשניהם קשה להתחיל לחזור על הלימוד.

כי לאנשי לאה נראה, במבט שטחי, שאין בחזרה משהו חדש, ורק אם מתבונן היטב, זוכה לתפוס, כי 'הפוך בה והפוך בה', וכל פעם שממשמשים בתורה, מוצאים בה דברים חדשים ועומק חדש.

וגם לאנשי רחל קשה לחזור, כי נראה להם שאין בחזרה 'אור', כי אין בה אור חיצוני של הספק והתחדשות, אמנם, אם זוכה להגיע לפנימיות החזרה, אחר שהתייגע, זוכה לאור המיוחד, של ההעמקה והתחדשות הפנימית, שיש בחזרה.

נמצא שרק מי שזוכה להאמין לחז"ל, ומתייגע לחזור, עד ששובר את הקליפה החיצונית, הוא זוכה לטעום את הטעם האמיתי של החזרה, בין אנשי לאה ובין רחל, וכבר לא יפסיק לחזור.

נספח ג' - ביאורי סוגיות

ועתה נבוא בקצרה לפתוח פתח קטן לאולם גדול, ומי שיתבונן על פי דרך זו, יראה נפלאות בכל מקום.

הנה, התבאר בארוכה החילוקים בין אנשי רחל לאנשי לאה, ובזה יש מפתח עצום, להבין הרבה מחלוקות בין חכמי ישראל בש"ס ובכל הדורות, ולראות איך אלו ואלו דברי אלקים חיים.

גם יש בזה מפתח לתרץ ולבאר סתירות וקושיות בדברי חז"ל, ממש פלאי פלאות למתבונן.

ונביא בעז"ה מעט דוגמאות, אף שיש הרבה להרחיב בזה.

א). **בגמ'** בשבת מבואר שצריך גם תורה וגם יראה, ויש שם ב' אמוראים שאומרים את זה, אבל בהתבוננות רואים שדרכם ממש הפוכה.

וז"ל (שבת דף לא. לא;) 'אמר רבה בר רב הונא, כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, בהי עייל'.

'**מכריז** רבי ינאי, חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד'.

והנה, לדברי רבה בר רב הונא, התורה היא הפנימיות, והיראה היא המפתחות החיצוניות, דהיינו העיקר היא התורה אלא שיש תנאי שיהיה יראה.

ואילו בדברי רבי ינאי אנו רואים להפך, שאומר, שהתורה היא הדלת, והיראה היא החצר, שמשמעות הדבר שהיראה היא העיקר.

אמנם, לפי היסודות הנ"ל, יש לומר, שרבי ינאי היה מצדיקי רחל, שנוקטים לעיקר את היראה, שהיא השגת האלקות. ורב הונא היה מצדיקי לאה, סבר שהעיקר היא התורה, בתור הכלי המעשי הגבוה ביותר שניתן לתחתון.

ב). **ובזה** מתבאר גם המשך הגמ' שם, וז"ל רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא'.

ויש להבין את מחלוקתם, וגם מדוע רבי סימון שאמר בר אוריין עיקר, לא ענה כלום.

והביאור, שרבי אלעזר היה מצדיקי רחל, שסברו שהעיקר היא היראה, ורבי סימון מצדיקי לאה שסברו שהעיקר הוא תורה, כנ"ל, אמנם לא ענה לו כלום, כי גם אנשי לאה מסכימים, בפנימיות הענין, עם אנשי רחל, ורק בדרכי העבודה

למעשה פועלים אחרת, ולכן משבח בענין תורה, אבל בהעלמה, הוא נכנע לרחל, ומסכים ששבח היראה גדול יותר.

ג). **בגמ'** בברכות (דף ח) אמרו 'אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד', ואילו בגמ' בשבת (שם) 'אמרו אין לקב"ה בעולמו אלא יר"ש בלבד'.

והביאור כנ"ל, שר"א הולך בדרך רחל, והסוגיא בברכות בדרך לאה.

ד). **עוד** מצאנו ראינו מחלוקת בדרכי העבודה האם חביבין יסורין.

בגמ' בב"מ, אמר רבי 'חביבין יסורים', וכן דעת ר"א בר"ש שם, ואילו בגמ' ברכות אמרו רבי יוחנן ור"א 'לא הן ולא שכרן'.

ומבואר הדבר שר"א ורבי היו מצדיקי לאה, שהולכים בדרך של סיגופים, ואילו רבי יוחנן היה מצדיקי רחל, וכמו שאמר על עצמו אנא מזרעא דיוסף קאתינא, וכמו כן רבי אלעזר (וכמו שהתבאר לעיל באותיות ב' וג').

ה). **ובזה** ניתן לבאר מה שאמרו בברכות 'הרוצה להנות יהנה כאלישע והרוצה שלא להנות אל יהנה וכשמואל הרמתי'.

והם ב' דרכי עבודה, כי דרך רחל להנות ולקדש הגשמיות לגלות מלכות ה', ודרך לאה לפרוש ולא להנות.

ושמואל הלך בדרכי לאה, כחנה אימו שהלכה בדרך תחנונים ובכיה, והיה נזיר ומופרש לה' מינקותו.